

Ελληνική Δημοκρατία
Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

εκδδα

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΕ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

**Η κάλυψη της υπογραφής της Συμφωνίας των Πρεσπών
από τα δελτία ειδήσεων στην Ελληνική Τηλεόραση**

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ: Συμβούλων και Γραμματέων Επικοινωνίας

Επιβλέπων/ουσα:

Κάρουλας Γεράσιμος

Σπουδαστής/στρια:

Δημητριάδης Στέφανος

ΑΘΗΝΑ - 2018

**Η κάλυψη της υπογραφής της Συμφωνίας των
Πρεσπών από τα δελτία ειδήσεων στην
Ελληνική Τηλεόραση**

ΕΣΔΔΑ, Δημητριάδης Στέφανος, © 2018

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.

Αθήνα, 12/12/2018

Υπογραφή

Ευχαριστίες

Όπως κάθε εργασία, έτσι και αυτή, ολοκληρώθηκε χάρη σε ορισμένους ανθρώπους. Για το λόγο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω:

Τον επιβλέποντα της εργασίας, διδάσκοντα του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Κρήτης, Γεράσιμο Κάρουλα, για τη διαρκή στήριξη, καθοδήγηση, και τις πολύτιμες παρατηρήσεις του καθ' όλη την πορεία της έρευνας και της συγγραφής του κειμένου. Η συνδρομή του υπήρξε καθοριστική.

Τον Σταμάτη Πουλακιδάκο, μέλος ΕΔΙΠ του Εργαστηρίου Κοινωνικής Έρευνας στα Μ.Μ.Ε., του τμήματος Επικοινωνίας και Μ.Μ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών, για την παροχή του υλικού των ειδησεογραφικών δελτίων της εξεταζόμενης περιόδου.

Την Ελένη Κυριακάκου, για την εδώ και χρόνια αμέριστη συμπαράσταση και την ανεπιφύλακτη υποστήριξη κάθε προσπάθειάς μου.

Χωρίς τη συμβολή τους η εργασία αυτή δεν θα είχε ολοκληρωθεί, και γι' αυτό τους ευχαριστώ από καρδιάς. Εννοείται ότι οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα και τις δικές τους απόψεις, και ότι η ευθύνη για το τελικό αποτέλεσμα βαραίνει αποκλειστικά τον γράφοντα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στις 17 Ιουνίου 2018 υπογράφηκε μεταξύ Ελλάδας και Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας διεθνής συμφωνία για την επίλυση της πολύχρονης διαμάχης γύρω από το θέμα της ονομασίας της δεύτερης. Η συμφωνία αυτή, γνωστή και ως «Συμφωνία των Πρεσπών», χαιρετίστηκε από πολλούς, προκάλεσε όμως και έντονη πολιτική διαφωνία στο εσωτερικό των δύο αντισυμβαλλόμενων χωρών. Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στο να καταγράψει και να αναλύσει τον τρόπο με τον οποίο η Συμφωνία, και οι αντιδράσεις που την ακολούθησαν, προβλήθηκαν και παρουσιάστηκαν στην ελληνική τηλεόραση, και ειδικότερα στα δελτία ειδήσεων της συγκεκριμένης περιόδου. Σημείο εκκίνησης της παρούσας ανάλυσης αποτελεί η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας για τις σχέσεις των ΜΜΕ με την εξωτερική πολιτική, τόσο στο διεθνές όσο και στο ελληνικό πλαίσιο, ενώ στο κύριο μέρος η εργασία προχωρά στην παρουσίαση της έρευνας και των ευρημάτων.

Μέσα από την ποσοτική ανάλυση περιεχομένου των δελτίων τριών τηλεοπτικών σταθμών –ενός δημόσιου και δύο ιδιωτικών– διαπιστώνεται ότι το θέμα κυριάρχησε στις ειδήσεις της περιόδου, και έλαβε εκτεταμένη κάλυψη. Επιπλέον, κατά την παρουσίασή του το ζήτημα σε μεγάλο βαθμό «εσωτερικοποιήθηκε», ενώ στο λόγο των δελτίων για το θέμα η εθνικιστική προκατάληψη ήταν παρούσα, αν και κατά κύριο λόγο μετριασμένη. Εξαιτίας και της πολιτικής διαφωνίας σχετικά με τη Συμφωνία, κατά το εξεταζόμενο διάστημα, δεν εντοπίστηκε η επαλήθευση ενός φαινομένου «συστοίχισης» των Μέσων «με τη σημαία». Τέλος, ως προς τα παραπάνω, μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών του δείγματος διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις.

Λέξεις-κλειδιά: ΜΜΕ και εξωτερική πολιτική, δελτία ειδήσεων, Συμφωνία των Πρεσπών, ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ, ελληνική τηλεόραση, ανάλυση περιεχομένου

ABSTRACT

On June 17, 2018, an international accord was signed between Greece and the former Yugoslav Republic of Macedonia, meant to resolve the longstanding “name dispute”. The Deal, also known as the “Prespes Agreement”, was welcomed by many, while also giving rise to domestic political controversy in both signatory countries. This paper aims to document and analyze the ways in which the aforementioned agreement, and the subsequent reactions to it, was covered and presented in Greek television, and in particular, in tv news bulletins during this period. Following a review of the relevant literature on the relationships between media and foreign policy, both in the international and the Greek context, the study proceeds in presenting the research and its findings.

Employing a quantitative content analysis technique, the examination of the main evening news programs of three different broadcasters –one public and two private– established that the issue dominated the news, and received extensive coverage. Moreover, in its representation, the issue was, to a great extent, “domesticated”, while elements of nationalistic prejudice, albeit mostly mitigated, were present in the news discourse concerning the matter. Due to the political dissensus regarding the agreement, a “rally-‘round-the-flag phenomenon” did not manifest itself in the media. Lastly, and in connection with the above, important differences were noted among the television stations of our sample.

Keywords: media and foreign policy, television news, Prespes Agreement, FYROM name issue, greek television, content analysis

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή.....	10
1 ΜΜΕ και εξωτερική πολιτική	13
1.1 ΜΜΕ, Κοινή γνώμη και εξωτερική πολιτική	13
1.1.1 Κοινή γνώμη και εξωτερική πολιτική.....	13
1.1.2 Οι επιδράσεις των ΜΜΕ.....	14
1.2 ΜΜΕ, Πολιτικές ελίτ και εξωτερική πολιτική.....	17
1.2.1 Οι στατικές θεωρήσεις	17
1.2.2 Οι δυναμικές θεωρήσεις.....	19
1.2.3 Τα ΜΜΕ σε περιπτώσεις προσέγγισης/ειρήνευσης.....	20
2 ΜΜΕ, εξωτερική πολιτική και «εθνικά θέματα»-η περίπτωση της Ελλάδας	22
2.1 Συνοπτική ιστορία του ζητήματος της ονομασίας της ΠΓΔΜ.....	26
2.2 Το ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ στα ΜΜΕ	28
3 Σκοπός της εργασίας – Ερευνητικό ερώτημα.....	31
4 Η Μεθοδολογία της Έρευνας	34
4.1 Δειγματοληψία	34
4.2 Κωδικοποίηση και πρωτόκολλο κωδικογράφησης.....	35
4.3 Παρακολούθηση και κωδικογράφηση	37
4.4 Στατιστική επικύρωση.....	38
5 Ευρήματα της έρευνας.....	40
5.1 Έκταση της κάλυψης και ιεράρχηση του θέματος.....	40
5.1.1 Διαφοροποιήσεις μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών.....	41
5.2 Στοιχεία εθνοκεντρισμού και εθνικιστικής προκατάληψης	45
5.2.1 Εσωστρέφεια των ειδήσεων.....	45
5.2.2 Η ύπαρξη εθνικιστικής προκατάληψης στο λόγο των ειδήσεων	46
5.2.3 Διαφοροποιήσεις μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών.....	47
5.3 «Συστοίχιση με τη σημαία»	54
5.3.1 Η εναπόθεση στις πολιτικές πηγές.....	54
5.3.2 Η εναπόθεση στις επίσημες πηγές	55
5.3.3 Η στάση απέναντι στη Συμφωνία	57
5.3.4 Διαφοροποιήσεις μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών.....	59
6 Επίλογος, συμπεράσματα και περιορισμοί της έρευνας.....	68
Βιβλιογραφία	72
Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία	72

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.....	73
Παράρτημα.....	77

Πίνακας εικονογραφήσεων

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1. Μέγεθος κάλυψης.....	41
Διάγραμμα 2. Μέσος όρος ειδήσεων ανά τηλεοπτικό σταθμό.....	41
Διάγραμμα 3. Διάρκεια ειδήσεων ανά δελτίο	42
Διάγραμμα 4. Ιεράρχηση του θέματος	43
Διάγραμμα 5. Θεματική εστίαση της κάλυψης	45
Διάγραμμα 6. Όροι αναφοράς στο θέμα.....	46
Διάγραμμα 7. Συχνότητα όρων αναφοράς ανά είδηση.....	47
Διάγραμμα 8. Θεματική κατηγορία ειδήσεων ανά τηλεοπτικό σταθμό	48
Διάγραμμα 9. Ειδήσεις στους τίτλους ανά θεματική κατηγορία και τηλεοπτικό σταθμό.....	49
Διάγραμμα 10. Όροι αναφοράς στο θέμα ανά τηλεοπτικό σταθμό.....	50
Διάγραμμα 11. Συχνότητα όρων αναφοράς στο θέμα ανά είδηση και τηλεοπτικό σταθμό	51
Διάγραμμα 12. Ιδιότητα ομιλούντος	54
Διάγραμμα 13. Ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος.....	55
Διάγραμμα 14. Θεσμική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος.....	56
Διάγραμμα 15. Στάση Ελλήνων δημοσιογράφων απέναντι στη Συμφωνία	57
Διάγραμμα 16. Στάση ομιλούντων απέναντι στη Συμφωνία.....	58
Διάγραμμα 17. Στάση Ελλήνων ομιλούντων (συμπολίτευση/αντιπολίτευση).....	58
Διάγραμμα 18. Ιδιότητα ομιλούντος ανά τηλ. Σταθμό.....	60
Διάγραμμα 19. Ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος ανά τηλ. σταθμό	61
Διάγραμμα 20. Θεσμική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος ανά τηλεοπτικό σταθμό	63
Διάγραμμα 21. Στάση Ελλήνων δημοσιογράφων απέναντι στη Συμφωνία ανά τηλ. Σταθμό	65
Διάγραμμα 22. Στάση ομιλούντων απέναντι στη Συμφωνία ανά τηλ. Σταθμό	66

Πίνακες

Πίνακας 1. Αριθμός ειδήσεων ανά δελτίο.....	41
Πίνακας 2. Διάρκεια ειδήσεων ανά δελτίο	42
Πίνακας 3. Αριθμός ειδήσεων στους τίτλους.....	44
Πίνακας 4. Σειρά παρουσίασης στους τίτλους	44
Πίνακας 5. Συχνότητα ειδήσεων ανά θεματική κατηγορία	48
Πίνακας 6.Ειδήσεις στους τίτλους ανά θεματική κατηγορία	49
Πίνακας 7. Συχνότητα όρων αναφοράς στο θέμα	52
Πίνακας 8. Ιδιότητα ομιλούντος.....	60
Πίνακας 9. Πολιτική ιδιότητα ομιλούντος	60
Πίνακας 10. Ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος	61
Πίνακας 11. Πολιτική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος.....	61
Πίνακας 12. Θεσμική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος	63
Πίνακας 13. Κυβερνητική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος	63
Πίνακας 14. Πρωταγωνιστικός ρόλος του ομιλούντος στη Συμφωνία	64
Πίνακας 15. Στάση Ελλήνων δημοσιογράφων απέναντι στη Συμφωνία	65
Πίνακας 16. Στάση ομιλούντων απέναντι στη Συμφωνία	66

Εισαγωγή

“Everything was on television last night”

Don DeLillo, *White Noise*

Το 1993, σε άρθρο του στις *New York Times*, ο Αμερικανός διπλωμάτης και ακαδημαϊκός, George Kennan, υποστήριξε ότι η δραματοποιημένη τηλεοπτική κάλυψη των δεινών του υποσιτισμένου πληθυσμού της Σομαλίας είχε πυροδοτήσει, παρακάμπτοντας τα θεσμικά κανάλια της εξωτερικής πολιτικής, μία «συναισθηματική» και κακομελετημένη επέμβαση των ΗΠΑ στην περιοχή (Kennan, 1993).

Κατ’ αυτό τον τρόπο περιέγραφε, ουσιαστικά, τις προκείμενες και τα χαρακτηριστικά αυτού που έμελλε στη συνέχεια να αποκληθεί το «φαινόμενο CNN» (βλ. παρακάτω). Διατυπώσεις σαν κι αυτή, μολονότι εξαιρετικά διαδεδομένες, σπανίως βρίσκουν στέρεη εμπειρική επιβεβαίωση (Robinson, 2002, σσ. 10-12). Απεναντίας, σημαντικό μέρος των μελετητών θεωρούν ότι τα ΜΜΕ, όχι μόνο δεν διαθέτουν τέτοια περιθώρια αυτονομίας στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, αλλά λειτουργούν κατά κύριο λόγο ως ένας παθητικός διάυλος μεταφοράς των απόψεων των ισχυρότερων πολιτικών ελίτ (Bennett, Lawrence και Livingston, 2006).

Η σχετική βιβλιογραφία, εστιάζοντας κυρίως στο αμερικανικό πλαίσιο και στις περιπτώσεις εξωτερικών κρίσεων και στρατιωτικών παρεμβάσεων, και μελετώντας τις σχέσεις, και τις κατευθύνσεις των επιδράσεων μεταξύ των τριών κυρίων δρώντων του συστήματος (κοινή γνώμη, Μέσα επικοινωνίας, και διαμορφωτές εξωτερικής πολιτικής), έχει να επιδείξει συχνά αντικρουόμενα μεταξύ τους ευρήματα (Baum και Potter, 2008). Έτσι, διαφορετικές έρευνες έχουν καταλήξει ότι: τα Μέσα επηρεάζουν την κοινή γνώμη, η κοινή γνώμη επηρεάζει τα Μέσα, η κοινή γνώμη επηρεάζει τους λήπτες αποφάσεων, οι λήπτες αποφάσεων επηρεάζουν την κοινή γνώμη, οι λήπτες αποφάσεων επηρεάζουν τα Μέσα, τα Μέσα επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική κ.ο.κ. Κοινό χαρακτηριστικό, και αδυναμία αυτών, συνιστά η διερεύνηση αιτιακών σχέσεων μονόδρομης κατεύθυνσης και επιρροής μεταξύ των τριών πόλων του συστήματος (Baum και Potter, 2008, σσ. 41-42).

Πιο πρόσφατα, ωστόσο, εν μέρει εξαιτίας και της διαπίστωσης ότι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η παγκοσμιοποίηση των επικοινωνιών αποτέλεσαν δύο κρίσιμους

παράγοντες που άλλαξαν τον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ επιδρούν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της εξωτερικής πολιτικής (Larson, 1992), και στην προβολή αυτής, αναπτύχθηκαν νέα πιο δυναμικά μοντέλα ανάλυσης του πλέγματος της εξωτερικής πολιτικής (Powlick και Katz, 1998; Robinson, 2000; Entman, 2003). Τα μοντέλα αυτά, σε αντίθεση με προηγούμενες αναλύσεις, ενσωματώνουν τη δυνατότητα αμφίδρομων αλληλεπιδράσεων, και αλληλεξαρτήσεων μεταξύ των κυρίων δρώντων. Αναγνωρίζοντας μεν την ιεραρχημένη φύση του πεδίου της εξωτερικής πολιτικής και την αυξημένη σημασία των πολιτικών ελίτ ή των διαμορφωτών πολιτικής εντός αυτού, συμφωνούν ότι, υπό προϋποθέσεις, τα Μέσα μπορούν να διαδραματίσουν ένα διακριτό ρόλο.

Όπως σημειώνει σχετικά ο Γιαλλουρίδης (1996, σ. 16), τα Μέσα «...παράγουν, αναπτύσσουν και διαμορφώνουν μέσα σε μια διαδικασία αλληλεπιδράσεων μέσα και έξω από το πολιτικό σύστημα στάσεις προσανατολισμούς και τάσεις αξιακές ... ενώ αποτελούν συνδετικό κρίκο μεταξύ της κοινής γνώμης και της εξωτερικής πολιτικής, καθώς παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες μέσω των οποίων τα άτομα διαμορφώνουν της στάση τους».

Η λειτουργία τους ως «βασικού διαύλου [επικοινωνίας] ανάμεσα στο κοινό και τους διαμορφωτές πολιτικής» (Soroka, 2003, σ. 28), η θέση τους αυτή στο μέσο μεταξύ των άλλων πόλων του συστήματος, δίνει τη δυνατότητα στα Μέσα να «διαμεσολαβήσουν τη σχέση μεταξύ κοινής γνώμης και εξωτερικής πολιτικής ως ένας διακριτός τρίτος δρών» (Baum και Potter, 2008, σ. 49).

Το αντικείμενο της εργασίας αυτής, η μελέτη της τηλεοπτικής κάλυψης της Συμφωνίας των Πρεσπών, εγγράφεται εντός αυτής της συζήτησης, της προβληματικής και των ποικίλων θεωρητικών προσεγγίσεων αναφορικά με το ρόλο των Μέσων στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής. Τα κεφάλαια που ακολουθούν, επομένως, συμπεριλαμβανομένου του ερευνητικού σκέλους της εργασίας, συνιστούν μία απόπειρα διαπραγμάτευσης και διερεύνησης των παραπάνω. Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας, οι αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφορετικών δρώντων. Στο δεύτερο κεφάλαιο, η εστίαση μεταφέρεται στην ελληνική περίπτωση: στο διαχρονικό ρόλο των ΜΜΕ στην περίπτωση των λεγόμενων «εθνικών θεμάτων», και, μετά από μία σύντομη ιστορική αναδρομή του ζητήματος της ονομασίας της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας (εφεξής ΠΓΔΜ), στην κάλυψη του ζητήματος αυτού τις τελευταίες δεκαετίες από τα ελληνικά ΜΜΕ. Στο τρίτο

κεφάλαιο, παρουσιάζεται το κύριο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας, τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα, και οι υποθέσεις εργασίας. Στο τέταρτο κεφάλαιο, αναλύεται η ερευνητική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρατίθενται τα ευρήματα της έρευνας αναφορικά με την κάλυψη της Συμφωνίας των Πρεσπών από τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας, με ιδιαίτερη μνεία στους περιορισμούς της εργασίας, και προτάσεις μελλοντικής διερεύνησης του ζητήματος.

1 ΜΜΕ και εξωτερική πολιτική

1.1 ΜΜΕ, Κοινή γνώμη και εξωτερική πολιτική

Σε ένα δυναμικό περιβάλλον, όπως αυτό του πεδίου διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής, ερωτήματα που σχετίζονται με τις επιδράσεις των Μέσων στην κοινή γνώμη ή με τη φύση, τα χαρακτηριστικά και την επιρροή της τελευταίας στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, καθίστανται καίρια στη μελέτη του ρόλου και της σημασίας των ίδιων των ΜΜΕ στο εν λόγω πεδίο.

1.1.1 Κοινή γνώμη και εξωτερική πολιτική

Τις πρώτες δεκαετίες που ακολούθησαν το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως αναφέρει ο Holsti, η έρευνα γύρω από τις σχέσεις κοινής γνώμης και εξωτερικής πολιτικής φαίνεται να είχε καταλήξει σε μία συμφωνία, η οποία αρθρωνόταν γύρω από τρεις βασικές προκειμένες, περιγραφικών και κανονιστικών διαστάσεων (1992). Βάσει αυτών, η κοινή γνώμη, στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, ήταν ευμετάβλητη, και άρα ακατάλληλη ως βάση χάραξης της εξωτερικής πολιτικής, στερείτο συνοχής και δομής και, σε τελική ανάλυση, δεν είχε κάποιο ιδιαίτερο αντίκτυπο στην ίδια την εξωτερική πολιτική, με την έννοια ότι οι ίδιοι οι λήπτες αποφάσεων δεν την υπολόγιζαν κατά τη χάραξη της τελευταίας (Holsti, 1992, σσ. 441-445).

Οι αντιδράσεις της αμερικανικής κοινής γνώμης για τον Πόλεμο του Βιετνάμ, όμως, λειτούργησαν καταλυτικά στην επανεξέταση των παραπάνω (Holsti, 1992). Τα χρόνια που ακολούθησαν, έρευνες θα αποδείξουν ότι η κοινή γνώμη είναι σε θέση να αναπτύξει σταθερές, δομημένες και ορθολογικές στάσεις και απόψεις αναφορικά με τα θέματα εξωτερικής πολιτικής (Wittkopf, 1986; Page και Shapiro, 1992). Ειδικότερα, θα καταδειχτεί ότι συχνά, η κοινή γνώμη μεταφράζει αυτές τις στάσεις σε εκλογική συμπεριφορά, υποχρεώνοντας ενίοτε τους διαμορφωτές της εξωτερικής πολιτικής να συνυπολογίσουν τις «εκλογικές συνέπειες» των πράξεων τους, και, κατ' αυτό τον τρόπο επηρεάζει ή έστω οριοθετεί τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής (Aldrich κ. συν., 2006).

Όπως αναφέρεται, στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, η κοινή γνώμη διαθέτει ελλιπή γνώση των αντικειμενικών γεγονότων και συνθηκών (Holsti, 2004, σσ. 48-49). Ωστόσο, έχει διαπιστωθεί ότι είναι ικανή να αντισταθμίζει τη μειονεκτική αυτή θέση της μέσω της χρήσης ευρετικών μηχανισμών (heuristics). Βασιζόμενοι, δηλαδή, στην κομματική τους

ταύτιση, στο λόγο των ελίτ, και στα ειδησεογραφικά μέσα, οι πολίτες είναι σε θέση να σχηματίζουν ορθολογικές κρίσεις με περιορισμένους πληροφοριακούς πόρους σχετικά με τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής (Iyengar και Kinder, 1987; Krosnick και Kinder, 1990; Zaller, 1992).

1.1.2 Οι επιδράσεις των ΜΜΕ

Στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, επομένως, όπου η προσωπική εμπειρία δεν δύναται να αποτελέσει χρήσιμη πηγή πληροφόρησης (Holsti, 2004), και όπου η πλειοψηφία των ατόμων βασίζεται κυρίως στα ΜΜΕ για την ενημέρωσή τους, η «φύση και η έκταση της επίδρασης των Μέσων στην κοινή γνώμη είναι ένα ζήτημα κομβικής σημασίας» (Soroka, 2003, σ. 28).

Η επίδραση αυτή δύναται να διερευνηθεί μέσα από τις λεγόμενες γνωστικές επιδράσεις των Μέσων: τον «καθορισμό της ημερήσιας θεματολογίας» (agenda setting), την «ιεράρχηση κριτηρίων αξιολόγησης» (priming), και την «πλαίσωση» (framing) (Scheufele, 2000).

Αντλώντας από τη δήλωση του Cohen ότι ο Τύπος «μπορεί να μην είναι σε θέση να πει στους ανθρώπους τι να σκεφτούν, αλλά είναι εκπληκτικά ικανός στο να [τους] λέει ... περί τίνος να σκεφτούν» (1963, σ. 13), η θεωρία του «καθορισμού της ημερήσιας θεματολογίας» αναπτύχθηκε από τους McCombs και Shaw (1972), οι οποίοι εντόπισαν μία θετική συσχέτιση ανάμεσα στο βαθμό κάλυψης ενός γεγονότος από τα Μέσα και στο βαθμό που οι άνθρωποι ανέφεραν ότι θεωρούσαν το γεγονός αυτό σημαντικό.

Σχηματικά, η συγκεκριμένη θεωρία υποστηρίζει ότι η «θεματολογία των Μέσων» (media agenda)¹, η επιλογή, η έκταση κάλυψης και η ιεράρχηση των θεμάτων από τα ΜΜΕ, επηρεάζει τη «δημόσια θεματολογία» (public agenda), τα θέματα που η κοινή γνώμη θεωρεί σημαντικά, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει «την πολιτική θεματολογία» (policy agenda), δηλαδή την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων των πολιτικών ελίτ σχετικά με την ανάληψη και υλοποίηση πολιτικών (Rogers και Dearing, 1988). Παρότι η συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση υποστηρίζει μία επίδραση μονόδρομης κατεύθυνσης της θεματολογίας των Μέσων στη δημόσια θεματολογία, ορισμένοι

¹ Σημαντικό για την απομόνωση, και την ενίσχυση του ισχυρισμού, της επίδρασης των ΜΜΕ, μέσω του καθορισμού της ημερήσιας θεματολογίας, αποτελεί και το γεγονός ότι, όπως διαπιστώνεται, η θεματολογία των Μέσων δεν εξαρτάται από τους «πραγματικούς παγκόσμιους δείκτες», ότι δηλαδή τα συμβάντα του πραγματικού κόσμου δεν καθορίζουν, απαραίτητα, και την κάλυψη των Μέσων (Funkhouser, 1973).

μελετητές αναφέρουν ότι η αυτή δύναται να είναι και αμφίδρομη (Rogers και Dearing, 1988).

Μία σειρά παραγόντων ενισχύουν ή αποδυναμώνουν την επίδραση αυτή. Μεταξύ άλλων, έχει καταδειχτεί ότι στην περίπτωση θεμάτων για τα οποία τα άτομα δεν διαθέτουν άμεση γνώση, και κύρια ή μοναδική πηγή πληροφόρησής τους αποτελούν τα MME, η επίδραση της θεματολογίας των Μέσων στη δημόσια θεματολογία αυξάνεται (Zucker, 1978). Απεναντίας, η προσλαμβανόμενη χαμηλή αξιοπιστία του Μέσου λειτουργεί προς την αντίθετη κατεύθυνση (Rogers και Dearing, 1988).² Συναφώς, σημειώνεται ότι, τελευταία, η εμφάνιση των νέων Μέσων έχουν καταστήσει το πεδίο του καθορισμού της ημερήσιας θεματολογίας πιο δυναμικό και πολύπλοκο σε σχέση με το παρελθόν (Russell Neuman κ. συν., 2014).

Έννοια συγγενής και απορρέουσα από τη θεωρία του «καθορισμού της ημερήσιας θεματολογίας», η «ιεράρχηση κριτηρίων αξιολόγησης» (priming), υποστηρίζει ότι με την έμφαση σε ορισμένα θέματα και την αγνόηση άλλων «οι τηλεοπτικές [ή άλλες] ειδήσεις επηρεάζουν τα πρότυπα στη βάση των οποίων κρίνονται» τα πολιτικά πρόσωπα και οι επιμέρους πολιτικές (Iyengar και Kinder, 1987, σ. 63). Επηρεάζουν, δηλαδή, «τις θεματικές περιοχές ή τα ζητήματα που τα άτομα χρησιμοποιούν για να διαμορφώσουν τις αξιολογήσεις τους» (Scheufele, 2000, σ. 297).³

Σε έρευνες που έχουν γίνει, έχει διαπιστωθεί ότι το περιεχόμενο των MME (η ένταση της κάλυψης και η ιεράρχηση) επηρεάζει τη σημασία που αποδίδεται σε συγκεκριμένα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, την προσοχή της κοινής γνώμης σε αυτά, και τα καθιστά κεντρικά κατά την αξιολόγηση των πολιτικών προσώπων (Iyengar και Simon, 1993; Soroka, 2003). Αναφορικά με το τελευταίο, επιπλέον, και εξαιτίας αυτού, ο Soroka διαπιστώνει ότι η ανάδειξη (salience) ενός θέματος, σε σχέση με άλλα θέματα, έχει σε

² Στη σχετική βιβλιογραφία, αναφέρονται μία πληθώρα άλλων παραγόντων που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά του κοινού, και επηρεάζουν την έκταση και το μέγεθος της επίδρασης του καθορισμού της θεματολογίας από τα MME. Για παράδειγμα, οι McLeod, Becker και Byrnes αναφέρουν μεταξύ αυτών την κομματική ταύτιση, την εξάρτηση από τον Τύπο (MME) ως κύρια πηγή ενημέρωσης, το ενδιαφέρον για την πολιτική, αλλά και τις ικανοποιήσεις (gratifications) που κάποιος αντλεί από τα MME (1974, σσ. 152-157).

³ Τόσο ο καθορισμός της ημερήσιας θεματολογίας όσο και η ιεράρχηση κριτηρίων αξιολόγησης, όπως αναφέρει ο Scheufele, στηρίζονται στην «υπόθεση της προσβασιμότητας μιας στάσης» (attitude accessibility) και συγκεκριμένα, «σε ένα μοντέλο επεξεργασίας της πληροφορίας το οποίο βασίζεται στη μνήμη (memory-based model)» (2000, σ. 300). Αναδεικνύοντας, δηλαδή, ένα θέμα, επηρεάζοντας τη σπουδαιότητα που αποδίδεται σε αυτό από την κοινή γνώμη, τα MME επηρεάζουν την ευκολία με την οποία αυτό ανακαλείται από τη μνήμη του κοινού.

ορισμένες περιπτώσεις άμεσες επιδράσεις στην ίδια την εξωτερική πολιτική και τους διαμορφωτές αυτής (2003).

Η πλαισίωση, από την άλλη, ορίζεται ως η «διαδικασία της επιλογής ορισμένων πλευρών της αντιληπτής πραγματικότητας και της ανάδειξής τους σε ένα κείμενο, με τρόπο τέτοιο ώστε να προκρίνεται ένας συγκεκριμένος ορισμός του προβλήματος, μία αιτιολογική ερμηνεία, και μία αξιολογική κρίση ενός θέματος [...]»(Entman, 1993, σ. 52). Σε αντίθεση με τις προηγούμενες δύο επιδράσεις, η πλαισίωση προωθεί συγκεκριμένα ερμηνευτικά σχήματα, τα οποία, ακολούθως, ορίζουν τον τρόπο που τα άτομα επεξεργάζονται την πληροφορία (Scheufele, 2000).

Ανάλογα με το επίπεδο ανάλυσης, σύμφωνα με τον Scheufele, τα πλαίσια μπορούν να διακριθούν σε πλαίσια των Μέσων (media frames) και πλαίσια του κοινού (audience ή individual frames) (1999, 2000). Στα μεν πρώτα, η ανάλυση εστιάζει στην εξέταση των πλαισίων και του τρόπου παραγωγής τους στο περιεχόμενο των Μέσων, ενώ στα δεύτερα διερευνώνται οι γνωστικές διεργασίες των ατόμων (Scheufele, 2000)⁴.

Εξετάζοντας τα πλαίσια των Μέσων, και συγκεκριμένα των τηλεοπτικών ειδήσεων, ο Iyengar, θα διακρίνει δύο γενικά πλαίσια, το «περιπτωσιολογικό» (episodic), όπου η είδηση εστιάζει σε μεμονωμένα γεγονότα, και το «θεματικό» (thematic), το οποίο τοποθετεί τα γεγονότα εντός ενός ευρύτερου σχετικού πλαισίου (1991 στο De Vreese, Peter και Semetko, 2001). Θα υποθέσει δε, ότι ο τύπος της πλαισίωσης που χρησιμοποιείται έχει αντίκτυπο και στο είδος της απόδοσης ευθύνης (attribution of responsibility) στην οποία προβαίνει το κοινό, με την περιπτωσιολογική πλαισίωση να ευνοεί τον καταμερισμό της ευθύνης σε ατομικό επίπεδο, και τη θεματική σε ένα ευρύτερο κοινωνικό-δομικό επίπεδο (Iyengar 1991 στο Scheufele, 2000).

Χρησιμοποιώντας αυτή την τυπολογία, στην περίπτωση του πολέμου του Κόλπου, οι Iyengar και Simon θα διαπιστώσουν ότι η κάλυψη του γεγονότος από τα Μέσα με τη χρήση, κυρίως, της περιπτωσιολογικής πλαισίωσης, συνετέλεσε σε μία ελαφριά ενδυνάμωση της προτίμησης του κοινού για μία στρατιωτική επίλυση της κρίσης, έναντι μίας διπλωματικής (1993).

⁴ Σε έρευνα τους, οι Price, Tewksbury και Powers, διαπίστωσαν τη συσχέτιση μεταξύ των δύο πλαισίων, και συγκεκριμένα ότι τα πλαίσια των ειδήσεων είχαν σημαντική επιρροή στον τρόπο με τον οποίο οι αναγνώστες ερμήνευαν τα άρθρα. (1997).

Κλείνοντας, αξίζει να σημειωθεί, ότι οι τελευταίες ραγδαίες εξελίξεις στο πεδίο της επικοινωνίας, με την ανάπτυξη των κοινωνικών δικτύων, έχουν οδηγήσει ορισμένους μελετητές να διατυπώσουν την άποψη πως εισερχόμαστε σε μία εποχή «ελάχιστων επιδράσεων», οι οποίες θα περιορίζονται απλώς στην ενίσχυση των υφιστάμενων στάσεων και απόψεων του κοινού (Bennett και Iyengar, 2008). Εντούτοις, όπως επισημαίνεται, είναι πιθανό να βρισκόμαστε και στα πρόθυρα μίας εποχής ισχυρών επιδράσεων «εξατομικευμένης πειθούς» (tailored persuasion) (Cacciatore, Scheufele και Iyengar, 2016, σσ. 17-20).

1.2 ΜΜΕ, Πολιτικές ελίτ και εξωτερική πολιτική

1.2.1 Οι στατικές θεωρήσεις

Κατέχοντας το θεσμικό ρόλο διαμόρφωσης της πολιτικής, και το «πληροφοριακό πλεονέκτημα» (Baum και Potter, 2008, σ. 42), οι πολιτικές ελίτ –ως λήπτες αποφάσεων– αποτελούν τον άλλο πόλο εντός του πλέγματος της εξωτερικής πολιτικής. Για τις σχέσεις και αλληλοδράσεις μεταξύ αυτών και των ΜΜΕ έχουν αναπτυχθεί δύο κύριες θεωρήσεις, εκείνη του “indexing” και εκείνη του «φαινομένου του CNN», οι οποίες συνεπάγονται και έναν εντελώς διαφορετικό ρόλο για τα Μέσα.

Η πρώτη, το “indexing” (Hallin, 1986; Bennett, 1990) έλκει, σε κάποιο βαθμό, τα θεωρητικά της θεμέλια από τη θεωρία της «κατασκευής συναίνεσης», βάσει της οποίας τα ΜΜΕ μεταφέρουν και αναπαράγουν το λόγο και τις απόψεις των κυρίαρχων ελίτ (Herman και Chomsky, 1988).

Εστιάζοντας στις δημοσιογραφικές πρακτικές και οργανωτικές νόρμες των ειδήσεων, το “indexing”, υποστηρίζει ότι ιδιαίτερα στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, λόγω της εξάρτησής τους από τις επίσημες πηγές, τα Μέσα τείνουν να «προσαρμόζουν» (“index”) την κάλυψή τους στη ρητορική των πολιτικών ελίτ, συμμορφούμενα με τα συμφέροντα των τελευταίων (Bennett, 1990). Η κεντρική αυτή υπόθεση θα επιβεβαιωθεί και εμπειρικά σε έρευνες για την κάλυψη των ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής, διαχρονικά, στις ΗΠΑ (Zaller and Chiu, 1996; Mermin, 1999). Σύμφωνα δε, με τους Livingston και Bennett, το γεγονός αυτό δεν αναιρείται ούτε με την έλευση των νέων τεχνολογιών (2003). Όπως διατυπώνουν σε σχετικό άρθρο τους, παρόλο που οι τελευταίες έχουν όντως οδηγήσει στην αύξηση των καθοδηγούμενων από τα γεγονότα ειδήσεων (event-driven news), και, επομένως, σε μία ενδεχόμενη ενίσχυση της «αυτονομίας» των ΜΜΕ

έναντι των πολιτικών ελίτ, η εξάρτηση από τις τελευταίες παραμένει ακόμα ισχυρή (Livingston και Bennett, 2003).

Όμως, μολονότι το “indexing” επιφυλάσσει έναν παθητικό ρόλο για τα Μέσα (Baum και Potter, 2008), αναγνωρίζει ότι, υπό συνθήκες, αυτά δύνανται να ασκήσουν μία πιο κριτική και ανεξάρτητη επιρροή στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής. Απαραίτητη προϋπόθεση για να συμβεί αυτό είναι η ύπαρξη σύγκρουσης ή διαφωνίας μεταξύ των πολιτικών ελίτ (Hallin, 1986; Bennett, 1990). Κάτι τέτοιο, ωστόσο, δεν διερευνάται εμπειρικά από τους εκπροσώπους της θεωρίας (Robinson, 2002, σ. 14).

Ο θεμέλιος λίθος του “indexing”, η εξάρτηση από τις επίσημες πηγές, εξηγεί σύμφωνα με τους Zaller και Chiu και το φαινόμενο της «συστοίχισης» των Μέσων «με τη σημαία» (rally around the flag) (1996). Το φαινόμενο αυτό, το οποίο αναφέρεται περισσότερο στις σχέσεις πολιτικών ελίτ και κοινής γνώμης, παρατηρείται όταν σε περιπτώσεις γεγονότων ή κρίσεων εξωτερικής πολιτικής, σύσσωμη η κοινωνία, ανεξαρτήτως πολιτικής ταυτότητας, υποστηρίζει και συστρατεύεται με τις κυβερνητικές επιλογές στο εξωτερικό πεδίο (Mueller 1973 στο Baker και Oneal 2001). Η έκταση της «συστοίχισης με τη σημαία», όπως αναφέρεται, εξαρτάται, μεταξύ άλλων τόσο από την κάλυψη των Μέσων όσο και από την ύπαρξη διακομματικής συναίνεσης για την ακολουθούμενη εξωτερική πολιτική (Baker και Oneal, 2001).

Στον αντίποδα των παραπάνω, η θεωρία του «φαινομένου του CNN» υποστηρίζει ότι το τέλος τους Ψυχρού Πολέμου, και οι πρόσφατες τεχνολογικές εξελίξεις, επιτρέποντας την αδιάκοπη, 24ωρη ροή των ειδήσεων, έχουν καταστήσει διεθνή επικοινωνιακά δίκτυα – όπως το CNN και το BBC World– κυρίαρχους δρώντες στον καθορισμό της εξωτερικής πολιτικής (Robinson, 1999; Gilboa, 2005).

Τα ΜΜΕ, σύμφωνα με τη θεώρηση αυτή, είναι σε θέση να καθορίσουν και να υπαγορεύσουν τις κατευθύνσεις της εξωτερικής πολιτικής, εξαναγκάζοντας την πολιτική ηγεσία να ακολουθήσει (Robinson, 1999, 2002). Σύμφωνα με τον Robinson, αυτό συμβαίνει διότι η αδιάκοπη ροή των ειδήσεων, και η ασκούμενη πίεση από τα ΜΜΕ, υποχρεώνει τους ηγέτες να παρέμβουν «φοβούμενοι μία πιθανή αρνητική αντίδραση της κοινής γνώμης στην περίπτωση αδράνειας» (2000, σ. 614).

Ωστόσο σε μία αναλυτική επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, ο Gilboa συμπεραίνει ότι οι μέχρι τώρα μελέτες του φαινομένου, «παρουσιάζουν ανάμεικτα, αντικρουόμενα και αντιφατικά αποτελέσματα» (2005, σ. 34). Εμπειρικές έρευνες έχουν αντικρούσει την

ύπαρξή του, καταδεικνύοντας ότι η επέμβαση ήταν αποτέλεσμα της βούλησης μερίδας της πολιτικής ηγεσίας, η οποία προώθησε το μήνυμα της στα ΜΜΕ (Mermin, 1997; Robinson, 2001). Τέλος, πρόσφατες γεωπολιτικές εξελίξεις (πόλεμος στο Ιράκ και «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας») και νέες προσεγγίσεις διαχείρισης των ΜΜΕ από τις πολιτικές ελίτ, όπως η ενσωματωμένη δημοσιογραφία,⁵ αναφέρεται ότι έχουν υπονομεύσει σημαντικά την υπόθεση του «φαινομένου του CNN» (Robinson, 2005, σ. 348).

1.2.2 Οι δυναμικές θεωρήσεις

Απομακρυνόμενα από μία στατική απεικόνιση των σχέσεων μεταξύ πολιτικών ελίτ και ΜΜΕ στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, τα δυναμικά μοντέλα, που εμφανίστηκαν στις αρχές της νέας χιλιετίας, προσπαθούν να ενοποιήσουν τις παραπάνω θεωρήσεις σε ένα μοντέλο που αναγνωρίζει τη δυνατότητα αμφίδρομων αλληλεπιδράσεων μεταξύ των κύριων δρώντων.

Τόσο το μοντέλο «διάδρασης πολιτικής-Μέσων» (policy-media interaction) του Robinson (2000, 2002), όσο και το μοντέλο της «καταπίπτουσας ενεργοποίησης» (cascading activation) του Entman (2003, 2004), υποστηρίζουν ότι απαραίτητη προϋπόθεση για μία πιο «ανεξάρτητη» επιρροή των Μέσων στην εξωτερική πολιτική είναι η ύπαρξη διαφωνίας μεταξύ των πολιτικών ελίτ (Entman, 2003, 2004) ή/και πολιτικής αβεβαιότητας εντός της κυβέρνησης (Robinson 2000, 2002)⁶.

Αποδεχόμενα ότι το πεδίο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής είναι ένα ιεραρχημένο σύστημα, όπου οι πολιτικές ελίτ έχουν τον πρώτο λόγο, τα δύο αυτά μοντέλα αναγνωρίζουν στα ΜΜΕ έναν εν δυνάμει διακριτό ρόλο επιρροής.

Με βάση αυτά, στην περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ των πολιτικών ελίτ, όταν παρατηρείται, όπως αναφέρει ο Entman, ένας «ανταγωνισμός πλαισίων» (frame contest) (2003), τα Μέσα δύνανται να προωθήσουν ή να παρεμποδίσουν τα πλαίσια της μίας ή

⁵ Με τον όρο «ενσωματωμένη δημοσιογραφία» (embedded journalism) νοείται η πρακτική της ένταξης των ρεπόρτερ που καλύπτουν τον πόλεμο, των πολεμικών ανταποκριτών, εντός των στρατιωτικών μονάδων. Για περισσότερα σχετικά, βλ. (Aday, Livingston και Hebert, 2005).

⁶ Ορίζοντας την πολιτική αβεβαιότητα, ο Robinson διακρίνει τρεις μορφές υπό τις οποίες αυτή θα μπορούσε να ανακύψει: α) την «αντιφατική πολιτική» (inconsistent policy), όταν υπάρχει ενδοκυβερνητική διαφωνία για την ακολουθούμενη πολιτική β) την «απουσία πολιτικής» (no policy), όταν στην περίπτωση απρόβλεπτων γεγονότων δεν υπάρχει συγκεκριμένη πολιτική αντιμετώπισης αυτών, και γ) την «αμφιταλαντευόμενη πολιτική» (wavering policy) στην περίπτωση που παρατηρείται, εντός των κυβερνητικών υποσυστημάτων, έλλειψη δέσμευσης και απροθυμία προς μία συγκεκριμένη πολιτική (2002, σσ, 26-27).

της άλλης πλευράς, να ταχθούν υπέρ ή κατά αυτής, ασκώντας κατ' αυτό τον τρόπο επίδραση και στις δυναμικές διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής (Robinson, 2002; Entman, 2003).

Ειδικότερα, το μοντέλο του Robinson (2002, σσ. 25-45), αναγνωρίζοντας την ύπαρξη διαφωνίας μεταξύ των πολιτικών ελίτ ως απαραίτητη συνθήκη για μία πιο «ανεξάρτητη» επίδραση των ΜΜΕ στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, προσθέτει μία ακόμα παράμετρο, αυτήν της πολιτικής βεβαιότητας της κυβέρνησης για την ακολουθούμενη πολιτική. Ακόμα και σε περιπτώσεις, επομένως, έλλειψης συναίνεσης στον πολιτικό κόσμο, αν η κυβέρνηση τηρήσει σταθερή και αποφασιστική στάση απέναντι στο θέμα, τα ΜΜΕ αναμένεται να συμμορφωθούν με την επίσημη θέση. Η συνέχιση, βέβαια, της πολιτικής διαμάχης, αν συνδυαστεί με μία επικριτική κάλυψη από τα Μέσα, και με αντιδράσεις στην κοινή γνώμη, μπορεί, σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, να οδηγήσει την κυβέρνηση να αναθεωρήσει τη συγκεκριμένη προσέγγιση εξωτερικής πολιτικής.

1.2.3 Τα ΜΜΕ σε περιπτώσεις προσέγγισης/ειρήνευσης

Σε παρόμοια λογική κινείται και το μοντέλο του «κύκλου πολιτικής-Μέσων-πολιτικής» (politics-media-politics cycle) του Wolfsfeld, το οποίο διερευνά το ρόλο, εποικοδομητικό ή καταστρεπτικό, που διαδραματίζουν τα Μέσα σε περιπτώσεις ειρήνευσης/προσέγγισης μεταξύ κρατών ή κοινοτήτων (2004, σσ. 31-44).

Σε τέτοιες περιστάσεις, τα ΜΜΕ, συνειδητά ή ασυνείδητα, υποστηρίζει ο Wolfsfeld, είναι πιθανότερο να διαδραματίσουν έναν καταστρεπτικό ρόλο λόγω της αντινομίας μεταξύ της φύσης μίας ειρηνευτικής/συμφιλιωτικής διαδικασίας και ορισμένων, διεθνώς απαντώμενων, αξιών παραγωγής των ειδήσεων (2004, σ. 15). Μεταξύ, αυτών, ως πιο προβληματικές και ασύμβατες με μία διαδικασία προσέγγισης, αναφέρει τις ειδησεογραφικές αξίες της «αμεσότητας» (immediacy), του «δράματος» (drama), της «απλότητας» (simplicity), και του «εθνοκεντρισμού» (ethnocentrism) (Wolfsfeld, 2004, σσ. 15-24)⁷.

⁷ Αναλύοντας αυτές τις αξίες επιλογής ειδήσεων (Wolfsfeld, 2004, σσ. 17-23), και την προβληματική τους φύση στις περιπτώσεις προσέγγισης/ειρήνευσης, επισημαίνει ότι: α) Η «αμεσότητα» (immediacy) ως κριτήριο επιλογής των ειδήσεων έχει ως αποτέλεσμα τα ΜΜΕ να καλύπτουν γεγονότα και όχι διαδικασίες. Ως εκ τούτου η αξία αυτή είναι ασύμβατη με τις χρονοβόρες, και εν πολλοίς μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, διαπραγματεύσεις, που συνεπάγεται μία διαδικασία προσέγγισης, β) το «δράμα» (drama), από την άλλη, η εντυπωσιοθηρία και η ενημερωδιασκέδαση, έχουν ως αποτέλεσμα των υπερτονισμό των διαφορών και τη μεγέθυνση των εντάσεων και των συγκρούσεων, γ) η «απλότητα» (simplicity) έχει σαν

Δεδομένων αυτών, ο ρόλος των ΜΜΕ εξαρτάται κυρίως από δύο σύνολα μεταβλητών που σχετίζονται τόσο με το πολιτικό περιβάλλον (political environment) όσο και με το ίδιο το περιβάλλον των Μέσων (media environment).

Μεταξύ αυτών, ως πιο σημαντικός παράγοντας, αναγνωρίζεται και στο μοντέλο αυτό η ύπαρξη ή μη συναίνεσης μεταξύ των πολιτικών ελίτ αναφορικά με την πολιτική συμφιλίωσης. Όσο μεγαλύτερο το εύρος της συναίνεσης αυτής, τόσο πιθανότερο είναι τα ΜΜΕ να διαδραματίσουν έναν εποικοδομητικό ρόλο στις διαδικασίες προσέγγισης. Απεναντίας, όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός και η ένταση των κρίσεων, ο έτερος παράγοντας του πολιτικού περιβάλλοντος, τόσο πιο καταστρεπτική αναμένεται να είναι η συμβολή τους. Αναφορικά με το περιβάλλον των Μέσων, τέλος, δηλαδή τις υφιστάμενες νόρμες και πρακτικές παραγωγής των ειδήσεων, δύο είναι οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν το ρόλο των ΜΜΕ, το επίπεδο της εντυπωσιοθηρίας (sensationalism) στα ειδησεογραφικά Μέσα, και ο βαθμός στον οποίο οι δύο πλευρές της διαπραγμάτευσης επικοινωνούν τις στάσεις και απόψεις τους για τις εξελίξεις μέσω των ίδιων καναλιών, όταν δηλαδή μοιράζονται κοινές πλατφόρμες ειδήσεων. Ο μεν πρώτος, όπως υποστηρίζει ο Wolfsfeld, επιδρά αρνητικά, ενώ ο δεύτερος θετικά (2004).

συνέπεια την υπεραπλούστευση της πολύπλοκης - ιστορικής και πολιτικής - φύσης των διαφορών και των διαπραγματεύσεων, και την παρουσίασή τους με μία λογική άσπρου-μαύρου, και, τέλος, δ) ο «εθνοκεντρισμός» (ethnocentrism) οδηγεί σε μία μειωμένη παρουσία του «εχθρού» στις ειδήσεις, στην κατασκευή μίας μονοσήμαντης και απειλητικής εικόνας του «Άλλου», και σε μία υπονόμηση της πιθανότητας συμβιβασμού.

2 ΜΜΕ, εξωτερική πολιτική και «εθνικά θέματα»-η περίπτωση της Ελλάδας

Σε συνέχεια της εξέτασης των θεωριών αναφορικά με το ρόλο των Μέσων στην εξωτερική πολιτική, και πριν την εισαγωγή στο κυρίως ερευνητικό σκέλος της εργασίας, η εστίαση στην παρούσα ενότητα μεταφέρεται στο ελληνικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα δε, στη μελέτη της διαχρονικής σχέσης των ΜΜΕ με την πολιτική της χώρας στο εξωτερικό και διεθνές πεδίο, ιδιαίτερα όσον αφορά τα λεγόμενα «εθνικά θέματα» και δη το ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ.

Ο ρόλος των Μέσων, στα θέματα εξωτερικής πολιτικής στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον Ιωακείμδη, είναι αυξημένος εξαιτίας και ορισμένων στοιχείων του ίδιου του συστήματος διαμόρφωσης και παραγωγής της εξωτερικής πολιτικής της χώρας (Ιωακείμδης, 2003). Όπως αναφέρει, συγκεκριμένα, η κυριαρχία των προσώπων έναντι των θεσμικών δομών εξωτερικής πολιτικής, στην ελληνική περίπτωση, ανάγει σε υπέρτατο κριτήριο χάραξης πολιτικής τη «μεγιστοποίηση της εκλογικής απήχησης», και εντέλει συντελεί στην αύξηση της σημασίας και της επιρροής των ΜΜΕ στο πεδίο αυτό (Ιωακείμδης, 2003, σ. 97).

Ιστορικά, κατά τη Μεταπολίτευση, η σημασία τους αυτή στην εξωτερική πολιτική, και δη στα «εθνικά θέματα», μεταβάλλεται το 1989, χρονιά αποκρατικοποίησης του ελληνικού ραδιοτηλεοπτικού τοπίου (Μητρόπουλος, 2003). Μέχρι τότε, στην πρώτη φάση της περιόδου που εξετάζουμε (1974-1989), η κρατική ιδιοκτησία των ηλεκτρονικών ΜΜΕ καθιστούσε απίθανη την όποια παρέκκλιση από την κυβερνητική γραμμή, ενώ ακόμα και ο Τύπος, που λειτουργούσε με ιδιωτικά κριτήρια, απέναντι στα «εθνικά θέματα» τηρούσε συμπαγή στάση «προστασίας του εθνικού συμφέροντος», εν πολλοίς σύμφωνη με τις κατευθύνσεις της πολιτικής ηγεσίας (Μητρόπουλος, 2003, σσ. 282-284).

Στη δεύτερη περίοδο, μετά το 1989, αυτήν της «χειραφέτησης», όπως σημειώνει ο Μητρόπουλος, παρατηρείται πλέον μία ενίσχυση του βαθμού αυτονομίας των Μέσων, όμως, παράλληλα, εισάγεται και μία νέα παράμετρος, αυτή της εμπορευματικής λογικής, της θεαματοποίησης και της δραματοποίησης των εξωτερικών ειδήσεων, και ιδίως των «εθνικών θεμάτων» (2003, 291-294).

Η «αυτονομία» αυτή, με βάση τη θεωρία που αναπτύξαμε, δεν θα έπρεπε να εκληφθεί ως μία πλήρης απομάκρυνση από τον πολιτικο-κομματικό εναγκαλισμό. Απεναντίας, το φαινόμενο της συστοίχισης με την πολιτική ηγεσία στα «εθνικά θέματα», ως αποτέλεσμα της ισχυρής «πολιτικοποίησης», αλλά και της κομματικής και κρατικής δέσμευσης των Μέσων στην Ελλάδα, όπως αυτή περιγράφεται στο σχετικό «μεσογειακό μοντέλο» (ή «μοντέλο του πολωμένου πλουραλισμού») των Hallin και Mancini (2004, σσ. 89-142), παραμένει ακόμα και σήμερα έντονο, ιδιαίτερα στον Τύπο και στη δημόσια τηλεόραση (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010, σσ. 175-242). Σε εκείνα τα μέσα επικοινωνίας, δηλαδή, στα οποία είναι σαφέστερος ο ιδεολογικο-πολιτικός προσανατολισμός, και επικρατέστερη, ως ειδησεογραφικό κριτήριο, η πολιτική λογική έναντι της λογικής του Μέσου. Και αυτό διότι, όπως αναφέρεται, στην περίπτωση επικράτησης της πολιτικής λογικής, η επιλογή των ειδήσεων γίνεται στη βάση πολιτικών κριτηρίων, όπως αυτά ορίζονται και ερμηνεύονται, κυρίως, από τους πολιτικοθεσμικούς δρώντες, ενώ στην περίπτωση κυριαρχίας της λογικής του Μέσου, κεντρικό ρόλο στο τι συνιστά είδηση καταλαμβάνουν οι ίδιες οι ανάγκες του Μέσου, η εμπορική βιωσιμότητα, και η εμπορευματική απήχηση των ειδήσεων στο κοινό (Mazzoleni, 1987; Strömbäck, 2008). Ως αποτέλεσμα, λοιπόν, αναλόγως της επικράτησης της πρώτης ή της δεύτερης σε κάθε Μέσο, ο βαθμός της «συστοίχισης», αντίστοιχα, διευρύνεται ή περιορίζεται (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010).

Γενικότερα, όμως, και πέραν των παραπάνω, έχει παρατηρηθεί ότι σε συνθήκες αδυναμίας ορισμού της κατάστασης από την πολιτική ηγεσία, όπως στην περίπτωση της κρίσης των Ιμίων ή κατά τις διαπραγματεύσεις του Σχεδίου Ανάν (Panagiotou, 2006, σ. 12), ή όταν ένα ζήτημα προξενεί έντονη πολιτική ασυμφωνία και αντιπαράθεση, η ευθυγράμμιση των Μέσων με τις επίσημες κατευθύνσεις εξωτερικής πολιτικής ελαττώνεται (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010, σσ. 190-196). Στην τελευταία περίπτωση δε, και ιδίως στην τηλεόραση και τους ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς, διαπιστώνεται αντί του φαινομένου της «συστοίχισης με τη σημαία», αυτό της «συστοίχισης με τον πολιτιστικό εθνικισμό» (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010, σ. 196), με τον εθνικισμό, δηλαδή, εκείνο, ο οποίος έχει στη συγκροτητική του βάση έννοιες, όπως η γλώσσα, η παράδοση και η θρησκεία, και όχι άλλες πιο «πολιτικές» όπως, για παράδειγμα, τα καθολικά πολιτικά δικαιώματα (Demertzis, Papathanassopoulos και Armenakis, 1999, σ. 30).

Όπως σημειώνουν οι Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, σε μία επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, η εσωστρέφεια και ο εθνοκεντρισμός των ελληνικών ΜΜΕ, ιδιαίτερα πιο έντονα στην περίπτωση της ιδιωτικής τηλεόρασης, παρότι δεν αποτελούν ελληνική ιδιαιτερότητα αλλά διεθνές φαινόμενο, στην Ελλάδα εκδηλώνονται με ακραίο τρόπο και προσλαμβάνουν τα χαρακτηριστικά μίας σκληρής εθνικιστικής οπτικής (2010, σσ. 101-130). Απόρροια της προσέγγισης αυτής των Μέσων είναι η ανεπαρκής εκτίμηση της θέσης της Ελλάδας στο διεθνές πεδίο, η συγκρότηση μίας εσφαλμένης εικόνας για τον κόσμο, και ο περιορισμός των περιθωρίων διαχείρισης των θεμάτων εξωτερικής πολιτικής και αποδοχής του «Άλλου» (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010, σσ. 86-98).

Τα αίτια της παραπάνω κατάστασης εντοπίζονται, μεταξύ άλλων, και στην ίδια τη γλωσσική απεικόνιση ορισμένων ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής. Η λεκτική αναπαράσταση, άλλωστε, των θεμάτων αυτών, καθώς και των σχέσεων μεταξύ κρατών, δεν είναι ιδεολογικά ουδέτερη, και η ορολογία που υιοθετείται δύναται να φανερώνει διαφορετικά επίπεδα προκατάληψης και στερεοτυπικής πρόσληψης του «Άλλου» (Galasińska και Galasiński, 2003; van Dijk, 2006). Όπως υπογραμμίζει, συναφώς, ο Ηρακλείδης, η κωδικοποίηση των Ελληνοτουρκικών, του «Μακεδονικού», και του Κυπριακού, με τον ιδιότυπο για τα διεθνή δεδομένα όρο «εθνικά θέματα» αντί του «θέματα εθνικού συμφέροντος», «δεν είναι διόλου μια αθώα γλωσσική διατύπωση», καθώς δημιουργεί την «εντύπωση ότι πρόκειται για θέματα ζωής και θανάτου», και ως εκ τούτου για θέματα «αδιαπραγμάτευτα», ενώ παράλληλα τα εσωτερικοποιεί και τα εντάσσει στην κονίστρα της εγχώριας πολιτικής σκηνης και των κομματικών ανταγωνισμών (2001, σ. 74).

Ως συνέπεια αυτού, σε εμπειρική έρευνα που έγινε το 2007-2008,⁸ παρατηρείται, ιδιαίτερα στην περίπτωση του «Κυπριακού» και του «Μακεδονικού», το φαινόμενο του «εθνικού θέματος της ημέρας». Παρ' όλη, δηλαδή, την εσωστρέφεια και τον εθνοκεντρισμό της ειδησεογραφίας, ή μάλλον και εξαιτίας αυτής, «ένα θέμα εξωτερικής πολιτικής που θεωρείται “εθνικό” καταλαμβάνει σχεδόν διαρκώς τη σημαντικότερη θέση

⁸ Η έρευνα «Διεθνείς σχέσεις και εξωτερική πολιτική στην τηλεόραση και στον Τύπο», του Εργαστηρίου Κοινωνικής Έρευνας στα ΜΜΕ, πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1/09/2007-30/04/2008, με επιστημονικά υπεύθυνους τον Γ. Πλειό, Αναπληρωτή Καθηγητή, και τον Χ.Α. Φραγκονικολόπουλο, Επίκουρο καθηγητή. Η έρευνα αφορούσε το σύνολο των «εθνικών θεμάτων», και την κάλυψή τους τόσο στον Τύπο όσο και στην τηλεόραση. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο, στην ειδησεογραφία δέσποζαν οι εξελίξεις στις σχέσεις Ελλάδας-ΠΓΔΜ (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010; Pleios και Frangonikolopoulos, 2013).

μεταξύ των εξωτερικών και διεθνών θεμάτων της ειδησεογραφίας», τόσο από άποψη έκτασης όσο και ιεράρχησης (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010, σ. 27).

Επιπλέον, όπως αναφέρει ο Παναγιώτου, η κατηγοριοποίηση αυτή των θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, «η χρήση του “συμπυκνωτικού” αυτού συμβολισμού» έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της «αντιπαραθετικής δημοσιογραφίας»,⁹ η οποία συμβάλλει, με τη σειρά της, στην ενίσχυση «ενός “αμυντικο-επιθετικού αδιάλλακτου εθνικισμού”» (Παναγιώτου, 2005, σ. 203). Τα Μέσα υποστηρίζεται ότι έχουν συμβάλει διαχρονικά στη φυσικοποίηση και κανονικοποίηση μίας τέτοιας οπτικής, και στην καλλιέργεια στερεοτυπικών αντιλήψεων για τον «Άλλο» (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010, σσ. 67-99).

Αυτό δεν σημαίνει ότι αποτελούν και την πηγή αυτών. Η παρουσία εθνικών στερεοτύπων σε αυτά μοιάζει να εξαρτάται από ένα συνδυασμό ιδιαίτερων εθνικών ιστορικών στιγμών, τη «θέση και το είδος του εθνικισμού στην πολιτική κουλτούρα κάθε χώρας, και την εξάρτηση των Μέσων από τις επίσημες πηγές και το κράτος» (Demertzis, Parathanassopoulos και Armenakis, 1999, σ. 29; βλ. επίσης Δεμερτζής, 1994; Διαμαντούρος, 2000).

Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια φαίνεται να σημειώνεται μία στροφή στην προσέγγιση των θεμάτων αυτών. Επί παραδείγματι, στην περίπτωση της Συνόδου του Ελσίνκι το 1999, ο Τύπος μοιάζει να λειτουργήσει ως παράγοντας διαμεσολάβησης και ενίσχυσης της ελληνοτουρκικής προσέγγισης, εγκαταλείποντας το λόγο της εχθρότητας και υιοθετώντας ένα λόγο «αρωγής» (Lazarou, 2009). Η εικόνα της τουρκικής δημόσιας σφαίρας, σε μεγάλο μέρος αυτού, παρά την επιμονή εθνοκεντρικών και στερεοτυπικών μοτίβων, απομακρύνθηκε από την προηγούμενη μονολιθική και μονοδιάστατη απεικόνισή της, και έγινε πιο σύνθετη, επιτρέποντας σε συμφιλιοτικές φωνές να ακουστούν (Παναγιώτου, 2005, σσ. 509-518). Ωστόσο, όπως επισημαίνεται, ο σταδιακός αυτός μετασχηματισμός υπήρξε παρακολούθημα, και όχι προπομπός, της στροφής και ανακατεύθυνσης, από την πολιτική ηγεσία, της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στο συγκεκριμένο ζήτημα (Lazarou, 2009, σ. 42).

⁹ Ως «αντιπαραθετική δημοσιογραφία», ο Παναγιώτου ορίζει: «τα δημοσιεύματα τα οποία συμβάλλουν στην ενίσχυση της αντιπαραθέσης μεταξύ των δύο κρατών, μέσω της επιλεκτικής εστίασης- “μεγέθυνσης” δηλώσεων, ενεργειών του “Άλλου”» (Παναγιώτου, 2005, σ. 203).

Η μεταστροφή αυτή, συνδεδεμένη και πάλι με την πολιτική πραγματικότητα και την επίσημη κυβερνητική προσέγγιση στα ζητήματα αυτά, καταγράφηκε και πιο πρόσφατα, το 2007-2008, για το σύνολο των «εθνικών θεμάτων» στα ΜΜΕ (Pleios και Frangonikolopoulos, 2013). Βασιζόμενοι στη θεωρία του van Dijk, σύμφωνα με την οποία μία από τις συνηθέστερες λεξικολογικές πρακτικές της ιδεολογικής προκατάληψης είναι η χρήση εκφράσεων «αποποίησης ευθύνης» (disclaimers), και όρων απόκρυψης, «μετριασμού» (mitigation) και «άρνησης» (denial) της προκατάληψης (1992), οι Πλειός και Φραγκονικολόπουλος θα εντοπίσουν ότι, κατά το συγκεκριμένο διάστημα, ο εθνικιστικός λόγος των Μέσων παρουσιάστηκε μετριασμένος και συγκαλυμμένος (χρησιμοποιώντας για να αναφερθεί στα θέματα αυτά όρους, όπως «Σκοπιανό», «Κυπριακό» κ.ά.), και όχι άμεσος και έντονος (χρήση του όρου «εθνικό θέμα») όπως συνέβαινε στο παρελθόν (2010, σσ. 161-174).

2.1 Συνοπτική ιστορία του ζητήματος της ονομασίας της ΠΓΔΜ

Το ζήτημα της ονομασίας της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας προέκυψε το Σεπτέμβριο του 1991, όταν, με την απόσχιση του από την ομοσπονδιακή Γιουγκοσλαβία, το νέο κράτος ανακήρυξε την ανεξαρτησία του με το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας».

Η κίνηση αυτή προκάλεσε την έντονη αντίδραση της Ελλάδας, η οποία έθεσε όρους για την αναγνώριση του νέου κράτους, με το ζήτημα της ονομασίας να αναδεικνύεται ως το κύριο σημείο τριβής μεταξύ των δύο χωρών (Τζιαμπίρης, 2003, σσ. 467-470). Τα επόμενα χρόνια η διαμάχη θα λάβει εκρηκτικές διαστάσεις. Οι τρεις διεθνείς διαμεσολαβητικές προσπάθειες που θα ακολουθήσουν θα αποβούν άκαρπες, και η Ελλάδα, εν μέρει εξαιτίας και εσωτερικών παραγόντων, θα υιοθετήσει μία μαξιμαλιστική και αδιάλλακτη θέση απέναντι στο ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ, αρνούμενη οποιαδήποτε λύση περιείχε τον όρο «Μακεδονία» στη διεθνή ονομασία του νέου κράτους (Τζιαμπίρης, 2003, σσ. 465-474).

Η κατάσταση θα εκτονωθεί, όταν ως απόρροια και εξωτερικών πιέσεων, θα υπογραφεί, το Σεπτέμβριο του 1995, στη Νέα Υόρκη, η Ενδιάμεση Συμφωνία. Η Συμφωνία, προέβλεπε μεταξύ άλλων ότι η Ελλάδα δεν θα λειτουργούσε ανασταλτικά στις προσπάθειες ένταξης της νέας χώρας σε Διεθνείς Οργανισμούς (π.χ. ΕΕ, ΝΑΤΟ). Μολονότι το θέμα της ονομασίας παρέμενε άλυτο, η Συμφωνία απεδείχθη αμοιβαία

επωφελής, επέτρεψε την εξομάλυνση των διμερών σχέσεων, και οδήγησε στην αύξηση της ελληνικής οικονομικής παρουσίας στην ΠΓΔΜ (Τζιαμπίρης, 2003, σσ. 477-481).

Με την εξαγγελία της νέας «εθνικής θέσης» απέναντι στο ζήτημα το 2007 (σύνθετη ονομασία με γεωγραφικό προσδιορισμό και ισχύ έναντι πάντων), η Ελλάδα θα διακηρύξει ότι η εισδοχή της ΠΓΔΜ στις βορειοατλαντικές και ευρωπαϊκές δομές θα πραγματοποιηθεί μόνο κατόπιν επίλυσης του ονοματολογικού. Η νέα αυτή θέση θα γίνει δεκτή με ομόφωνη απόφαση των κρατών-μελών του ΝΑΤΟ στη Σύνοδο Κορυφής του Βουκουρεστίου το 2008 (και θα επαναληφθεί σε τέσσερις επόμενες Συνόδους Κορυφής), αλλά και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2008 (ΥΠΕΞ, χ.χ.). Σε μία προσπάθεια ανατροπής των παραπάνω, η κυβέρνηση Γκρουέφσκι θα προσφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, όμως η κίνηση αυτή θα αποβεί, εν πολλοίς, ανεπιτυχής (Αρμακόλας, 2016, σ. 184).

Παράλληλα, η σταδιακή εκτράχυνση της σλαβομακεδονικής ρητορικής υπό τον Γκρουέφσκι (π.χ. σχέδιο «Σκόπια 2014»), θα οδηγήσει την ΠΓΔΜ σε εσωτερικές αναταραχές και στη διεθνή απομόνωση και, σε συνδυασμό με τη δεινή κατάσταση της Ελλάδας λόγω κρίσης, οι όποιες προσπάθειες επίλυσης του ζητήματος θα παγώσουν (Αρμακόλας, 2016, σ. 184).

Η εκλογή της κυβέρνησης Ζάεφ στα μέσα του 2017, με δεδηλωμένη επιθυμία την ένταξη της ΠΓΔΜ σε ΕΕ και ΝΑΤΟ, θα εκληφθεί ως ένα «παράθυρο» για επανεκκίνηση των διαδικασιών για τη λύση του ζητήματος της ονομασίας (Νέδος, 2017). Τους επόμενους μήνες θα ακολουθήσει έντονη διπλωματική κινητικότητα, με την έναρξη των διαπραγματεύσεων μεταξύ των δύο χωρών, οι οποίες μετά από έξι μήνες θα καταλήξουν στην υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών στις 17 Ιουνίου 2018.

Η Συμφωνία, η οποία προκάλεσε αντιδράσεις στο εσωτερικό των δύο χωρών, μεταξύ άλλων, προβλέπει σύνθετη ονομασία με γεωγραφικό προσδιορισμό, ήτοι «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας», για κοινή χρήση τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό,

δηλαδή έναντι όλων (*erga omnes*),¹⁰ ενώ ορίζει χρονοδιάγραμμα επόμενων βημάτων για την τελική της κύρωση και θέση σε ισχύ.¹¹

2.2 Το ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ στα ΜΜΕ

Κατά την πρώτη φάση της εμφάνισής του, και μέχρι το 1993, το νεοφυές αυτό ζήτημα εξωτερικής πολιτικής γνώρισε εκτεταμένη κάλυψη από τα Μέσα, η οποία, όπως διαπιστώνεται από μία σειρά εμπειρικών ερευνών στον Τύπο της περιόδου, χαρακτηρίστηκε από μία αδιάλλακτα εθνοκεντρική και εθνικιστική οπτική (Αρμενάκης κ. συν., 1996; Παναγιωτοπούλου, 1996; Σκουλαρίκη, 2007).

Σύμφωνα με τους Demertzis, Papathanassopoulos και Armenakis (1999), τα σχετικά δημοσιεύματα υιοθετούσαν σε μεγάλο βαθμό (79.7%) μία εθνοκεντρική κανονιστική πλαισίωση, εκφράζοντας δηλαδή αντιλήψεις, οι οποίες θεωρούσαν «το έθνος ως την ύπατη και δεσπόζουσα κοινωνική ταυτότητα η οποία υπάγει και ιεραρχεί όλες τις υπόλοιπες κοινωνικές ταυτότητες» (Αρμενάκης κ. συν., 1996, σ. 206), την ώρα που τα πολυκεντρικά δημοσιεύματα ήταν εξαιρετικά περιορισμένα (20,3%).

Η παρουσίαση του ζητήματος, στην πλειοψηφία των άρθρων (55%), γινόταν με όρους «εθνικής ταυτότητας» (γλώσσας, παράδοσης και ιστορίας), ενεργοποιώντας τα αντανακλαστικά του πολιτιστικού εθνικισμού, ενώ η παρουσίαση του με όρους «εθνικού συμφέροντος», η οποία αρμόζει περισσότερο σε μία ψύχραιμη και ορθολογική αντιμετώπιση των ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής, παρέχοντας προτάσεις για τακτικές και στρατηγικές εξωτερικής πολιτικής προς όφελος του εθνικού συμφέροντος,

¹⁰ Συγκεκριμένα, όσον αφορά τα βασικά της σημεία, η Συμφωνία προβλέπει ότι η νέα ονομασία θα εγγραφεί στο Σύνταγμα της ΠΓΔΜ με την αναθεώρηση του τελευταίου, κατά την οποία θα γίνει απόλειψη και των αλτρωτικών αναφορών εντός αυτού. Επιπλέον ορίζει ότι η ιθαγένεια για τους πολίτες της ΠΓΔΜ θα είναι η «Μακεδονική/Πολίτης της Βόρειας Μακεδονίας», η επίσημη γλώσσα θα είναι η «Μακεδονική» όπως αναγνωρίστηκε από την Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών το 1977 (ως γλώσσα νοτιοσλαβικής προέλευσης). Με βάση δε το άρθρο 7 της Συμφωνίας: «Τα μέρη αναγνωρίζουν ότι η εκατέρωθεν αντίληψή τους ως προς τους όρους “Μακεδονία” και “Μακεδόνας” αναφέρεται σε διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο και ιστορική κληρονομιά», και γίνεται διαχωρισμός μεταξύ της αντίστοιχης ιστορίας, περιοχής, γλώσσας, κληρονομιάς και πολιτισμού τους.

¹¹ Κατά τη σύνταξη του παρόντος (11/12/2018) είχαν ολοκληρωθεί η έγκριση της σύμβασης από το Κοινοβούλιο της ΠΓΔΜ, η πρόσκληση από το ΝΑΤΟ για έναρξη ενταξιακών συνομιλιών (όπως προβλέπεται στη Συμφωνία, απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη της ΠΓΔΜ σε ΝΑΤΟ και ΕΕ είναι η αναθεώρηση του Συντάγματος της ΠΓΔΜ), και η διενέργεια δημοψηφίσματος στην ΠΓΔΜ. Ενώ δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμα, η αναθεώρηση του Συντάγματος της ΠΓΔΜ, η κύρωση της Συμφωνίας από το Κοινοβούλιο της Ελλάδας, και η πρόσκληση της ΕΕ προς την ΠΓΔΜ για την έναρξη των ενταξιακών διαδικασιών.

ακολουθήθηκε στο υπόλοιπο 45% των άρθρων (Demertzis, Parathanassopoulos και Armenakis, 1999, σ. 34).

Ο λόγος των Μέσων, εμποτισμένος με ένα απαξιωτικό και μειωτικό ύφος σε βάρος των «Σκοπιανών» (Σκουλαρίκη, 2007, σ. 78), υπερδραματοποίησε τα γεγονότα και καλλιέργησε έναν «άκαμπτο εθνικιστικό δημόσιο λόγο», ο οποίος αφενός περιόρισε αποφασιστικά τους χειρισμούς της εξωτερικής πολιτικής (Παναγιωτοπούλου, 1996, σσ. 233-234), αφετέρου διαμόρφωσε και παγίωσε στερεοτυπικές αντιλήψεις που άντεξαν στο χρόνο (Σκουλαρίκη, 2007, σ. 97).

Η υποδαύλιση της εθνικιστικής αυτής έξαρσης δεν αποδίδεται μόνο στα Μέσα, όμως τα τελευταία υποστηρίζεται ότι την ενίσχυσαν «τόσο για πολιτικούς όσο και για οικονομικούς λόγους» (Demertzis, Parathanassopoulos και Armenakis, 1999, σ. 33). Άλλωστε, όπως αναφέρεται, τουλάχιστον ως τις αρχές του 1992, οπότε και ανέκυψαν οι πρώτες διαμάχες σε διακομματικό και ενδοκυβερνητικό επίπεδο για τη διαχείριση του ζητήματος, ο Τύπος αρκέστηκε στην αναπαραγωγή του πολιτικού λόγου της περιόδου (Σκουλαρίκη, 2007, σσ. 87-88). Στη συνέχεια, όμως, σε ένα περιβάλλον εντεινόμενου ανταγωνισμού εξαιτίας και της πρόσφατης απορρύθμισης του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου, τα Μέσα, υπακούοντας στην εμπορευματική λογική (Παναγιωτοπούλου, 1996, σσ. 244-246), «δεν ικανοποίησαν απλώς τη ζήτηση», αλλά «την τροφοδότησαν και συντήρησαν το θέμα σε προτεραιότητα επί δύο και πλέον χρόνια» (Σκουλαρίκη, 2007, σ. 70).

Από το 1993 κι έπειτα, ο συγκινησιακά φορτισμένος λόγος των Μέσων, με την εξαίρεση μίας σύντομης έξαρσης το Φεβρουάριο του 1994, οπότε και επιβλήθηκαν τα οικονομικά αντίμετρα προς την ΠΓΔΜ, άρχισε να υποχωρεί και το θέμα αποσύρθηκε από την επικαιρότητα (Σκουλαρίκη, 2007, σ. 83).

Η Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995, σε αντίθεση με την περίοδο της αρχικής εμφάνισης του ζητήματος, γνώρισε μειωμένη κάλυψη από τον Τύπο. Η πλαισίωση των άρθρων στην περίπτωση αυτή, απομακρυνόμενη από τον άκαμπτα εθνικιστικό λόγο του παρελθόντος, ήταν στην πλειοψηφία της πολυκεντρική (55.7%), αν και στα δημοσιεύματα που περιείχαν γνώμη και δεν ήταν αποκλειστικά ειδησεογραφικά, η εθνικιστική προσέγγιση κυριαρχούσε (Demertzis, Parathanassopoulos και Armenakis, 1999).

Ωστόσο, όπως αναφέρεται, η σημαντική αυτή στροφή στην παρουσίαση του ζητήματος αποτελούσε, κατά κύριο λόγο, αντανάκλαση και συνέπεια της αλλαγής της πολιτικής βούλησης απέναντι στο θέμα αυτό, της επιθυμίας του πολιτικού κόσμου για εξομάλυνση

των σχέσεων με τη γειτονική χώρα, και δεν σηματοδοτούσε μία μόνιμη μεταστροφή στην προσέγγισή του από τον Τύπο (Demertzis, Parathanassopoulos και Armenakis, 1999, σ. 44; Σκουλαρίκη, 2007, σ. 96).

Την περίοδο 2007-2008, περίοδο κατά την οποία έλαβαν χώρα διαπραγματεύσεις για το ζήτημα της ονομασίας και η Σύνοδος του Βουκουρεστίου, το ονοματολογικό απασχόλησε έντονα τα Μέσα και κυριάρχησε μεταξύ των εξωτερικών ειδήσεών τους, ιδιαίτερα στην τηλεόραση (Pleios και Frangonikolopoulos, 2013). Παρότι τα «εθνικά θέματα» ήταν παρόντα σε μεγαλύτερο βαθμό στην ιδιωτική τηλεόραση, η δημόσια τηλεόραση, τόσο λόγω πολιτικής λογικής όσο και μεγαλύτερου βαθμού στήριξης των επιλογών της κυβέρνησης, αφιέρωσε περισσότερη έκταση στα ζητήματα των σχέσεων Ελλάδας-ΠΓΔΜ (Pleios και Frangonikolopoulos, 2013, σσ. 18-19). Η τάση αυτή για συστράτευση με την επίσημη θέση της κυβέρνησης στο «Μακεδονικό» ήταν ισχυρή και στον Τύπο, ενώ ήταν υπαρκτή αλλά λιγότερο έντονη και στην ιδιωτική τηλεόραση (Pleios και Frangonikolopoulos, 2013, σ. 17). Η εθνοκεντρική-εθνικιστική προσέγγιση στην αναπαράσταση του ζητήματος, τέλος, παρότι μετριασμένη σε σχέση με το παρελθόν, ήταν εμφανέστερη στην τηλεόραση, και δη στην ιδιωτική, λόγω της πιο έντονης επικράτησης της λογικής του Μέσου και της εμπορευματοποίησης (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010, σ. 170).

3 Σκοπός της εργασίας – Ερευνητικό ερώτημα

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας αφορά την εξέταση του τρόπου με τον οποίο καλύφθηκε και αναδείχθηκε από τα ελληνικά τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων η Συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ για την ονομασία της τελευταίας, γνωστή και ως «Συμφωνία των Πρεσπών».

Κεντρική υπόθεση της έρευνας είναι ότι η κάλυψη και μετάδοση του συγκεκριμένου γεγονότος εξωτερικής πολιτικής ακολούθησε εν πολλοίς τα οριζόμενα στη θεωρία του φαινομένου του «εθνικού θέματος της ημέρας». Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση, το θέμα αναμένεται να κυριάρχησε, τόσο από άποψη έκτασης όσο και ιεράρχησης, στα ειδησεογραφικά δελτία του εξεταζόμενου διαστήματος, ενώ παρόντα στην κάλυψή του αναμένεται να ήταν και τα στοιχεία του εθνοκεντρισμού, που παραδοσιακά συνοδεύουν τη διαπραγμάτευση των λεγόμενων «εθνικών θεμάτων» στα ΜΜΕ.

Με βάση και το θεωρητικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, η ανάλυση του κύριου ερευνητικού ερωτήματος σχετίζεται με τα ακόλουθα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις εργασίας:

Ερευνητικό ερώτημα 1

Πόσο μεγάλη βαρύτητα απέδωσαν τα ειδησεογραφικά δελτία των τηλεοπτικών σταθμών στην κάλυψη των εξελίξεων γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών, και ποιες οι κυριότερες σχετικές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους στην κάλυψη του θέματος;

H1α: Με βάση τη θεωρία του φαινομένου του «εθνικού θέματος της ημέρας», αναμένεται ότι η ένταση της κάλυψης και η προτεραιοποίηση του θέματος θα ήταν εκτεταμένη σε όλους τους τηλεοπτικούς σταθμούς.

H1β: Η ένταση της κάλυψης και η προτεραιοποίηση του θέματος αναμένεται να ήταν μεγαλύτερη στην περίπτωση της δημόσιας τηλεόρασης, λόγω τόσο της επικράτησης της πολιτικής λογικής όσο και της παραδοσιακά υψηλότερης υποστήριξης των κυβερνητικών επιλογών σε αυτήν.

Ερευνητικό ερώτημα 2

Παρατηρήθηκαν στοιχεία εθνοκεντρισμού και εθνικιστικής προκατάληψης στα δελτία των τηλεοπτικών σταθμών κατά τη μετάδοση των σχετικών με τη Συμφωνία των Πρεσπών εξελίξεων, και ποιες οι διαφοροποιήσεις, ως προς τα παραπάνω, μεταξύ αυτών;

H2: Τα στοιχεία της εθνοκεντρικής κάλυψης και της εθνικιστικής προκατάληψης αναμένεται να είναι παρόντα, αν και με διαβαθμίσεις, στα δελτία των τηλεοπτικών σταθμών τόσο εξαιτίας της μακρόχρονης κατηγοριοποίησης του ζητήματος στα λεγόμενα «εθνικά θέματα» όσο και λόγω της έντονης διαφωνίας στον πολιτικό κόσμο αναφορικά με τη Συμφωνία. Η υπόθεση αυτή αναλύεται περαιτέρω ως εξής:

H2α: Η συχνότητα και ιεράρχηση των ειδήσεων που αφορούσαν τις εσωτερικές εξελίξεις στην Ελλάδα (εθνοκεντρική κάλυψη) αναμένεται να ήταν σημαντικά υψηλότερη, σε σχέση με τις άλλες λιγότερο εσωστρεφείς θεματικές κατηγορίες (π.χ. διπλωματικές ειδήσεις), αναφορικά με τη Συμφωνία των Πρεσπών.

H2β: Η εθνικιστική προκατάληψη αναμένεται να ήταν παρούσα στο λεκτικό περιεχόμενο των ειδησεογραφικών δελτίων, αλλά μετριασμένη. Η απεικόνιση ενός θέματος στα ΜΜΕ εξαρτάται, με βάση τη θεωρία, και από την πολιτική πραγματικότητα και την επίσημη πολιτική προσέγγιση του ζητήματος. Επομένως, το γεγονός ότι η συγκεκριμένη πρωτοβουλία εξωτερικής πολιτικής, η Συμφωνία των Πρεσπών, συνιστά γεγονός διπλωματικής προσέγγισης μεταξύ κρατών, αναμένεται να μετριάσει την εθνικιστική προκατάληψη στο λόγο των δελτίων.

H2γ: Η εθνοκεντρική κάλυψη και η εθνικιστική προκατάληψη στο λόγο αναμένεται να ήταν πιο περιορισμένες στη δημόσια τηλεόραση, λόγω του παρατηρούμενου διαχρονικά χαμηλότερου βαθμού εσωστρέφειας και της εντονότερης επικράτησης της πολιτικής λογικής που παρουσιάζουν τα δημόσια τηλεοπτικά δίκτυα.

Ερευνητικό ερώτημα 3

Παρατηρήθηκε το φαινόμενο της «συστοίχισης με τη σημαία» στις ειδήσεις γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών, και ποιες οι διαφοροποιήσεις ως προς τον βαθμό αυτού μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών;

H3: Το φαινόμενο της «συστοίχισης με τη σημαία» αναμένεται να μην είναι ιδιαίτερα έντονο κατά την περίοδο της έρευνας μας, καθώς βασική προϋπόθεση για την εμφάνισή του είναι η ύπαρξη συναίνεσης μεταξύ των πολιτικών ελίτ μίας χώρας για ένα ζήτημα εξωτερικής πολιτικής. Η σημειωθείσα διαφωνία, τόσο σε διακομματικό όσο και σε

ενδοκυβερνητικό επίπεδο, λόγω και της υψηλής εναπόθεσης των Μέσων στις πολιτικές πηγές στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, αναμένεται να αντικατοπτριστεί και στα δελτία ειδήσεων των τηλεοπτικών σταθμών. Ωστόσο, ο βαθμός της «συστοίχισης με τη σημαία» αναμένεται να είναι υψηλότερος στη δημόσια τηλεόραση, τόσο εξαιτίας της επικράτησης της πολιτικής λογικής όσο και λόγω της παραδοσιακής στήριξης των επιλογών της πολιτικής ηγεσίας της χώρας σε αυτήν.

4 Η Μεθοδολογία της Έρευνας

Για τη μελέτη της κάλυψης της Συμφωνίας των Πρεσπών από τα ΜΜΕ, επιλέχτηκε η μέθοδος της ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου. Η εν λόγω ερευνητική τεχνική, η ανάλυση περιεχομένου, απαντάται συχνά στη σχετική βιβλιογραφία, και συνιστά ένα ευρέως χρησιμοποιούμενο και καθιερωμένο μεθοδολογικό εργαλείο για τη διερεύνηση του περιεχομένου των Μέσων (Berger, 1998, σ. 33). Ορίζεται δε, συνοπτικά, ως η συστηματική, αντικειμενική, ποσοτική (ή ποιοτική) ανάλυση των χαρακτηριστικών των μηνυμάτων (Neuendorf, 2002, σ. 1), η οποία έχει ως σκοπό την εξαγωγή αξιόπιστων και επαληθεύσιμων συμπερασμάτων, μέσω της μελέτης κειμένων (ή άλλων σημαντικών στοιχείων), σχετικά με το πλαίσιο της χρήσης αυτών (Krippendorff, 2004, σ. 18).

Η ανάλυση περιεχομένου που πραγματοποιήθηκε, διαρθρώθηκε στα εξής στάδια: 1) δειγματοληψία, 2) κατάρτιση του πρωτοκόλλου κωδικογράφησης (coding protocol), 3) παρακολούθηση και κωδικογράφηση των ειδήσεων, και 4) στατιστική επικύρωση των αποτελεσμάτων.

4.1 Δειγματοληψία

Όπως αναφέρεται, η τηλεόραση είναι ως σήμερα η κυρίαρχη, μεταξύ των παραδοσιακών ΜΜΕ, πηγή ενημέρωσης των Ελλήνων (Newman κ. συν., 2018, σσ. 82-83). Ως εκ τούτου η ανάλυση της τηλεοπτικής κάλυψης των εξελίξεων ενδείκνυται για τη διατύπωση συμπερασμάτων ως προς τον πιθανό αντίκτυπό της στην κοινή γνώμη. Στο πλαίσιο αυτό, πεδίο της έρευνας αποτέλεσαν τα κεντρικά δελτία ειδήσεων των ελληνικών τηλεοπτικών σταθμών. Ειδικότερα, δείγμα της εργασίας μας, αποτέλεσαν τα κεντρικά δελτία ειδήσεων των σταθμών ALPHA, EPT1 και ΣΚΑΪ. Κριτήρια για την επιλογή των παραπάνω σταθμών ήταν: α) τα ποσοστά τηλεθέασης των κεντρικών τους δελτίων κατά το εξεταζόμενο διάστημα,¹² β) η θεματική εστίαση αυτών, κατά κύριο λόγο, στις πολιτικές και «σοβαρές» ειδήσεις (hard news), και γ) η αντιπροσωπευτικότητά τους ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς, με την εκπροσώπηση ενός δημόσιου και δύο ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών.

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, ως μονάδα ανάλυσης επιλέχτηκε κάθε είδηση που περιείχε αναφορά στις εξελίξεις γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών. Ως είδηση

¹² Με βάση το τηλεβαρόμετρο της Nielsen Company οι συγκεκριμένοι τηλεοπτικοί σταθμοί παρουσίαζαν τα υψηλότερα εβδομαδιαία μερίδια τηλεθέασης κατά το εξεταζόμενο διάστημα. (2018).

ορίστηκε η πληροφορία που αναπαράγεται σε ένα δελτίο ειδήσεων μεταξύ δύο εκφωνήσεων του/της παρουσιαστή/στριας, και η οποία δύναται να περιέχει ρεπορτάζ/βίντεο π.χ. αποσπάσματα δηλώσεων, αλλά και το σχολιασμό του θέματος τόσο από τους μόνιμους συνεργάτες (συντακτική ομάδα) του τηλεοπτικού σταθμού όσο και από άλλους προσκεκλημένους του δελτίου.

Χρονική περίοδος εξέτασης αποτέλεσε το διάστημα μεταξύ της 12ης Ιουνίου 2018 και της 21ης Ιουνίου 2018, οπότε και το θέμα αποσύρθηκε από την επικαιρότητα και τη θέση του κατέλαβαν οι ειδήσεις σχετικά με τη συμφωνία για τη ρύθμιση του ελληνικού χρέους στο Eurogroup της 21ης Ιουνίου. Δεδομένου ότι η Συμφωνία μεταξύ ΠΓΔΜ και Ελλάδας ανακοινώθηκε στις 12 Ιουνίου 2018 και υπογράφηκε στις 17 Ιουνίου του 2018, το παραπάνω χρονικό διάστημα κρίθηκε επαρκές για να μελετηθεί η μετάδοση των σχετικών εξελίξεων στα ελληνικά τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων.¹³

4.2 Κωδικοποίηση και πρωτόκολλο κωδικογράφησης

Ακολούθως, μετά την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και τη διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων, καταρτίστηκε για την ποσοτικοποίηση των δεδομένων το πρωτόκολλο κωδικογράφησης (βλ. Παράρτημα). Το πρωτόκολλο περιλάμβανε μεταβλητές, οι οποίες, σε γενικές γραμμές, αφορούσαν:

- α) την ταυτότητα της κάθε είδησης (π.χ. ημερομηνία, διάρκεια, αναφορά και θέση στους εναρκτήριους τίτλους, καθώς και θέση εντός του δελτίου),
- β) την ταυτότητα του δελτίου (διάρκεια, τηλεοπτικός σταθμός, καθώς και αν επρόκειτο για δημόσιο ή ιδιωτικό σταθμό),
- γ) τη θεματική εστίαση της κάθε είδησης (βλ. παρακάτω),

¹³ Κατά το εξεταζόμενο διάστημα, πέρα από την ανακοίνωση και την υπογραφή της Συμφωνίας, τα σημαντικότερα σχετικά γεγονότα που καταγράφηκαν, σε γενικές γραμμές, αφορούσαν: α) συγκεντρώσεις, συλλαλητήρια και διαδηλώσεις κατά της αλλαγής της ονομασίας, τόσο στην ΠΓΔΜ όσο και στην Ελλάδα, β) την κατάθεση πρότασης μομφής κατά της κυβέρνησης από τη Νέα Δημοκρατία, την ψήφιση και απόρριψή της στο ελληνικό κοινοβούλιο (14/06/2018-16/06/2018), γ) το Διάγγελμα του Προέδρου της ΠΓΔΜ Γκιόργκι Ιβάνοφ, με το οποίο δήλωνε ότι δεν θα υποστηρίξει και δεν θα υπογράψει τη Συμφωνία με την Ελλάδα (13/06/2018), δ) τις αντιδράσεις κατά της Συμφωνίας εντός του κυβερνητικού συνασπισμού στην Ελλάδα, αλλά και αυτές της αντιπολίτευσης στην ΠΓΔΜ, και ε) την πρώτη επικύρωση της Συμφωνίας από το κοινοβούλιο της ΠΓΔΜ (20/06/2018).

δ) τις βαθμίδες της εθνικιστικής προκατάληψης στο λεκτικό περιεχόμενο της είδησης (βλ. παρακάτω),

ε) τη στάση των δημοσιογράφων και του/της παρουσιαστή/στριας απέναντι στη Συμφωνία,

στ) την ταυτότητα και τη στάση των ομιλούντων («ομιλούσες κεφαλές»), (ιδιότητα, χώρα προέλευσης, στάση απέναντι στη Συμφωνία, και πλαισίωση κατά την αξιολόγηση αυτής, αν, δηλαδή, η αποτίμηση γινόταν με όρους «εθνικού συμφέροντος» ή «εθνικής ταυτότητας»).

Ειδικότερα, όσον αφορά το θεματικό περιεχόμενο της είδησης, αποφασίστηκε ο διαχωρισμός του σε τρεις επιμέρους κατηγορίες: α) στις «Διπλωματικές ειδήσεις», β) στις «Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)», και γ) στις «Εσωτερικές εξελίξεις (ΠΓΔΜ)». Ως «Διπλωματικές ειδήσεις» ορίστηκαν οι ειδήσεις οι οποίες εστίαζαν στις εξελίξεις ή στην ιστορία των διμερών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας-ΠΓΔΜ στο διπλωματικό πεδίο (π.χ. ιστορία διαπραγματεύσεων, ανακοίνωση, υπογραφή, κείμενο και όροι της Συμφωνίας κ.ά.). Αντιθέτως, στις κατηγορίες «Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)» και «Εσωτερικές εξελίξεις (ΠΓΔΜ)», καταγράφηκαν όσες ειδήσεις αναφέρονταν στις εξελίξεις που προέκυψαν ως συνέπεια της Συμφωνίας στο εσωτερικό της κάθε χώρας αντίστοιχα (π.χ. διαδηλώσεις-συλλαλητήρια, αντιδράσεις των πολιτικών κομμάτων και άλλων εσωτερικών θεσμικών παραγόντων κ.ο.κ.).

Οι σχετικές με την εθνικιστική προκατάληψη μεταβλητές αντλήθηκαν από προηγούμενη έρευνα αναφορικά με την κάλυψη των «εθνικών θεμάτων» από τα ελληνικά ΜΜΕ (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010). Σύμφωνα, λοιπόν, με τη συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση, οι όροι που χρησιμοποιούνται για την αναφορά στα θέματα αυτά δύνανται να κατηγοριοποιηθούν σε τέσσερις κλίμακες, οι οποίες ενσωματώνουν και αντανακλούν διαφορετικές βαθμίδες εθνικιστικής προκατάληψης. Στην πρώτη βαθμίδα, της «έντονης ή άμεσης» εθνικιστικής προκατάληψης, καταχωρήθηκε και καταγράφηκε η συχνότητα των λεκτικών αναφορών, οι οποίες περιείχαν τον όρο –ή παραλλαγές αυτού– «εθνικό/ά θέμα/τα» εντός της είδησης. Στη δεύτερη, αυτήν της «ήπιας άρνησης», καταγράφηκαν οι αναφορές οι οποίες απαλύνουν και καθιστούν «αθέατη» –αλλά όχι ανύπαρκτη– την εθνικιστική προκατάληψη, και το χαρακτηρισμό του θέματος ως «εθνικού», μέσω της χρήσης κωδικών όρων, όπως, για παράδειγμα, «Μακεδονικό» και «Σκοπιανό». Στην τρίτη, αυτήν της «έντονης άρνησης» της εθνικιστικής προκατάληψης,

καταγράφηκαν όσες αναφορές φανερώνουν έναν ισχυρό μετριασμό της εθνικιστικής προκατάληψης, μέσω της χρήσης ουδέτερων όρων, αποφυγής «εθνικής» οριοθέτησης του ζητήματος, όπως «διεθνές/ευρωπαϊκό/Βαλκανικό ζήτημα/θέμα», «θέμα διεθνούς δικαίου» κ.ά. Τέλος, στην τέταρτη βαθμίδα, της «μη αποδοχής» της εθνικιστικής προκατάληψης, καταγράφηκαν οι αναφορές, οι οποίες περιείχαν όρους που ακολουθούν τη λογική της διπλωματικής ορθότητας και της τήρησης ίσων αποστάσεων στην παρουσίαση του θέματος, όπως «σχέσεις Ελλάδα-ΠΓΔΜ», «διμερές ζήτημα», «ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ» κτλ.

Οι δύο παραπάνω ομάδες μεταβλητών (θεματική εστίαση και βαθμίδες εθνικιστικής προκατάληψης) χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των απαραίτητων δεδομένων για την απάντηση του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος, σχετικά με τα εθνοκεντρικά και εθνικιστικά στοιχεία κατά την κάλυψη των γεγονότων που πλαισίωσαν τη Συμφωνία των Πρεσπών.¹⁴

Η ένταξη, τέλος, των μεταβλητών που σχετίζονται με τους/τις ομιλούντες/σες στο πρωτόκολλο κωδικογράφησης, έγινε ώστε να απαντηθεί το τρίτο ερευνητικό ερώτημα. Ειδικότερα, η παρουσία συγκεκριμένων προσώπων στα ειδησεογραφικά δελτία χρησιμοποιήθηκε ως υποκατάστατο (proxy) για τη διερεύνηση της εναπόθεσης στις επίσημες και, εν γένει, στις πολιτικές πηγές, για τη διαπίστωση της εμφάνισης ή μη του φαινομένου της «συστοίχισης με τη σημαία», αλλά και για τη μελέτη του βαθμού στον οποίο οι εξεταζόμενοι τηλεοπτικοί σταθμοί προώθησαν, εμμέσως, συγκεκριμένες πλευρές της δημόσιας συζήτησης γύρω από τη Συμφωνία, μέσω της επιλογής και της προβολής συγκεκριμένων προσώπων στις ειδήσεις τους (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010, σσ. 211-231).

4.3 Παρακολούθηση και κωδικογράφηση

Πριν την κωδικογράφηση των σχετικών ειδήσεων στα δελτία του εξεταζόμενου διαστήματος (30 δελτία), και μετά από μία πρώτη καταγραφή του αριθμού τους, διενεργήθηκε πιλοτική εφαρμογή του πρωτοκόλλου σε τυχαίο δείγμα, και συγκεκριμένα σε 6 δελτία (20% του δείγματος). Κατά το στάδιο αυτό, έγινε αποσαφήνιση ορισμένων

¹⁴ Η μεν πρώτη, η εξέταση της θεματικής επικέντρωσης, όπως επισημαίνεται, επιτρέπει τη διερεύνηση της ποσοτικής πλευράς των εθνοκεντρικών και εθνικιστικών στοιχείων της κάλυψης, του βαθμού, δηλαδή, εσωστρέφειας της ειδησεογραφίας, η δε δεύτερη την εξέταση της ποιοτικής πλευράς αυτών, δηλαδή την ανίχνευση των συναφών στοιχείων στη λεκτική παρουσίαση των ειδήσεων (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010, σσ. 101-102).

μεταβλητών και κατηγοριών του πρωτοκόλλου, και όπου κρίθηκε απαραίτητο διορθώθηκαν οι ορισμοί τους για τη διασφάλιση μεθοδολογικής συνέπειας. Ταυτόχρονα, προστέθηκαν άλλες μεταβλητές, κυρίως για τη διερεύνηση της δημοσιογραφικής στάσης απέναντι στη Συμφωνία, ενώ αποφασίστηκε με κριτήριο τη διαχειρισιμότητα του δείγματος να εξεταστούν έως τέσσερις ομιλούντες/σες σε κάθε είδηση. Μετά τις παραπάνω αναπροσαρμογές, το πρωτόκολλο, στην τελική του μορφή, περιείχε 35 μεταβλητές (βλ. Παράρτημα).

Μετά την ολοκλήρωση των παραπάνω, ακολούθησε η παρακολούθηση των τηλεοπτικών δελτίων και η κωδικογράφηση όλων των ειδήσεων που εμφανίστηκαν σε αυτά, και αφορούσαν τις εξελίξεις γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών. Μετά το πέρας αυτής, κρίθηκε σωστό να μην εξεταστούν μεταβλητές του πρωτοκόλλου οι οποίες διαπιστώθηκε ότι δεν είχαν εφαρμογή σε μεγάλο μέρος του δείγματος (όπως π.χ. οι σχετικές με την πλαισίωση των ομιλούντων προσώπων μεταβλητές), ενώ συμπύχθηκαν, και έγινε η επεξεργασία των σχετικών δεδομένων, οι δύο βαθμίδες της «έντονης άρνησης» και της «μη αποδοχής» της εθνικιστικής προκατάληψης σε μία («έντονη άρνηση ή μη αποδοχή»), η οποία θεωρείται, στο πλαίσιο της εργασίας αυτής, η πλέον ουδέτερη, και απαλλαγμένη από εθνικιστικές συνδηλώσεις, βαθμίδα λεκτικής αναφοράς στο συγκεκριμένο ζήτημα.

4.4 Στατιστική επικύρωση

Σαν τελικό στάδιο, ακολούθησε η ανάλυση και ο στατιστικός έλεγχος των δεδομένων και των υποθέσεων, με τη χρήση, συχνά απαντώμενων στη μεθοδολογία της ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου, στατιστικών τεστ (Neuendorf, 2002, σσ. 167-172; Riffe, Lacy και Fico, 2014, σσ. 138-161). Συγκεκριμένα, για την εξέταση της συσχέτισης και τον έλεγχο ανεξαρτησίας μεταξύ δύο κατηγορικών ή διατεταγμένων μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος του X^2 (chi square test). Όταν η υπό εξέταση εξαρτημένη μεταβλητή ήταν συνεχής και η ανεξάρτητη μεταβλητή ήταν κατηγορική με δύο κατηγορίες, χρησιμοποιήθηκε, για τη διαπίστωση της στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών και την απόρριψη ή την επιβεβαίωση της μηδενικής υπόθεσης, ο έλεγχος μέσων τιμών, 2 sample t-test. Παρομοίως, αλλά σε περιπτώσεις ύπαρξης κατηγορικών ανεξάρτητων μεταβλητών με παραπάνω από δύο κατηγορίες, και μίας συνεχούς εξαρτημένης, χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος της ανάλυσης διακύμανσης (one way ANOVA), και συγκεκριμένα το F-test, ενώ όταν υπήρξε αδυναμία υπόθεσης ίσων διακυμάνσεων στο δείγμα, έγινε χρήση της μεθόδου ανάλυσης διακύμανσης του Welch

(Welch's test). Σε κάποιες περιπτώσεις, επιπλέον, όταν ο αριθμός των δεδομένων ήταν μικρός, αντί της ανάλυσης διακύμανσης, επιλέχτηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος των διαμέσων Kruskal Wallis, H-test. Τέλος, ως επίπεδο σημαντικότητας για τους παραπάνω ελέγχους ορίστηκε το $\alpha=5\%$, ενώ για την επεξεργασία των δεδομένων έγινε χρήση του στατιστικού πακέτου Minitab® 17.1.0.

5 Ευρήματα της έρευνας

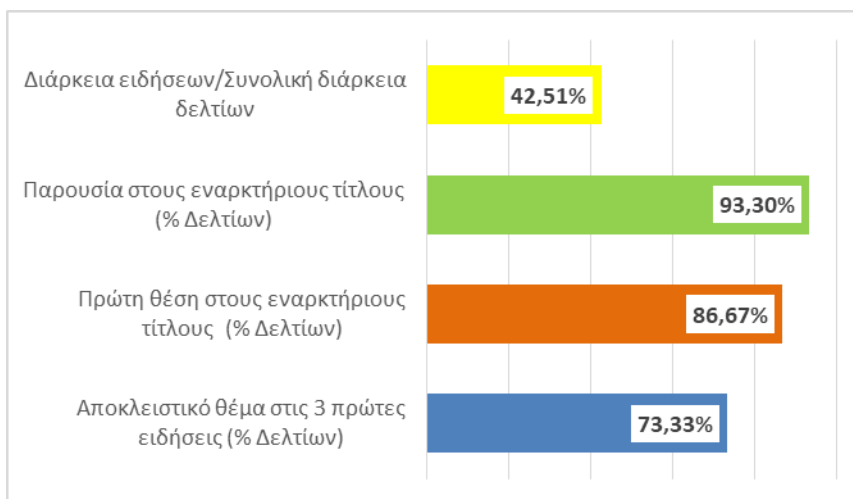
5.1 Έκταση της κάλυψης και ιεράρχηση του θέματος

Το μέγεθος της κάλυψης που έλαβε το θέμα της Συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας-ΠΓΔΜ, και η γύρω από αυτήν εξελίξεις, εξετάζονται με δύο τρόπους. Ο πρώτος αφορά τον αριθμό των ειδήσεων και τη διάρκεια αυτών, και αντανακλά την έκταση στην οποία το θέμα απασχόλησε τα δελτία ειδήσεων. Ο δεύτερος, αντανακλώντας το βαθμό προτεραιότητας που αποδόθηκε στο θέμα, αφορά την ιεράρχησή του μεταξύ των άλλων ειδήσεων, και διαπιστώνεται τόσο με την ύπαρξη των σχετικών ειδήσεων στους εναρκτήριους τίτλους του δελτίου, και τη θέση που κατέλαβαν σε αυτούς, όσο και με τη σειρά παρουσίασής τους στο κυρίως μέρος του δελτίου.

Με βάση τα παραπάνω, λοιπόν, κατά το εξεταζόμενο διάστημα (12/06/2018-21/06/2018), η έρευνά μας κατέγραψε συνολικά 240 ειδήσεις, οι οποίες είχαν ως κύριο θέμα τις εξελίξεις γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών. Ο αριθμός αυτός, ο οποίος αντιστοιχεί σε ένα μέσο όρο 8 ειδήσεων ανά δελτίο, είναι ενδεικτικός του μεγέθους κάλυψης του θέματος από τους εξεταζόμενους τηλεοπτικούς σταθμούς.

Το θέμα, λοιπόν, με βάση και τα παρακάτω ευρήματα, φαίνεται να απασχόλησε έντονα τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων του δείγματος, κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, τόσο από άποψη έκτασης όσο και από άποψη αποδιδόμενης σπουδαιότητας. Συγκεκριμένα, στα δελτία του δείγματος οι σχετικές με τη Συμφωνία εξελίξεις απασχόλησαν το 42,51% της συνολικής διάρκειας των δελτίων (Διάγραμμα 1).

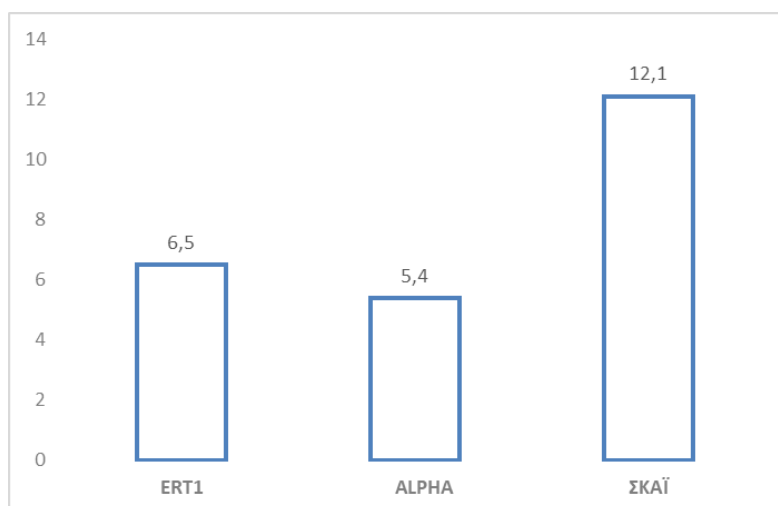
Ταυτόχρονα, όπως καταγράφεται, η ιεράρχηση του θέματος ήταν εξαιρετικά υψηλή, καθώς αυτό βρέθηκε στους εναρκτήριους τίτλους 28 δελτίων (93,30%), κατέλαβε την πρώτη θέση σε αυτούς στα 26 εξ αυτών (86,67%), ενώ απασχόλησε ως αποκλειστικό θέμα και τις τρεις πρώτες ειδήσεις στα 22 από τα 30 δελτία του δείγματος (73,33%) (Διάγραμμα 1). Με βάση τα δεδομένα αυτά, επομένως, η υπόθεση Η1α, σχετικά με την εκτεταμένη κάλυψη του θέματος επιβεβαιώνεται.

Διάγραμμα 1. Μέγεθος κάλυψης

5.1.1 Διαφοροποιήσεις μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών

Μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών του δείγματος, ο μεγαλύτερος αριθμός ειδήσεων (121 ή 50,4% του συνόλου των ειδήσεων του δείγματος), αναφορικά με τις εξελίξεις γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών, εμφανίζεται στον ιδιωτικό τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΪ. Ακολουθεί η ΕΡΤ1 με 65 ειδήσεις (27,1% επί του συνόλου), ενώ ο μικρότερος αριθμός σχετικών ειδήσεων (54 ειδήσεις ή 22,5% επί του συνόλου) καταγράφεται στον έτερο ιδιωτικό σταθμό του δείγματος, τον ALPHA (Διάγραμμα 2).

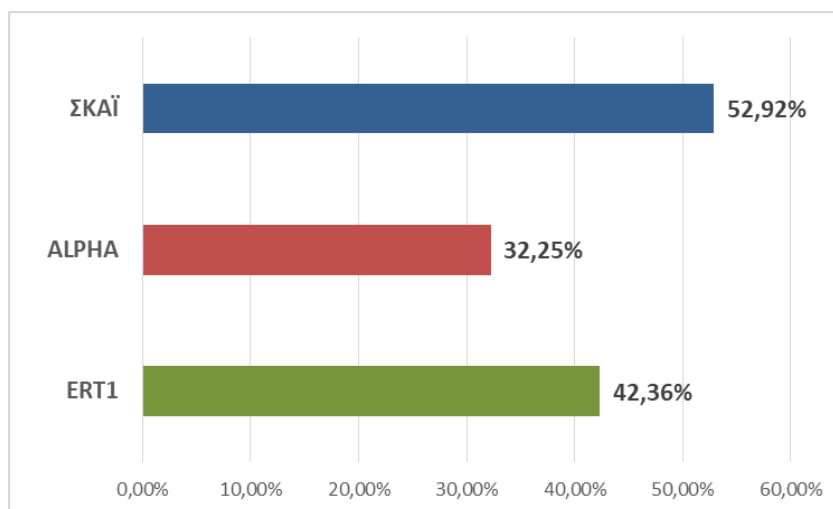
Διάγραμμα 2. Μέσος όρος ειδήσεων ανά τηλεοπτικό σταθμό

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Kruskal Wallis, H=3,93	.003

Πίνακας 1. Αριθμός ειδήσεων ανά δελτίο

Η διαφοροποίηση αυτή επιβεβαιώνεται και στατιστικά (Πίνακας 1), ωστόσο το εύρος της φαίνεται να οφείλεται περισσότερο στα δομικά χαρακτηριστικά του ειδησεογραφικού δελτίου του ΣΚΑΪ, το οποίο διαρκεί κατά μέσο όρο περισσότερο (3.276 δευτερόλεπτα) από τα δελτία των άλλων δύο τηλεοπτικών σταθμών (ALPHA 3.126.4 δευτερόλεπτα) , και ιδιαίτερα από το δελτίο της ΕΡΤ1 (2.289,7 δευτερόλεπτα), και αποτελείται, τουλάχιστον με βάση το δείγμα μας, από ειδήσεις μικρότερης μέσης διάρκειας (143,18 δευτερόλεπτα), σε σχέση με την ΕΡΤ1 (148,7 δευτερόλεπτα), αλλά και με τον ALPHA (186,4 δευτερόλεπτα), όπου η διαφορά είναι πολύ μεγαλύτερη.

Παρ' όλα αυτά, η διαφορά στην έκταση της κάλυψης διαπιστώνεται και στην περίπτωση εξέτασης της συνολικής διάρκειας των σχετικών ειδήσεων επί της συνολικής διάρκειας του κάθε δελτίου, το οποίο συνιστά και ασφαλέστερο κριτήριο για τη διαπίστωση της σημασίας που αποδόθηκε στο θέμα από κάθε τηλεοπτικό σταθμό. Έτσι, σύμφωνα με το δείκτη αυτό, ο ΣΚΑΪ φαίνεται να αφιέρωσε στα κεντρικά του δελτία αναλογικά περισσότερο χρόνο στο θέμα, συγκριτικά με τους άλλους δύο σταθμούς του δείγματος (Διάγραμμα 3). Παρότι η σημαντικότητα της διαφοράς αυτής δεν επαληθεύεται στατιστικά (Πίνακας 2), το στοιχείο είναι ενδεικτικό.

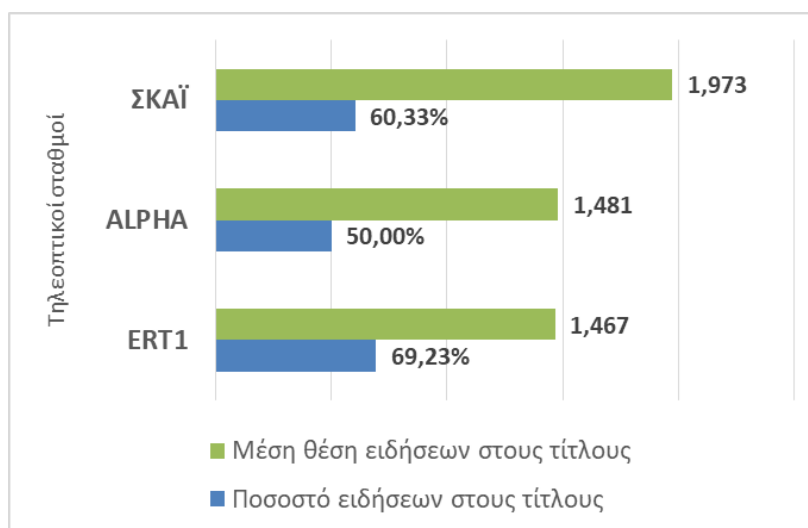

Διάγραμμα 3. Διάρκεια ειδήσεων ανά δελτίο

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Kruskal Wallis, H=5,00	.082

Πίνακας 2. Διάρκεια ειδήσεων ανά δελτίο

Όσον αφορά την ιεράρχηση του θέματος από τους τηλεοπτικούς σταθμούς του δείγματος, τα αποτελέσματα είναι διαφορετικά. Τόσο με βάση τον αριθμό των σχετικών ειδήσεων στις οποίες γίνεται αναφορά στους εναρκτήριους τίτλους του δελτίου, όσο και με βάση τη σειρά παρουσίασης σε αυτούς, η δημόσια τηλεόραση μοιάζει να έδωσε υψηλότερη συγκριτική προτεραιότητα στο θέμα σε σχέση με τους δύο ιδιωτικούς σταθμούς. Ειδικότερα, από τις 65 συνολικά ειδήσεις για τη Συμφωνία των Πρεσπών, και τα σχετικά με αυτήν γεγονότα, οι τίτλοι της ΕΡΤ1 περιείχαν αναφορά σε 45 εξ αυτών (69,23%), την ώρα που στους δύο ιδιωτικούς σταθμούς τα ποσοστά ήταν 50% (27 ειδήσεις) για τον ALPHA, και 60,33% (73 ειδήσεις) για τον ΣΚΑΪ αντίστοιχα (Διάγραμμα 4). Η συσχέτιση, ωστόσο, αυτή, μεταξύ του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του σταθμού και της προτεραιοποίησης του θέματος, δεν εξακριβώνεται στο ορισθέν επίπεδο σημαντικότητας ($\alpha=5\%$) (Πίνακας 3). Αντιθέτως, η διαφορά είναι σημαντική στατιστικά στην περίπτωση του άλλου δείκτη ιεράρχησης (Πίνακας 4), ο οποίος σχετίζεται με τη μέση θέση που κατέλαβαν οι ειδήσεις για το θέμα στους εναρκτήριους τίτλους. Όπως αποδεικνύεται, οι σχετικές με τη Συμφωνία των Πρεσπών ειδήσεις βρέθηκαν στην υψηλότερη θέση των τίτλων, μεταξύ πρώτης και δεύτερης θέσης περίπου, στα δελτία της ΕΡΤ1 (1,467), ενώ η χαμηλότερη μέση σειρά παρουσίασης σημειώθηκε στα δελτία του ΣΚΑΪ (1,973), όπου οι σχετικές ειδήσεις πλησίαζαν τη δεύτερη θέση των τίτλων (Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4. Ιεράρχηση του θέματος

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2= 4,562$.102
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2= 2,896$.089

Πίνακας 3. Αριθμός ειδήσεων στους τίτλους

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	One way ANOVA, F-value=3,93	.022
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	2 Sample T-Test, T-value= -2,33	.021

Πίνακας 4. Σειρά παρουσίασης στους τίτλους

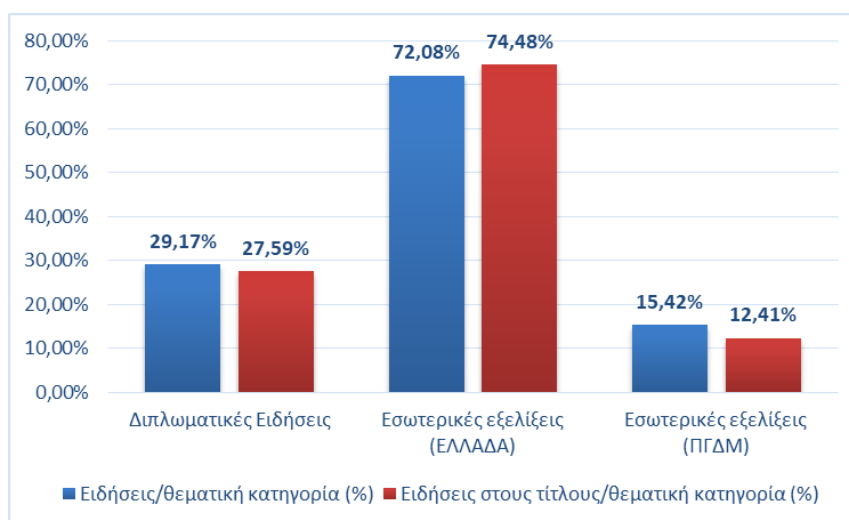
Συνολικά, τα ευρήματα ως προς τις διαφοροποιήσεις στο μέγεθος της κάλυψης μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών του δείγματος οδηγούν σε αντικρουόμενα συμπεράσματα. Ως προς την έκταση της κάλυψης, το γεγονός ότι οι δύο ιδιωτικοί σταθμοί παρουσίασαν εντελώς διαφορετική εικόνα, με τον ένα να εμφανίζει, μεταξύ των σταθμών του δείγματος, την υψηλότερη ενασχόληση με το θέμα (ΣΚΑΪ), και τον άλλον τη χαμηλότερη (ALPHA), δεν επιτρέπει τη διαπίστωση διαφοροποιήσεων στη βάση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Ως προς την ιεράρχηση του θέματος, όμως, η ΕΡΤ1 φαίνεται να απέδωσε μεγαλύτερη σπουδαιότητα στις σχετικές ειδήσεις απ' ό,τι οι δύο ιδιωτικοί σταθμοί. Μεταξύ αυτών, ο ALPHA ιεράρχησε το θέμα υψηλότερα αλλά με μικρότερη συχνότητα στους τίτλους του, ενώ ο ΣΚΑΪ λειτούργησε αντίστροφα. Επομένως, με βάση τα παραπάνω, η υπόθεση εργασίας (H1β) σύμφωνα με την οποία η δημόσια τηλεόραση θα κάλυπτε το θέμα, τόσο από άποψη έκτασης όσο και ιεράρχησης, σε μεγαλύτερο βαθμό επιβεβαιώνεται μόνο μερικώς.

5.2 Στοιχεία εθνοκεντρισμού και εθνικιστικής προκατάληψης

Όσον αφορά την ύπαρξη εθνοκεντρικών στοιχείων κατά τη μετάδοση των γεγονότων γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών, στο πλαίσιο της έρευνας, μελετάται τόσο η εσωστρέφεια των ειδήσεων, όσο και το λεκτικό τους περιεχόμενο ως προς την παρουσία της εθνικιστικής προκατάληψης.

5.2.1 Εσωστρέφεια των ειδήσεων

Όπως διαπιστώνεται, η εσωστρέφεια, η θεματική επικέντρωση στις εξελίξεις που συμβαίνουν εντός της χώρας, αποτέλεσε κυρίαρχο στοιχείο της κάλυψης και μετάδοσης των εξελίξεων κατά το εξεταζόμενο διάστημα. Η θεματική κατηγορία που αφορούσε τις εξελίξεις στο εσωτερικό της χώρας («Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)»), οι οποίες προέκυψαν ως απόρροια της ανακοίνωσης και της υπογραφής της Συμφωνίας, κυριάρχησε έναντι των άλλων κατηγοριών στα δελτία ειδήσεων του δείγματος. Ως αποτέλεσμα, κατά προσέγγιση, τα 3/4 των ειδήσεων της εξεταζόμενης περιόδου, τόσο στο κυρίως δελτίο όσο και στους τίτλους, αφορούσαν την παραπάνω κατηγορία, κάτι λιγότερο από το 1/3 αυτών εστίαζε στις εξελίξεις και στα θέματα του διπλωματικού πεδίου, ενώ περίπου το 1/7 είχε ως θεματικό περιεχόμενο τις εσωτερικές εξελίξεις στην ΠΓΔΜ (Διάγραμμα 5).¹⁵

Διάγραμμα 5. Θεματική εστίαση της κάλυψης

Η εθνοκεντρική αυτή κάλυψη ήταν συνέπεια και της παρουσίας μίας πληθώρας γεγονότων στο εσωτερικό της χώρας, στον απόηχο της ανακοίνωσης της συμφωνίας

¹⁵ Τα ποσοστά των θεματικών κατηγοριών δεν αθροίζουν στο 100% λόγω της ύπαρξης ειδήσεων οι οποίες αναφέρονταν σε παραπάνω από μία θεματικές κατηγορίες.

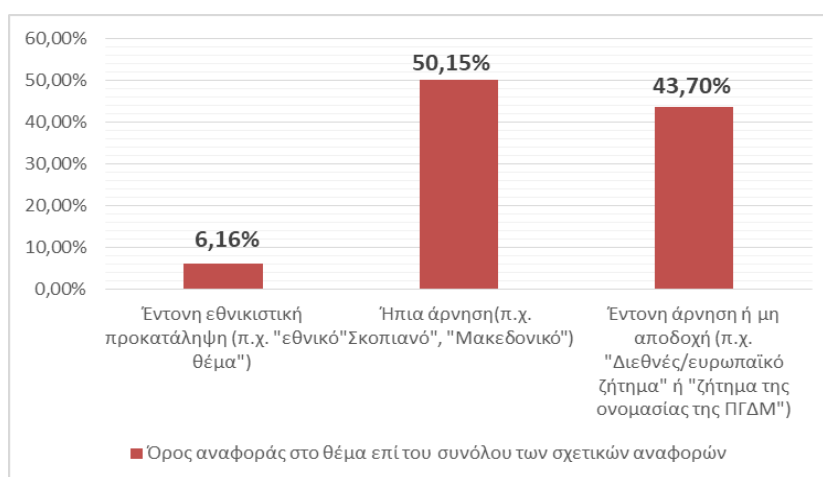
(συλλαλητήρια, πρόταση μομφής, αντιδράσεις στο εσωτερικό των κομμάτων και της κυβέρνησης κ.ά.), τα οποία με τη σειρά τους ενδεχομένως να συνδέονται, όπως αναφέρεται στη θεωρία, και με τη μακρόχρονη κατηγοριοποίηση του ζητήματος στα λεγόμενα «εθνικά θέματα».

Επομένως, η υπόθεση της εσωστρέφειας της ειδησεογραφίας για τις εξελίξεις γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών (Η2α) επιβεβαιώνεται στα δελτία ειδήσεων του δείγματός μας.

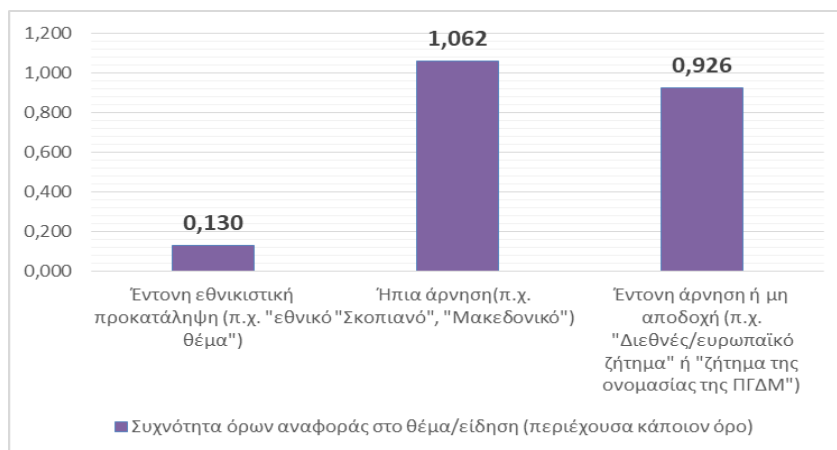
5.2.2 Η ύπαρξη εθνικιστικής προκατάληψης στο λόγο των ειδήσεων

Με βάση τις διαφορετικές βαθμίδες εθνικιστικής προκατάληψης, όπως αυτή αντανακλάται στους όρους αναφοράς στο ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ, εντοπίζεται ότι ο λόγος των ειδησεογραφικών δελτίων του εξεταζόμενου διαστήματος (τόσο ο δημοσιογραφικός όσο και ο λόγος των ομιλούντων προσώπων της είδησης), παρουσίασε κατά κύριο λόγο μία συγκαλυμμένη εθνικιστική προκατάληψη στην προβολή του θέματος.

Συγκεκριμένα, οι πιο συχνοί όροι αναφοράς στο θέμα, τόσο ως ποσοστό (50,15%) επί του συνόλου των σχετικών αναφορών (341 αναφορές) όσο και ως προς τη συχνότητα εμφάνισής τους (1,062 φορές/ανά είδηση) στις ειδήσεις που περιείχαν κάποιον από τους εξεταζόμενους όρους (161 ειδήσεις), ήταν αυτοί που ενσωματώνουν μία ήπια άρνηση της εθνικιστικής προκατάληψης, και μία συγκάλυψη αυτής, με τη χρήση κωδικών ονομάτων, όπως «Σκοπιανό» και «Μακεδονικό» (Διαγράμματα 6 και 7).

Διάγραμμα 6. Όροι αναφοράς στο θέμα

Διάγραμμα 7. Συχνότητα όρων αναφοράς ανά είδηση

Παράλληλα, οι όροι που φανερώνουν μία ουδέτερη ή σχεδόν ουδέτερη αναπαράσταση του θέματος (π.χ. «ζήτημα διεθνούς δικαίου» ή «ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ»), και άλλοι παρεμφερείς, εμφάνισαν μία υψηλή συχνότητα, ενώ εκείνοι της έντονης εθνικιστικής προκατάληψης (π.χ. «εθνικό θέμα») ήταν σχεδόν αμελητέοι.

Σε γενικές γραμμές, μπορεί να ειπωθεί, ότι η εθνικιστική προκατάληψη ήταν παρούσα στο δείγμα, αλλά υπήρξε κατά κύριο λόγο –ήπια ή έντονα– μετριασμένη, ενώ πολλές φορές οι όροι που χρησιμοποιήθηκαν ήταν εντελώς απαλλαγμένοι από αυτήν. Το γεγονός αυτό, το οποίο οδηγεί στην αποδοχή της υπόθεσης (H2β), εικάζεται ότι οφείλεται και στην ίδια τη φύση του γεγονότος της Συμφωνίας των Πρεσπών, το οποίο συνιστά ένα γεγονός προσέγγισης μεταξύ κρατών, απόρροια, μεταξύ άλλων, συγκεκριμένης πρωτοβουλίας εξωτερικής πολιτικής της πολιτικής ηγεσίας.

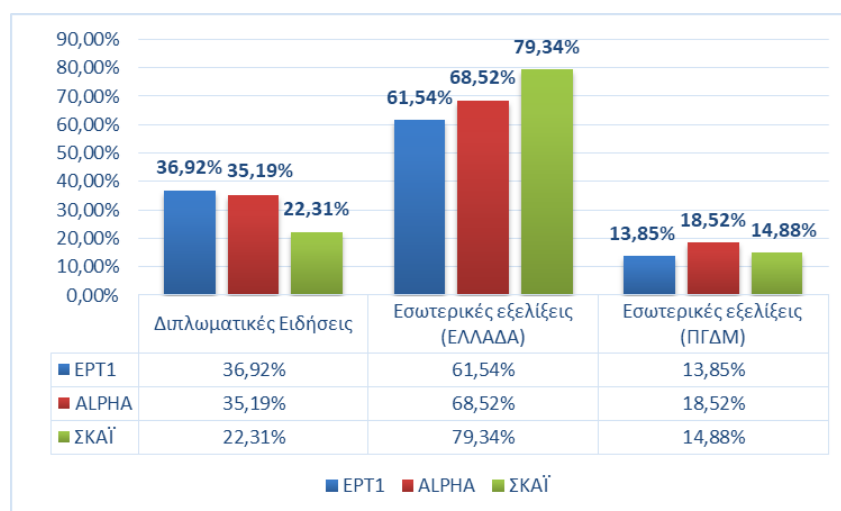
5.2.3 Διαφοροποιήσεις μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών

5.2.3.1 Η εσωστρέφεια των ειδήσεων

Όσον αφορά τις διαφοροποιήσεις, ως προς την εθνοκεντρική κάλυψη του θέματος, μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών του δείγματος φαίνεται πως οι δύο ιδιωτικοί σταθμοί, και κυρίως ο ΣΚΑΪ, εστίασαν περισσότερο από την ΕΡΤ1, τόσο από άποψη αριθμού ειδήσεων όσο και από άποψη ιεράρχησης αυτών, στην πιο εσωστρεφή θεματική κατηγορία.

Αναλυτικότερα, η συγκεκριμένη θεματική, αυτή των εσωτερικών εξελίξεων στην Ελλάδα, κυρίαρχη σε όλους τους σταθμούς του δείγματος, ήταν παρούσα στο 79,34% των σχετικών ειδήσεων του ΣΚΑΪ, στο 68,52% των ειδήσεων του ALPHA, και στο

61,54% των ειδήσεων της EPT1 (Διάγραμμα 8)¹⁶. Η δεύτερη πιο συχνή κατηγορία, αυτή των «Διπλωματικών ειδήσεων», η οποία αποτελούσε και τη λιγότερο εσωστρεφή θεματική, παρουσιάστηκε πιο συχνά στις ειδήσεις της EPT1, με μικρή διαφορά, όμως, από τον έναν ιδιωτικό σταθμό (ALPHA), ενώ ήταν συγκριτικά περιορισμένη στις ειδήσεις του άλλου (ΣΚΑΪ). Τέλος, οι ειδήσεις που αφορούσαν τις εσωτερικές εξελίξεις στην ΠΓΔΜ ήταν πιο συχνές στους δύο ιδιωτικούς σταθμούς.

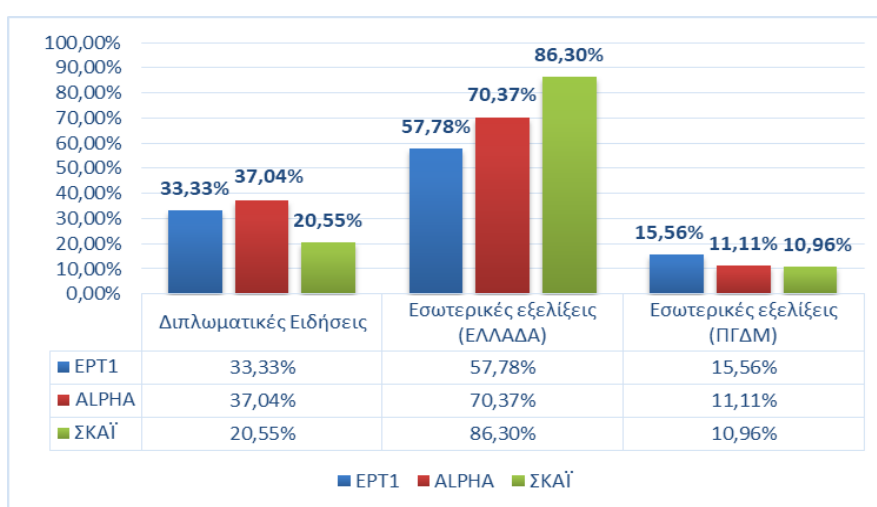
Διάγραμμα 8. Θεματική κατηγορία ειδήσεων ανά τηλεοπτικό σταθμό

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Εξαρτημένες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Θεματική κατηγορία "Διπλωματικές ειδήσεις"	Pearson $\chi^2=5,590$.061
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Θεματική κατηγορία "Διπλωματικές ειδήσεις"	Pearson $\chi^2=2,596$.107
Τηλεοπτικός σταθμός	Θεματική κατηγορία "Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)"	Pearson $\chi^2=7,098$.029
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Θεματική κατηγορία "Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)"	Pearson $\chi^2=4,926$.026
Τηλεοπτικός σταθμός	Θεματική κατηγορία "Εσωτερικές εξελίξεις (ΠΓΔΜ)"	Pearson $\chi^2=0,549$.760
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Θεματική κατηγορία "Εσωτερικές εξελίξεις (ΠΓΔΜ)"	Pearson $\chi^2=0,169$.681

Πίνακας 5. Συχνότητα ειδήσεων ανά θεματική κατηγορία

¹⁶ Υπενθυμίζεται ότι τα ποσοστά των θεματικών κατηγοριών των ειδήσεων δεν αθροίζουν στο 100% λόγω της κατάταξης ορισμένων ειδήσεων του δείγματος σε παραπάνω από μία θεματικές.

Σχεδόν παρόμοια είναι η εικόνα και όσον αφορά τη θεματική εστίαση των ειδήσεων που αναφέρονται στους εναρκτήριους τίτλους των δελτίων. Και σε αυτήν την περίπτωση, οι δύο ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί φαίνεται να έθεσαν σε υψηλότερη προτεραιότητα τις ειδήσεις που αφορούσαν τις εξελίξεις που προέκυψαν στο εσωτερικό της Ελλάδας ως αποτέλεσμα της ανακοίνωσης της Συμφωνίας (Διάγραμμα 9). Ωστόσο, στον ALPHA, το ποσοστό των ειδήσεων στους τίτλους που αφορά το διπλωματικό πεδίο, είναι το υψηλότερο μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών του δείγματος. Παράλληλα, φαίνεται πως, μολονότι η δημόσια τηλεόραση αφιέρωσε μικρότερη έκταση στην κάλυψη των εσωτερικών εξελίξεων στην ΠΓΔΜ σε σχέση με τους ιδιωτικούς σταθμούς, τις ενέταξε, αναλογικά, πιο συχνά στους εναρκτήριους τίτλους του δελτίου της.

Διάγραμμα 9. Ειδήσεις στους τίτλους ανά θεματική κατηγορία και τηλεοπτικό σταθμό

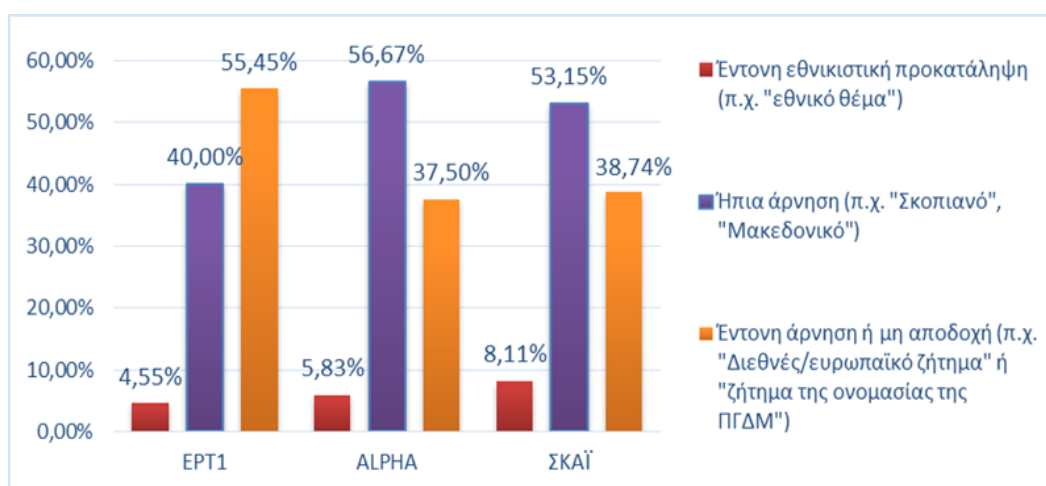
Ανεξάρτητες μεταβλητές	Εξαρτημένες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Θεματική κατηγορία "Διπλωματικές ειδήσεις"	Pearson $\chi^2=3,762$.152
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Θεματική κατηγορία "Διπλωματικές ειδήσεις"	Pearson $\chi^2=1,079$.299
Τηλεοπτικός σταθμός	Θεματική κατηγορία "Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)"	Pearson $\chi^2=12,212$.002
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Θεματική κατηγορία "Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)"	Pearson $\chi^2=9,580$.002
Τηλεοπτικός σταθμός	Θεματική κατηγορία "Εσωτερικές εξελίξεις (ΠΓΔΜ)"	Pearson $\chi^2=0,593$.743
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Θεματική κατηγορία "Εσωτερικές εξελίξεις (ΠΓΔΜ)"	Pearson $\chi^2=0,592$.442

Πίνακας 6. Ειδήσεις στους τίτλους ανά θεματική κατηγορία

Οι παραπάνω διαφορές, στη συχνότητα της κάθε θεματικής στο ίδιο το δελτίο αλλά και στους τίτλους αυτού, επιβεβαιώνονται στατιστικά μόνο στην περίπτωση της θεματικής κατηγορίας «Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)» (Πίνακες 5 και 6). Οι διαφορές σε αυτήν είναι στατιστικά σημαντικές τόσο μεταξύ των σταθμών του δείγματος, όσο και με βάση το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς. Επομένως, η ΕΡΤ1 φαίνεται να εμφάνισε μικρότερη εσωστρέφεια στην κάλυψη του θέματος σε σχέση με τους ιδιωτικούς, ενώ, ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι ο ΣΚΑΙ, που κατέγραψε τη μεγαλύτερη έκταση κάλυψης των εξελίξεων κατά το εξεταζόμενο διάστημα, εμφάνισε, παράλληλα, τη μεγαλύτερη «εσωτερικοποίηση» του θέματος στα ειδησεογραφικά του δελτία.

5.2.3.2 Η εθνικιστική προκατάληψη στο λόγο των δελτίων

Σχετικά παρεμφερή είναι και τα ευρήματα όσον αφορά το λεκτικό περιεχόμενο των δελτίων, και την εθνικιστική προσέγγιση του θέματος. Συγκεκριμένα, διαπιστώνεται ότι όταν χρησιμοποιήθηκε κάποιος από τους εξεταζόμενους όρους (110 σχετικές λεκτικές αναφορές στην ΕΡΤ1, 120 στον ALPHA, και 111 στον ΣΚΑΪ), πάνω από τις μισές φορές, στην περίπτωση των ιδιωτικών σταθμών, αυτός φάνερωνε μία «ήπια άρνηση» της εθνικιστικής προκατάληψης (π.χ. «Σκοπιανό» ή «Μακεδονικό»), ενώ σε κάτι παραπάνω από το 1/3 των περιπτώσεων οι όροι αναφοράς στο θέμα της ονομασίας της ΠΓΔΜ ενσωμάτωναν μία ουδέτερη ή σχεδόν ουδέτερη οπτική απέναντι στο θέμα (κατηγορία «έντονης άρνησης» ή «μη αποδοχής») (Διάγραμμα 10).

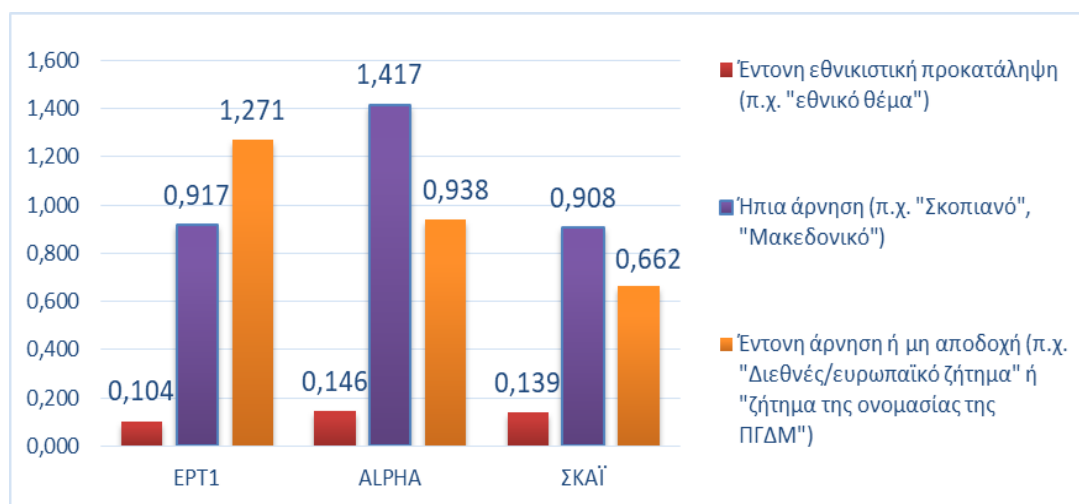

Διάγραμμα 10. Όροι αναφοράς στο θέμα ανά τηλεοπτικό σταθμό

Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη δημόσια τηλεόραση ήταν αντίστροφα, με τις πιο ουδέτερες διατυπώσεις να πλειοψηφούν (55,45%), και τις λεκτικές αναφορές συγκαλυμμένης εθνικιστικής προκατάληψης, και «ήπιας άρνησης» αυτής, να εμφανίζονται στο 40% του

συνολικού αριθμού των σχετικών λεκτικών αναφορών. Ως προς τους όρους «έντονης» εθνικιστικής προκατάληψης, τέλος, οι οποίοι ήταν ιδιαίτερα περιορισμένοι, το μεγαλύτερο ποσοστό καταγράφηκε στα δελτία του ΣΚΑΪ, και ακολούθησαν, ως προς τη συχνότητα, ο ALPHA και η EPT1 (Διάγραμμα 10).

Τα παραπάνω αποτελέσματα διαφοροποιούνται ελαφρώς όταν μελετάται η συχνότητα των σχετικών όρων αναφοράς στο θέμα εντός των ειδήσεων που περιέχουν κάποιον από τους εξεταζόμενους όρους (48 ειδήσεις σε EPT1 και ALPHA, 65 ειδήσεις στον ΣΚΑΪ). Στην περίπτωση αυτή, οι όροι «ήπιας άρνησης» της εθνικιστικής προκατάληψης είναι πιο συχνό στον ALPHA (1.147 αναφορές/είδηση), και ακολουθεί η EPT1, ενώ πιο περιορισμένη είναι η χρήση παρεμφερών όρων στον ΣΚΑΪ (Διάγραμμα 11). Παρότι η διαφοροποίηση αυτή μοιάζει να οφείλεται στη γενικότερη μικρότερη συχνότητα λεκτικών αναφορών ανά είδηση από τον έναν ιδιωτικό σταθμό (ΣΚΑΪ), δεν παύει να αποτελεί στοιχείο ενδεικτικό, του οποίου η στατιστική σημαντικότητα επιβεβαιώνεται μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών, αλλά όχι με βάση το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς (Πίνακας 7).

Διάγραμμα 11. Συχνότητα όρων αναφοράς στο θέμα ανά είδηση και τηλεοπτικό σταθμό

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Εξαρτημένες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Συχνότητα "έντονης ή άμεσης" εθνικιστικής προκατάληψης	Welch test, F-value=0,17	.844
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Συχνότητα "έντονης ή άμεσης" εθνικιστικής προκατάληψης	2 Sample T-Test, T-value=-0,58	.561
Τηλεοπτικός σταθμός	Συχνότητα "ήπιας άρνησης" εθνικιστικής προκατάληψης	Welch test, F-value=3,37	.039
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Συχνότητα "ήπιας άρνησης" εθνικιστικής προκατάληψης	2 Sample T-Test, T-value=-1,19	.236
Τηλεοπτικός σταθμός	Συχνότητα "έντονης άρνησης" ή "μη αποδοχής" εθνικιστικής προκατάληψης	Welch test, F-value=3,66	.030
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Συχνότητα "έντονης άρνησης" ή "μη αποδοχής" εθνικιστικής προκατάληψης	2 Sample T-Test, T-value=2,19	.031

Πίνακας 7. Συχνότητα όρων αναφοράς στο θέμα

Από την άλλη, επιβεβαιώνεται στατιστικά, τόσο μεταξύ των σταθμών του δείγματος όσο και με βάση το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, η διαφοροποίηση που παρατηρείται στη συχνότητα χρήσης των πιο ουδέτερων όρων αναφοράς στο θέμα. Έτσι, στην περίπτωση αυτή, η ΕΡΤ1 καταγράφει την υψηλότερη συχνότητα (1,271 αναφορές/είδηση) όρων «έντονης άρνησης» ή «μη αποδοχής» της εθνικιστικής προκατάληψης έναντι των δύο ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών. Όσον αφορά, τέλος, τους όρους «έντονης» εθνικιστικής προκατάληψης, ο ALPHA εμφανίζει την υψηλότερη συχνότητα ανά είδηση, ακολουθεί ο ΣΚΑΪ, ενώ η μικρότερη συχνότητα σχετικών όρων εμφανίζεται στην ΕΡΤ1 (Διάγραμμα 11).

Επομένως, τόσο ως προς την εσωστρέφεια και τη θεματική εστίαση των ειδήσεων του εξεταζόμενου διαστήματος όσο και ως προς το λεκτικό περιεχόμενο αναπαράστασης του θέματος, η δημόσια τηλεόραση φαίνεται να παρουσίασε πιο περιορισμένα στοιχεία εθνοκεντρικής και εθνικιστικής κάλυψης της Συμφωνίας, και ως εκ τούτου η σχετική υπόθεση εργασίας (H2γ) επιβεβαιώνεται. Μεταξύ δε των δύο ιδιωτικών σταθμών, ο ΣΚΑΪ φαίνεται να παρουσίασε πολύ μεγαλύτερη εσωστρέφεια κατά τη μετάδοση των σχετικών εξελίξεων, ενώ ως προς της εθνικιστική προκατάληψη και την αναπαράσταση

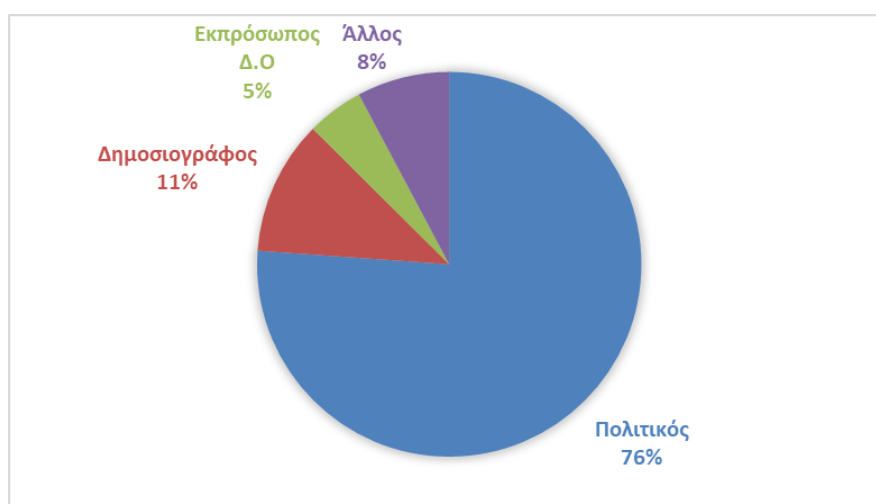
αυτής στο λόγο των δελτίων, τα ευρήματα, με βάση και τους δύο διερευνώμενους δείκτες, δεν επιτρέπουν την εξαγωγή ενός σαφούς συμπεράσματος.

5.3 «Συστοίχιση με τη σημαία»

Η διερεύνηση του φαινομένου της «συστοίχισης με τη σημαία», στην περίπτωσή μας, γίνεται τόσο μέσω της εξέτασης της αξιολόγησης της Συμφωνίας των Πρεσπών από τους δημοσιογράφους και τους ομιλούντες στα δελτία, όσο και μέσω της διερεύνησης του βαθμού εναπόθεσης των τηλεοπτικών σταθμών στις πολιτικές, και δη στις επίσημες πηγές, όπως αυτή αποτυπώνεται στην παρουσία συγκεκριμένων προσώπων στα δελτία ειδήσεών τους.

5.3.1 Η εναπόθεση στις πολιτικές πηγές

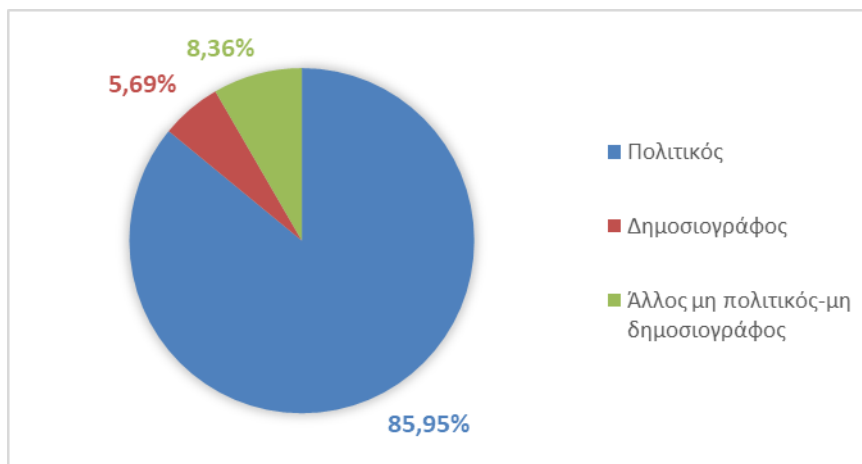
Ο βαθμός της εναπόθεσης στις πολιτικές πηγές, και δη στις πολιτικές πηγές στο εσωτερικό της χώρας, είναι το πρώτο αντικείμενο έρευνας για την εξέταση της πιθανότητας επαλήθευσης του φαινομένου. Όπως καταγράφεται, ο βαθμός αυτός ήταν ιδιαίτερα υψηλός στις σχετικές ειδήσεις του δείγματος, και τα πρόσωπα που παρουσιάστηκαν στα δελτία (398 δηλώσεις ομιλούντων) εκφράζοντας τη στάση και τα σχόλια τους απέναντι στη Συμφωνία, ήταν κατά κύριο λόγο πολιτικοί, ενώ ακολούθησαν οι δημοσιογράφοι,¹⁷ και, εν συνεχεία, άλλοι μη δημοσιογράφοι και μη πολιτικοί ομιλούντες, π.χ. πολίτες (κατηγορία «Άλλος»). Λιγότερο συχνή, τέλος, ήταν η παρουσία των εκπροσώπων Διεθνών Οργανισμών (ΕΕ, ΟΗΕ, ΝΑΤΟ) που είχαν κάποιο ρόλο στη Συμφωνία (Διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12. Ιδιότητα ομιλούντος

¹⁷ Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι δημοσιογράφοι που εμφανίζονταν ως ομιλούντες στην είδηση, δηλαδή οι προσκεκλημένοι του δελτίου, και όχι τα μέλη της συντακτικής ομάδας αυτού, π.χ. παρουσιάστis/στρια, ρεπόρτερ κ.ά.

Όταν δε, το πρόσωπο που μιλούσε για τη Συμφωνία ήταν Έλληνας (299 δηλώσεις ομιλούντων προσώπων), το ποσοστό των πολιτικών ομιλούντων ανήλθε στο 85,95%, και κυριάρχησε έναντι των άλλων κατηγοριών προσώπων (Διάγραμμα 13).

Διάγραμμα 13. Ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος

Τα παραπάνω μας οδηγούν στη μερική αποδοχή της υπόθεσης εργασίας (H3), σύμφωνα με την οποία η πλειοψηφία των ομιλούντων προσώπων, ιδίως στην περίπτωση των Ελλήνων, στα δελτία της εξεταζόμενης περιόδου θα ήταν πολιτικοί, λόγω του ίδιου του θέματος, το οποίο εντάσσεται στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής.

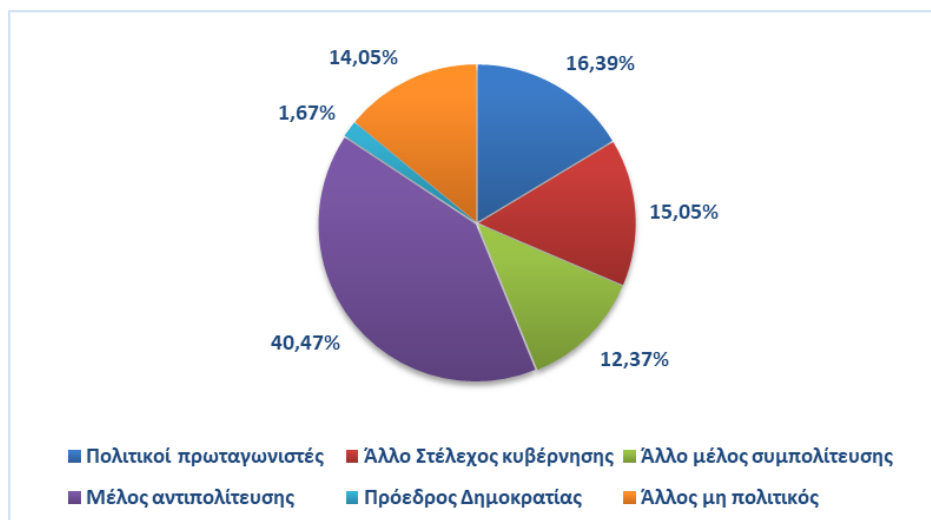
5.3.2 Η εναπόθεση στις επίσημες πηγές

Η εμφάνιση του φαινομένου της «συστοίχισης», όπως έχει αναφερθεί, εξαρτάται, πέρα από τη συμφωνία των πολιτικών ελίτ για την ακολουθούμενη εξωτερική πολιτική, και από την εναπόθεση των ΜΜΕ στις επίσημες πηγές. Η εξέταση, επομένως, του στοιχείου αυτού θα μας επιτρέψει να διαπιστώσουμε αν η παρατηρηθείσα κυρίαρχη παρουσία των πολιτικών προσώπων στα δελτία ειδήσεων της περιόδου, συνδεόταν με μία υψηλή παρουσία των επίσημων πηγών ή αν αντικατόπτριζε όλες τις πλευρές του πολιτικού κόσμου της χώρας. Στην πρώτη περίπτωση, η πιθανότητα του φαινομένου της «συστοίχισης με τη σημαία» αυξάνεται, ενώ στη δεύτερη αυτό καθίσταται, με δεδομένη την έλλειψη συναίνεσης στον πολιτικό κόσμο, μάλλον απίθανη.

Ως επίσημες πηγές ορίζονται, στο πλαίσιο της εργασίας αυτής, τα στελέχη της ελληνικής κυβέρνησης. Ωστόσο, δεδομένης της διαφωνίας τόσο στο διακομματικό, εσωκομματικό, αλλά και ενδοκυβερνητικό επίπεδο, αναφορικά με τη Συμφωνία των Πρεσβών, ασφαλέστερο κριτήριο για την πιθανή παρουσίαση του φαινομένου θεωρείται η υψηλή παρουσία των πολιτικών πρωταγωνιστών της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας εξωτερικής

πολιτικής, των προσώπων που είχαν άμεσο και ενεργό ρόλο σε αυτήν, δηλαδή του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εξωτερικών.

Όπως καταγράφεται, λοιπόν, τα πρόσωπα που εμφανίστηκαν στα δελτία της περιόδου, στην περίπτωση των Ελλήνων πολιτικών ομιλούντων, εκπροσωπούν ολόκληρο το πολιτικό φάσμα, και καμία κατηγορία θεσμικής ιδιότητας δεν φαίνεται να μονοπώλησε, με την παρουσία της, το περιεχόμενο των σχετικών με τη Συμφωνία ειδήσεων. Συγκεκριμένα, η ύπαρξη στελεχών της κυβέρνησης, συγκεντρωτικά, παρατηρείται σε ένα 31,44% των περιπτώσεων, ενώ ακόμα και με βάση το διαχωρισμό συμπολίτευση-αντιπολίτευση, η διαφοροποίηση δεν είναι σημαντική, με τη μεν πρώτη να εμφανίζεται στο 43,81% των δηλώσεων των Ελλήνων ομιλούντων προσώπων στις εξεταζόμενες ειδήσεις (άθροισμα των κατηγοριών «Πολιτικοί πρωταγωνιστές», «Άλλο στέλεχος κυβέρνησης», και «Άλλο μέλος συμπολίτευσης» των ομιλούντων), τη δε δεύτερη στο 40,47% (Διάγραμμα 14). Επιπροσθέτως, η παρουσία προσώπων με ενεργό ρόλο στη Συμφωνία, περιορίστηκε σε ένα μικρό ποσοστό, και αφορούσε το 16,39% των δηλώσεων.

Διάγραμμα 14. Θεσμική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος

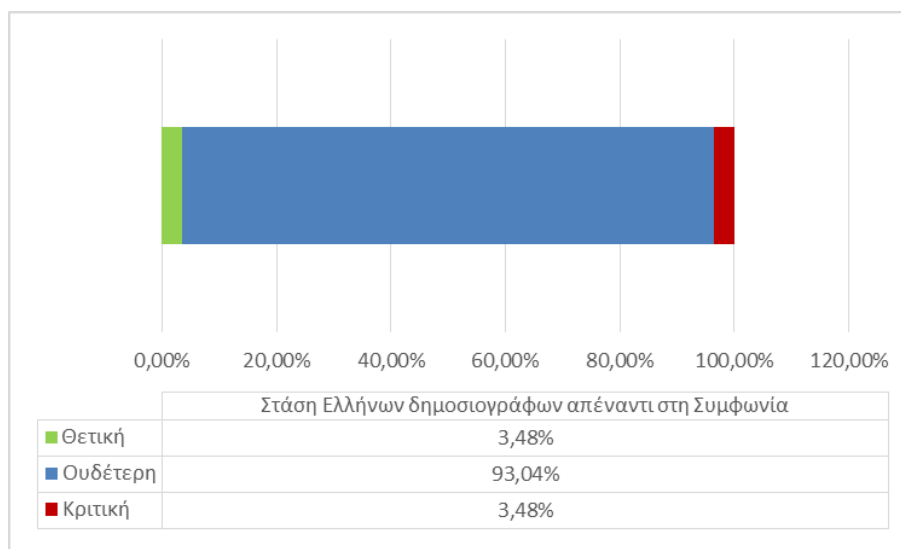
Όπως έχει υποτεθεί, λοιπόν, και διαπιστώνεται από τα παραπάνω δεδομένα, στη διατύπωση δηλώσεων και σχολίων για το θέμα, στα δελτία ειδήσεων του δείγματός μας, εκπροσωπήθηκαν όλες οι πλευρές της πολιτικής σκηνής της χώρας. Οι δε δηλώσεις των στελεχών της κυβέρνησης, και δη των πολιτικών πρωταγωνιστών της Συμφωνίας, οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν, σε περίπτωση που κυριαρχούσαν στο δείγμα, ένδειξη εμφάνισης του φαινομένου της «συστοίχισης», και μονοπώλησης της συζήτησης

και της σχετικής ενημέρωσης, αποτελούσαν, αν και υψηλές, μειοψηφία στις εξεταζόμενες ειδήσεις.

5.3.3 Η στάση απέναντι στη Συμφωνία

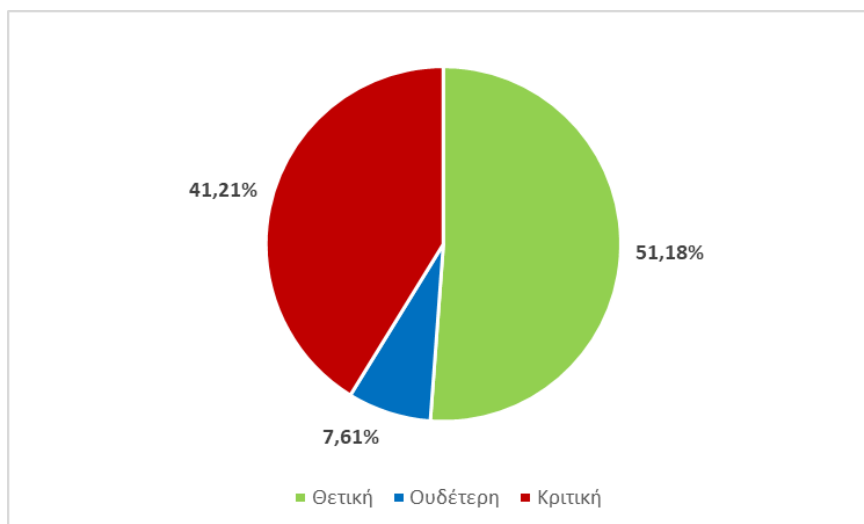
Τελευταία εξετάζεται η ίδια η αξιολόγηση της Συμφωνίας, όπως αυτή παρουσιάστηκε στα δελτία ειδήσεων των εξεταζόμενων τηλεοπτικών σταθμών, η οποία θα καταδείξει και την επιβεβαίωση της παρουσίας ή μη ενός φαινομένου «συστοίχισης με τη σημαία».

Όσον αφορά τη στάση των Ελλήνων δημοσιογράφων απέναντι στη Συμφωνία, είτε αυτοί ανήκαν στο προσωπικό του δελτίου (παρουσιαστής/στρια, ρεπόρτερ, ανταποκριτής/τρια, απεσταλμένος/η), είτε εμφανίζονταν σε αυτό ως ομιλούντες, ως προσκεκλημένοι και σχολιαστές των γεγονότων, διαπιστώνεται ότι αυτή υπήρξε, συνολικά, απολύτως ουδέτερη. Συγκεκριμένα, στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων (93,04%), ο δημοσιογραφικός λόγος φαίνεται να αρκέστηκε σε μία απλή ειδησεογραφική αναφορά στις εξελίξεις, ενώ οι σπάνιες διατυπώσεις θετικής ή κριτικής άποψης απέναντι στη Συμφωνία εμφανίζουν ακριβώς το ίδιο ποσοστό (3,48%) (Διάγραμμα 15).

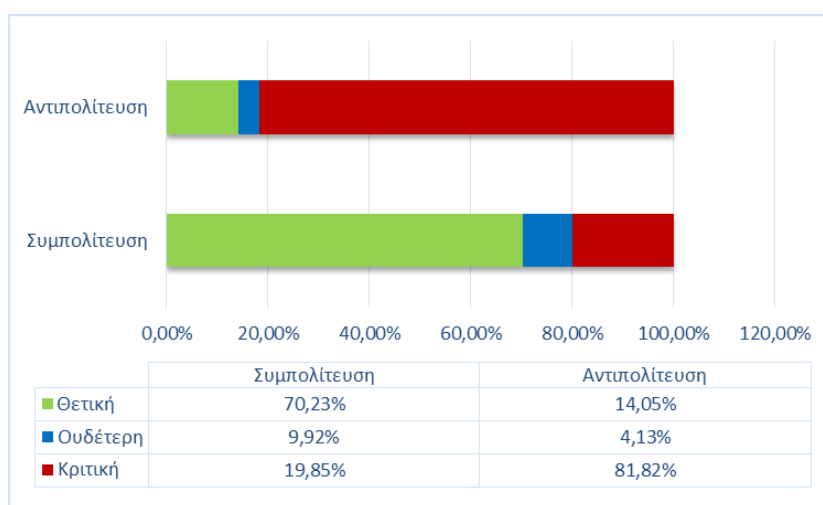
Διάγραμμα 15. Στάση Ελλήνων δημοσιογράφων απέναντι στη Συμφωνία

Από την άλλη, η αξιολόγηση της Συμφωνίας στις ειδήσεις του δείγματος από τους ομιλούντες σε αυτές, Έλληνες και μη, εμφανίζεται, κατά πλειοψηφία, ελαφρώς θετική. Συγκεκριμένα, το 51,18% των ομιλούντων προσώπων στις σχετικές ειδήσεις υιοθέτησαν μία υποστηρικτική στάση προς τη Συμφωνία των Πρεσπών, αρνητικοί ήταν το 41,21%, ενώ το 7,61% προέβη σε μία ουδέτερη αποτίμησή της (Διάγραμμα 16).

Διάγραμμα 16. Στάση ομιλούντων απέναντι στη Συμφωνία

Επιπλέον, ενδεικτικό και της προαναφερθείσας διαφωνίας αναφορικά με τη Συμφωνία των Πρεσπών, που παρατηρήθηκε τόσο σε διακομματικό όσο και σε ενδοκυβερνητικό επίπεδο, αποτελεί και το γεγονός ότι η στάση απέναντι στη Συμφωνία, δεν χαρακτηρίστηκε από συνέπεια στη βάση του διπόλου συμπολίτευση-αντιπολίτευση. Έτσι, στα δελτία των ειδήσεων της περιόδου, ενώ η αξιολόγηση υπήρξε κατά κύριο λόγο αρνητική από την ελληνική αντιπολίτευση (81,82%), ένα σημαντικό ποσοστό αυτής τήρησε θετική στάση απέναντι στη Συμφωνία (14,05%). Παρομοίως, και στην περίπτωση των ομιλούντων στις σχετικές ειδήσεις που ήταν μέλη της συμπολίτευσης, οι αρνητικές αξιολογήσεις της Συμφωνίας ανήλθαν στο 19,85%, οι ουδέτερες στο 9,92% και οι θετικές στο 70,23% (Διάγραμμα 17).

Διάγραμμα 17. Στάση Ελλήνων ομιλούντων (συμπολίτευση/αντιπολίτευση)

Επομένως, με βάση τόσο τη στάση των δημοσιογράφων όσο και των ομιλούντων προσώπων στις ειδήσεις της περιόδου, μπορεί να ειπωθεί ότι σημειώθηκε μία, συνολικά, ελαφρώς υποστηρικτική παρουσίαση της Συμφωνίας στα ειδησεογραφικά δελτία. Ωστόσο, η θετική στάση δεν ήταν κυρίαρχη ούτε αποκλειστική, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις εμφάνισης του φαινομένου της «συστοίχισης με τη σημαία», και, ως συνέπεια αυτού, η υπόθεση (H3) επιβεβαιώνεται.

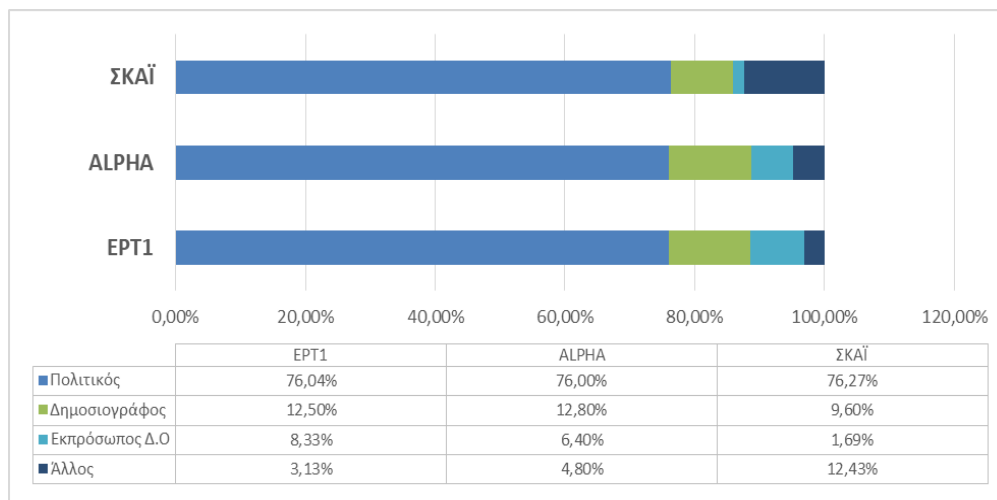
5.3.4 Διαφοροποιήσεις μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών

Στη συνέχεια εξετάζονται οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών του δείγματος αναφορικά με το βαθμό «συστοίχισής» τους με τις επιλογές της πολιτικής ηγεσίας στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής.

5.3.4.1 Η εναπόθεση στις πολιτικές πηγές

Σε σχέση, λοιπόν, με την ιδιότητα των ομιλούντων στις ειδήσεις του δείγματος, και ερευνώντας την εναπόθεση στις πολιτικές πηγές, παρατηρούνται διαφορές στο μείγμα των προσώπων που καλούνται να εκφράσουν άποψη για τη Συμφωνία. Ωστόσο, οι μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις δεν εντοπίζονται τόσο στη βάση του διαχωρισμού δημόσιος-ιδιωτικός σταθμός, όσο μεταξύ του ενός ιδιωτικού (ΣΚΑΪ), και των άλλων δύο σταθμών του δείγματος. Έτσι, και συγκριτικά με τους άλλους δύο σταθμούς, στον εν λόγω σταθμό, η παρουσία των εκπροσώπων των Διεθνών Οργανισμών είναι πιο περιορισμένη (1,69%), ενώ είναι πολύ πιο συχνή η παρουσία μη πολιτικών προσώπων ως ομιλούντων στις ειδήσεις (12,43%) (Διάγραμμα 18). Και τα δύο αυτά στοιχεία φαίνεται να σχετίζονται τόσο με το μεγαλύτερο βαθμό εσωτερικοποίησης του θέματος, που παρατηρήθηκε νωρίτερα, όσο και με μία επικράτηση της λογικής του Μέσου έναντι της πολιτικής λογικής στο συγκεκριμένο σταθμό. Παρότι, και ο ALPHA εμφανίζει, σε σχέση με την EPT1, ένα μεγαλύτερο αριθμό μη πολιτικών ομιλούντων και λιγότερες δηλώσεις στελεχών Διεθνών Οργανισμών, εντούτοις οι διαφορές με το κανάλι της δημόσιας τηλεόρασης είναι πολύ μικρότερες. Όμως, αναφορικά με την παρουσία πολιτικών προσώπων ως ομιλούντων, μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών του δείγματος, δεν καταγράφηκαν ιδιαίτερες διαφορές, και τα ποσοστά των πολιτικών στις ειδήσεις τους ήταν παρόμοια, και αποτελούσαν περίπου τα 3/4 των ομιλούντων προσώπων. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, ενώ οι διαφοροποιήσεις στη σύνθεση των ομιλούντων για το θέμα επιβεβαιώνονται στατιστικά μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών, δεν επαληθεύονται με βάση το ιδιοκτησιακό καθεστώς αυτών (Πίνακας 8), ούτε διαπιστώνεται κάποια διαφοροποίηση ως προς τη συχνότητα παρουσίας πολιτικών

ομιλούντων σε αυτούς, εφόσον η πολιτική ιδιότητα των προσώπων που εμφανίζονται στα δελτία εξεταστεί ξεχωριστά (Πίνακας 9).

Διάγραμμα 18. Ιδιότητα ομιλούντος ανά τηλ. Σταθμό

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2 = 16,585$.011
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2 = 7,051$.070

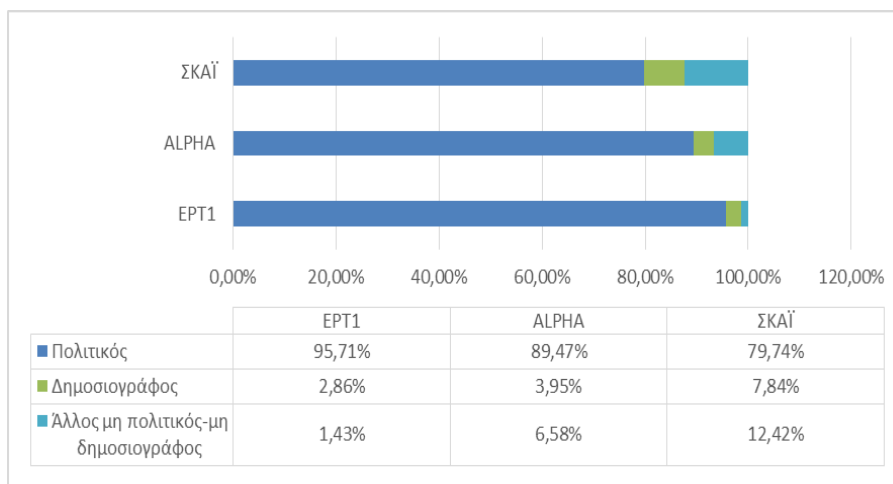
Πίνακας 8. Ιδιότητα ομιλούντος

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2 = 0,004$.998
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2 = 0,001$.981

Πίνακας 9. Πολιτική ιδιότητα ομιλούντος

Όταν, όμως, το πρόσωπο που εμφανίζεται στην είδηση είναι Έλληνας, δεδομένο καταλληλότερο για τη διερεύνηση του φαινομένου της «συστοίχισης», τα στοιχεία φαίνεται να αλλάζουν. Όπως καταγράφεται, στις περιπτώσεις των Ελλήνων ομιλούντων, η διαφοροποίηση μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών σχετικά με το μείγμα των εμφανιζόμενων προσώπων παραμένει, και επαληθεύεται στατιστικά και ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς αυτών (Πίνακας 10). Όμως, η προηγούμενη ομοιότητα στα ποσοστά των πολιτικών ομιλούντων ανατρέπεται, και η EPT1 φαίνεται να φιλοξενεί πολύ

συχνότερα, σχεδόν αποκλειστικά, δηλώσεις Ελλήνων πολιτικών στις ειδήσεις της (95,71%), με τον ALPHA να ακολουθεί (89,47%), και το μικρότερο, παρότι υψηλό, ποσοστό πολιτικών δηλώσεων να παρουσιάζεται στον ΣΚΑΪ (79,74%) (Διάγραμμα 19). Η συσχέτιση αυτή μεταξύ της συχνότητας εμφάνισης Ελλήνων πολιτικών ομιλούντων στις ειδήσεις για τη Συμφωνία των Πρεσπών ανάλογα με τον τηλεοπτικό σταθμό, αλλά και το ιδιοκτησιακό καθεστώς αυτού, επιβεβαιώνεται και στατιστικά στο ορισθέν επίπεδο σημαντικότητας (Πίνακας 11).

Διάγραμμα 19. Ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος ανά τηλ. σταθμό

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2 = 11,539$.021
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2 = 7,553$.023

Πίνακας 10. Ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2 = 11,198$.004
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2 = 7,213$.007

Πίνακας 11. Πολιτική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος

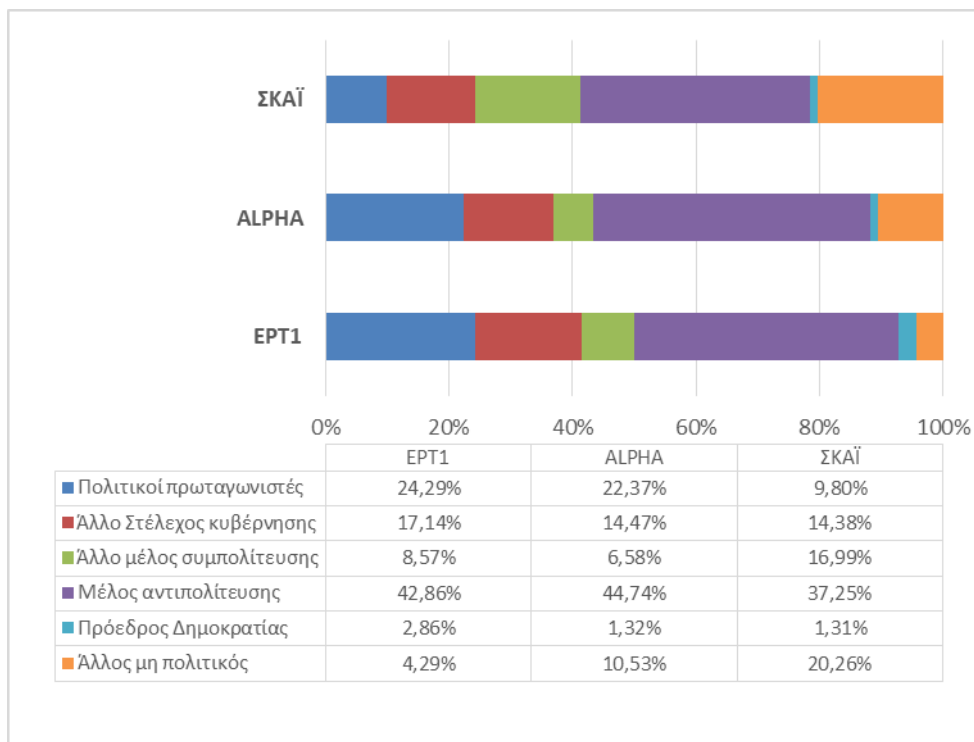
Το γεγονός αυτό φαίνεται να αποκαλύπτει την ισχυρότερη επικράτηση της πολιτικής λογικής στη δημόσια τηλεόραση, η οποία συνδέεται, με βάση την προηγούμενη έρευνα στα θέματα εξωτερικής πολιτικής και ΜΜΕ, και με έναν υψηλότερο βαθμό συστράτευσης με τις επιλογές της πολιτικής ηγεσίας, πράγμα το οποίο διερευνάται στη συνέχεια.

5.3.4.2 Η εναπόθεση στις επίσημες πηγές

Για την εξέταση του βαθμού εναπόθεσης στις επίσημες πηγές, και συνακόλουθα του βαθμού συστράτευσης με την πολιτική ηγεσία, διερευνάται, εν προκειμένω, η θεσμική ιδιότητα των ομιλούντων στις ειδήσεις των τηλεοπτικών σταθμών του δείγματος. Όπως διαπιστώνεται, ανάμεσα στη σύνθεση των πολιτικών προσώπων που εμφανίζονται να μιλούν στα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων και στον εκάστοτε τηλεοπτικό σταθμό ή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς αυτού, φαίνεται να υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση (Πίνακας 12). Έτσι, εστιάζοντας αρχικά στη διάκριση μεταξύ συμπολίτευσης και αντιπολίτευσης, η παρουσία μελών της δεύτερης φαίνεται να είναι συχνότερη μόνο στον ALPHA, με ένα ποσοστό της τάξης του 44,74% έναντι του 43,42% των μελών της συμπολίτευσης, ενώ στους άλλους δύο τηλεοπτικούς σταθμούς τα μέλη της συμπολίτευσης εμφανίζονται συχνότερα στις σχετικές ειδήσεις. Η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ αυτών των δύο κατηγοριών εντοπίζεται στις ειδήσεις της ΕΡΤ1, όπου τα μέλη της συμπολίτευσης αντιπροσωπεύουν το 50% των ομιλούντων των ειδήσεων έναντι 42,86% των μελών της αντιπολίτευσης (Διάγραμμα 20).

Αναφορικά με την εναπόθεση στις επίσημες πηγές, η οποία αναφέρεται ότι αποτελεί βασικό παράγοντα εμφάνισης του φαινομένου της «συστοίχισης με τη σημαία», εξετάζονται, ως προς την παρουσία δηλώσεών τους στις σχετικές ειδήσεις, δύο κατηγορίες ιδιότητας των ομιλούντων. Η πρώτη είναι αυτή των στελεχών της κυβέρνησης, ενώ η δεύτερη, είναι αυτή των πολιτικών πρωταγωνιστών της Συμφωνίας (Υπουργός Εξωτερικών και Πρωθυπουργός). Η συγκεκριμένη κατηγορία θεωρείται ως η πιο ενδεδειγμένη για τη διαπίστωση της ύπαρξης ενός υψηλού βαθμού συστράτευσης με τις επιλογές της πολιτικής ηγεσίας, λόγω και της σημειωθείσας ενδοκυβερνητικής διαφωνίας. Και στις δύο αυτές κατηγορίες τα ποσοστά στη δημόσια τηλεόραση είναι τα υψηλότερα μεταξύ των σταθμών του δείγματος. Συγκεκριμένα, τα στελέχη της κυβέρνησης παρουσιάζονται στο 41,43% των ομιλούντων, ενώ οι πολιτικοί πρωταγωνιστές εμφανίζονται στο 24,29% των περιπτώσεων. Η παρουσία των συγκεκριμένων κατηγοριών πολιτικών προσώπων στον ALPHA ανέρχεται σε 36,84%

και 22,37% αντίστοιχα, ενώ πολύ πιο σπάνια είναι η παρουσία τους στις ειδήσεις του ΣΚΑΪ, όπου τα συγκεκριμένα πρόσωπα αποτελούν το 24,18% και το 9,8% των ομιλούντων αντίστοιχα (Διάγραμμα 20).

Διάγραμμα 20. Θεσμική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος ανά τηλεοπτικό σταθμό

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2=25,379$.005
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2=11,909$.036

Πίνακας 12. Θεσμική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2=8,007$.018
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2=4,232$.040

Πίνακας 13. Κυβερνητική ιδιότητα Έλληνα ομιλούντος

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2=$ 10,011	.007
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2=$ 4,161	.041

Πίνακας 14. Πρωταγωνιστικός ρόλος του ομιλούντος στη Συμφωνία

Η σημαντικότητα των συγκεκριμένων διαφοροποιήσεων τόσο μεταξύ των σταθμών όσο και με βάση το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, επιβεβαιώνεται και στατιστικά (Πίνακες 13 και 14). Δεδομένου δε ότι η επιλογή των προσώπων που μιλούν στις ειδήσεις συνιστά έναν έμμεσο τρόπο έκφρασης στάσης και αξιολόγησης των γεγονότων από τους τηλεοπτικούς σταθμούς, και τα ειδησεογραφικά δελτία αυτών, τα παραπάνω δεδομένα μάλλον αποτελούν ένδειξη και για την τελική παρουσίαση και αποτίμηση της Συμφωνίας στους σταθμούς του δείγματος, η οποία εξετάζεται στην επόμενη ενότητα.

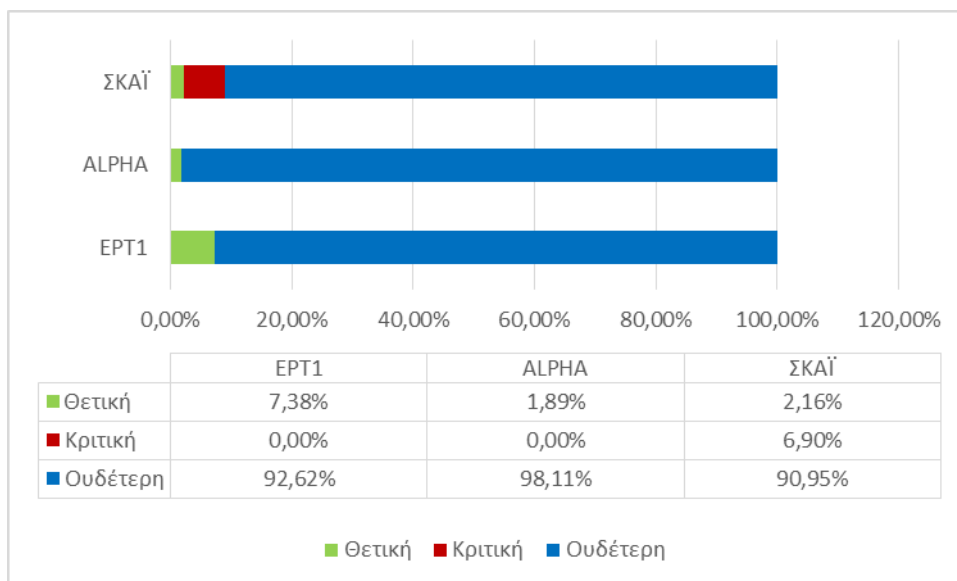
Γενικά, με βάση τα παραπάνω, τέλος, δύναται να ειπωθεί ότι η δημόσια τηλεόραση εμφάνισε μεγαλύτερο βαθμό εναπόθεσης στις επίσημες πηγές, και, ως εκ τούτου, είναι πιο πιθανό να παρουσιάσει έναν υψηλότερο βαθμό στήριξης των επιλογών της πολιτικής ηγεσίας, κατά την περίοδο αυτή, αναφορικά με τη Συμφωνία των Πρεσπών.

5.3.4.3 Η στάση των τηλεοπτικών σταθμών απέναντι στη Συμφωνία

Όσον αφορά τις διαφορές στην αξιολόγηση της Συμφωνίας μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών του δείγματος, εξετάζεται τόσο η στάση των Ελλήνων δημοσιογράφων όσο και αυτή των ομιλούντων στις σχετικές ειδήσεις.

Αναφορικά με την πρώτη, όπως προαναφέρθηκε, υπήρξε κατά κύριο λόγο ουδέτερη, ωστόσο μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών παρατηρήθηκαν κάποιες διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα, οι δημοσιογράφοι του ALPHA φαίνεται να τήρησαν την πιο ουδέτερη στάση απέναντι στη Συμφωνία (98,11%), ενώ σε όσες περιπτώσεις προχώρησαν σε μία πιο ενεργητική αξιολόγησή της, υπήρξαν θετικοί (1,89%) (Διάγραμμα 21).

Απεναντίας, στην περίπτωση του ΣΚΑΪ, οι δημοσιογράφοι, όταν δεν τήρησαν μία ουδέτερη στάση απέναντι στη Συμφωνία (90,95%), προέβησαν κυρίως σε μία αρνητική αξιολόγηση έναντι αυτής (6,9%) και πιο σπάνια σε μία θετική (2,16%).

Διάγραμμα 21. Στάση Ελλήνων δημοσιογράφων απέναντι στη Συμφωνία ανά τηλ. Σταθμό

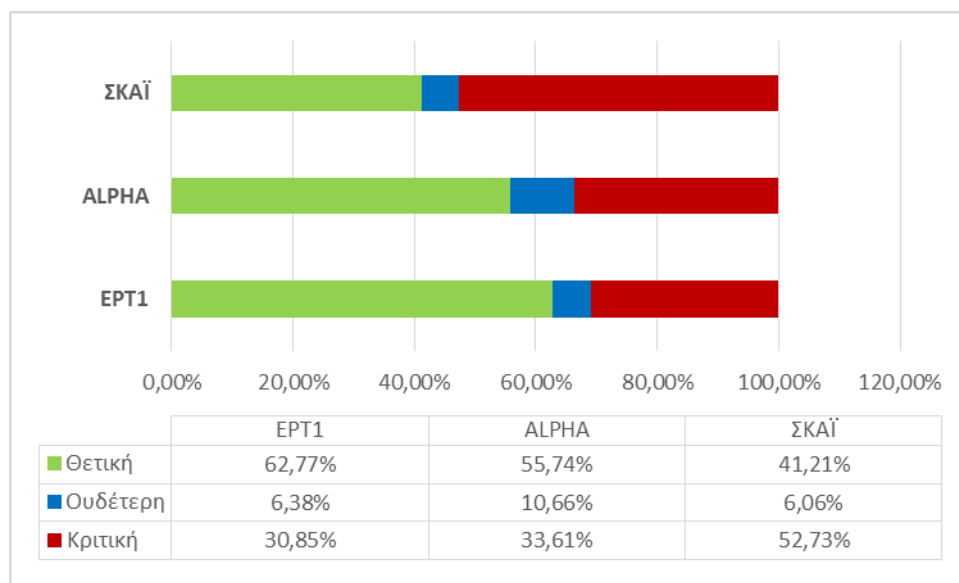
Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2=$ 23,400	.000
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2=$ 13,034	.001

Πίνακας 15. Στάση Ελλήνων δημοσιογράφων απέναντι στη Συμφωνία

Στη δημόσια τηλεόραση, τέλος, το ποσοστό ουδέτερης στάσης έναντι της Συμφωνίας ανήλθε στο 92,62%, ενώ, η θετική αποτίμησή της στο δημοσιογραφικό λόγο των δελτίων κατέγραψε ένα ποσοστό της τάξης του 7,38%, το οποίο αποτελεί και το υψηλότερο μεταξύ των εξεταζόμενων τηλεοπτικών σταθμών (Διάγραμμα 21). Η συσχέτιση μεταξύ της στάσης απέναντι στη Συμφωνία και του εκάστοτε τηλεοπτικού σταθμού, και του ιδιοκτησιακού καθεστώτος αυτού, επιβεβαιώνεται και στατιστικά (Πίνακας 15).

Σχετικά με την αξιολόγηση της Συμφωνίας από τα πρόσωπα που εμφανίστηκαν να μιλούν για αυτήν στις ειδήσεις των τριών τηλεοπτικών σταθμών, η παραπάνω εικόνα μοιάζει να επαναλαμβάνεται. Έτσι, στις ειδήσεις του ALPHA η στάση των ομιλούντων απέναντι στο θέμα υπήρξε κατά πλειοψηφία θετική (55,74%) και λιγότερο αρνητική (33,61%), ενώ το ίδιο ισχύει, μολονότι σε μεγαλύτερο βαθμό, και για τις ειδήσεις της ΕΡΤ1, όπου η θετική στάση απέναντι στη Συμφωνία διαπιστώνεται στο 62,77% των δηλώσεων των ομιλούντων προσώπων, και η αρνητική στο 30,85% αυτών. Από την άλλη, αντίθετα

φαίνεται να κινήθηκαν οι ομιλούντες στα δελτία του ΣΚΑΪ, με το 52,73% των προσώπων που εμφανίζονται στις σχετικές ειδήσεις του δείγματος να υιοθετούν μία κριτική στάση απέναντι στη Συμφωνία, ενώ υποστηρικτικοί ήταν το 41,21% αυτών (Διάγραμμα 22). Η διαφοροποίηση αυτή κρίνεται στατιστικά σημαντική τόσο μεταξύ των τηλεοπτικών σταθμών όσο και με βάση το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς (Πίνακας 16).

Διάγραμμα 22. Στάση ομιλούντων απέναντι στη Συμφωνία ανά τηλ. Σταθμό

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Στατιστικός έλεγχος	Στατιστική σημαντικότητα (p-value)
Τηλεοπτικός σταθμός	Pearson $\chi^2 = 17,828$.001
Ιδιοκτησιακό καθεστώς (Κρατικός-Ιδιωτικός)	Pearson $\chi^2 = 6,768$.034

Πίνακας 16. Στάση ομιλούντων απέναντι στη Συμφωνία

Επομένως, και με βάση τα παραπάνω, το σκέλος της υπόθεσης (H3) σχετικά με τον υψηλότερο βαθμό «συστοίχισης με τη σημαία» στην περίπτωση του καναλιού της δημόσιας τηλεόρασης, επιβεβαιώνεται.

Συνολικά δε, και με βάση τα δεδομένα, η υπόθεση (H3) περί της μη επαλήθευσης ενός φαινομένου «συστοίχισης με τη σημαία» γίνεται και αυτή αποδεκτή, παρότι μεταξύ των σταθμών του δείγματος παρατηρήθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς τον βαθμό αυτής. Έτσι, η EPT1, όπως αναφέρθηκε, φαίνεται να τήρησε τόσο με τη θέση που υιοθέτησε στις ειδήσεις της όσο και με την επιλογή των προσώπων που μιλούσαν για

αυτήν, μία πιο θετική στάση έναντι της Συμφωνίας. Επιπλέον, ο ALPHA τήρησε μία ελαφρώς θετική, αλλά κυρίως ουδέτερη στάση, ενώ, τέλος, ο ΣΚΑΪ εμφανίστηκε τόσο μέσω της επιλογής συγκεκριμένων προσώπων όσο και μέσω της στάσης απέναντι στη Συμφωνία που παρουσιάστηκε μέσα από τα δελτία του, πιο κριτικός απέναντι σε αυτήν.

6 Επίλογος, συμπεράσματα και περιορισμοί της έρευνας

Σε γενικές γραμμές, η κάλυψη και η μετάδοση της Συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ για την ονομασία της τελευταίας, φαίνεται πως ακολούθησε τα οριζόμενα στη θεωρία του φαινομένου του «εθνικού θέματος της ημέρας» (Πλειός και Φραγκονικολόπουλος, 2010), και επομένως η κεντρική υπόθεση της εργασίας γίνεται αποδεκτή. Ως αποτέλεσμα, η Συμφωνία των Πρεσπών, και οι γύρω από αυτήν εξελίξεις, κυριάρχησαν στα ειδησεογραφικά δελτία της περιόδου, τόσο από άποψη έκτασης κάλυψης όσο και από άποψη ιεράρχησης μεταξύ των άλλων ειδήσεων, ενώ η σημασία που τους αποδόθηκε, από τους εξεταζόμενους τηλεοπτικούς σταθμούς, υπήρξε υψηλή.

Παράλληλα, τα στοιχεία του εθνοκεντρισμού, της εσωστρέφειας, και της εθνικιστικής προκατάληψης, που διαχρονικά χαρακτηρίζουν την παρουσίαση και αναπαράσταση των επονομαζόμενων «εθνικών θεμάτων» στα ελληνικά ΜΜΕ, ήταν παρόντα, και κατά το διάστημα αυτό, στα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων του δείγματος. Ωστόσο, στο σημείο αυτό, φαίνεται ότι επενέργησαν δύο αντίρροπες δυνάμεις. Από τη μία, η ίδια η φύση του γεγονότος, το οποίο συνιστά μία προσέγγιση μεταξύ των δύο πλευρών, εκτιμάται ότι συνετέλεσε σε μία πιο ουδέτερη –τουλάχιστον γλωσσικά– αναφορά στο ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ. Κατ' αυτό τον τρόπο, μολονότι ο λόγος των ειδησεογραφικών δελτίων της περιόδου χαρακτηρίστηκε, κυρίως, όπως και στο πρόσφατο παρελθόν (Pleios και Frangonikolopoulos, 2013), από μία ήπια συγκαλυμμένη ή μετριασμένη εθνικιστική προκατάληψη, αρκετά συχνές υπήρξαν και οι λεκτικές αναφορές που υιοθετούσαν μία πιο ουδέτερη στάση απέναντι στο ζήτημα. Από τη άλλη, η έντονη διαφωνία που σημειώθηκε στον πολιτικό κόσμο της χώρας σχετικά με την ακολουθούμενη εξωτερική πολιτική στο εν λόγω ζήτημα, και οι κατευθύνσεις που πήρε αυτή, πιθανολογείται ότι ισχυροποίησαν την –ούτως ή άλλως διαχρονικά παρούσα, και σχετική με την μακρόχρονη κατηγοριοποίηση του ζητήματος στα λεγόμενα «εθνικά θέματα»– εσωστρέφεια και εθνοκεντρική οπτική στην προσέγγιση και προβολή του. Όπως διαπιστώθηκε, επομένως, η εστίαση των ειδήσεων στις εξελίξεις στο εσωτερικό της χώρας υπήρξε ένα από τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της κάλυψης του θέματος στα ειδησεογραφικά δελτία ειδήσεων των εξεταζόμενων τηλεοπτικών σταθμών.

Επιπλέον, σαν συνέπεια του παραπάνω γεγονότος, της έλλειψης, δηλαδή, πολιτικής συναίνεσης αναφορικά με τη Συμφωνία, τόσο σε διακομματικό, εσωκομματικό, όσο και

σε ενδοκυβερνητικό επίπεδο, το φαινόμενο της «συστοίχισης» των Μέσων «με τη σημαία» δεν παρουσιάστηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση. Η εναπόθεση στις πολιτικές πηγές, και δη στις ελληνικές, και η παρουσία πολιτικών προσώπων στα δελτία ειδήσεων της περιόδου, εξαιτίας, όπως αναφέρεται και στη θεωρία, της εγγραφής του θέματος στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, υπήρξε ιδιαίτερα υψηλή. Η εναπόθεση στις επίσημες πηγές, η οποία συνιστά βασικό παράγοντα εμφάνισης του φαινομένου της «συστοίχισης», ήταν υπαρκτή. Ωστόσο, η παρουσία τους, η παρουσία δηλαδή στελεχών της ελληνικής κυβέρνησης, και ιδιαίτερα των προσώπων που είχαν πρωταγωνιστικό ρόλο στη Συμφωνία των Πρεσπών, δεν ήταν κυρίαρχη μεταξύ των ομιλούντων στις σχετικές ειδήσεις. Απεναντίας, στη διατύπωση δηλώσεων και σχολίων για το θέμα εκπροσωπήθηκαν όλες οι πλευρές της πολιτικής σκηνής της χώρας. Ως εκ τούτου, η αξιολόγηση και η στάση απέναντι στη Συμφωνία, όπως εκφράστηκε και παρουσιάστηκε στα ειδησεογραφικά δελτία του δείγματος, δεν υπήρξε αποκλειστικά ή σχεδόν αποκλειστικά θετική, όπως θα συνέβαινε στην περίπτωση επαλήθευσης ενός φαινομένου «συστοίχισης». Συγκεκριμένα, η αποτίμηση της Συμφωνίας των Πρεσπών στο δημοσιογραφικό λόγο υπήρξε εν πολλοίς ουδέτερη, ενώ η στάση και η θέση των ομιλούντων προσώπων στα δελτία, αν και ελαφρώς υποστηρικτική, δεν υπήρξε σε καμία περίπτωση κυρίαρχα θετική.

Όπως αναφέρεται, άλλωστε, και στις δυναμικές θεωρήσεις του ρόλου των Μέσων στην εξωτερική πολιτική, η ασυμφωνία μεταξύ των πολιτικών ελίτ δίνει τη δυνατότητα στα ΜΜΕ να διαδραματίσουν έναν πιο «ανεξάρτητο» ρόλο επιρροής στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, και να προωθήσουν συγκεκριμένες πλευρές της δημόσιας συζήτησης. Επομένως, και λόγω αυτού, ως προς τα παραπάνω γενικά χαρακτηριστικά της κάλυψης της Συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ, διαπιστώθηκαν μεταξύ των εξεταζόμενων σταθμών του δείγματος και ορισμένες διαφορές στην αναπαράσταση του θέματος. Καθοριστικοί παράγοντες της κατεύθυνσης που πήραν οι διαφοροποιήσεις αυτές, φαίνεται να ήταν το ιδιοκτησιακό καθεστώς, οι εκάστοτε πολιτικές δεσμεύσεις, αλλά και η επικράτηση είτε της πολιτικής λογικής είτε της λογικής του Μέσου σε κάθε έναν από αυτούς.

Ως προς την έκταση της κάλυψης, λοιπόν, η μεγαλύτερη σπουδαιότητα στο θέμα αποδόθηκε στα δελτία ειδήσεων του ΣΚΑΪ, με τη δημόσια τηλεόραση και τον ALPHA να ακολουθούν. Από την άλλη, ως προς την ιεράρχηση, το θέμα αναδείχθηκε και τέθηκε σε υψηλότερη προτεραιότητα στα δελτία της ΕΡΤ1, ενώ μεταξύ των ιδιωτικών σταθμών,

ο μεν ALPHA ιεράρχησε το θέμα υψηλότερα αλλά με μικρότερη συχνότητα στους τίτλους του, ο δε ΣΚΑΪ λειτούργησε αντίστροφα.

Εν συνεχεία, και αναφορικά με τα εθνοκεντρικά στοιχεία και την εθνικιστική προκατάληψη στο λόγο των δελτίων, αυτά υπήρξαν, γενικά, πιο περιορισμένα στη δημόσια τηλεόραση, όπου διαπιστώθηκε ο μικρότερος βαθμός εσωστρέφειας των ειδήσεων και η μεγαλύτερη συχνότητα ουδέτερων διατυπώσεων για το θέμα. Απεναντίας, στους δύο ιδιωτικούς σταθμούς του δείγματος η εθνικιστική προκατάληψη στο λεκτικό περιεχόμενο των ειδήσεων, αν και μετριασμένη, ήταν εντονότερη, ενώ ο μεγαλύτερος βαθμός εσωστρέφειας, κατά τη μετάδοση των σχετικών εξελίξεων, τόσο από άποψη αριθμού ειδήσεων όσο και από άποψη προτεραιοποίησης αυτών, καταγράφηκε στον ΣΚΑΪ.

Τέλος, ο υψηλότερος βαθμός «συστοίχισης με τη σημαία», λόγω και της εντονότερης επικράτησης της πολιτικής λογικής, παρατηρήθηκε στις ειδήσεις της δημόσιας τηλεόρασης, όπου σημειώθηκε η συχνότερη παρουσία στελεχών της κυβέρνησης και προσώπων με πρωταγωνιστικό ρόλο στη Συμφωνία, και καταγράφηκε η θετικότερη στάση απέναντι σε αυτήν. Ο ALPHA, από την άλλη εμφανίστηκε κυρίως ουδέτερος, αν και ελαφρώς υποστηρικτικός, προς τη Συμφωνία, ενώ ο ΣΚΑΪ υιοθέτησε, τόσο μέσω της περιορισμένης παρουσίας κυβερνητικών στελεχών και πρωταγωνιστών της Συμφωνίας, όσο και μέσω της αξιολόγησης αυτής στα δελτία του, μία πιο κριτική στάση απέναντι σε αυτήν.

Όλα τα παραπάνω, τα στοιχεία και τα χαρακτηριστικά της κάλυψης της Συμφωνίας των Πρεσπών από τα ειδησεογραφικά δελτία των συγκεκριμένων τηλεοπτικών σταθμών, αναμένεται, σύμφωνα με τη θεωρία του καθορισμού της θεματολογίας, να επηρέασαν με διακριτό τρόπο την κοινή γνώμη, και τη σπουδαιότητα που αποδόθηκε από αυτήν στο ίδιο το γεγονός, όσο και σε ιδιαίτερες πτυχές αυτού.

Λόγω περιορισμένων πόρων και χρόνου, ωστόσο, η παραπάνω υπόθεση δεν ήταν δυνατόν να διερευνηθεί στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Το δεδομένο αυτό συνιστά και έναν από τους περιορισμούς της έρευνας που έγινε. Για τους ίδιους λόγους, η έρευνα περιορίστηκε στην ανάλυση των ειδησεογραφικών δελτίων τριών τηλεοπτικών σταθμών. Ενδεχομένως, τα αποτελέσματα να ήταν ελαφρώς διαφορετικά αν εξεταζόταν το σύνολο των εθνικών τηλεοπτικών δικτύων. Τέλος, ο τρίτος περιορισμός της εργασίας σχετίζεται με το γεγονός ότι η κωδικογράφηση διενεργήθηκε από ένα και μόνο άτομο, χωρίς τη

συνδρομή ενός δευτέρου ανεξάρτητου κωδικογράφου (coder). Ως εκ τούτου, η επίδραση του στοιχείου της υποκειμενικότητας, που άλλωστε βαραίνει κάθε ανάλυση περιεχομένου, δεν στάθηκε δυνατό να μετρηστεί.

Οι περιορισμοί αυτοί αποτελούν και τα δομικά στοιχεία των προτάσεων που κατατίθενται εδώ, επιλογικά, για τη μελλοντική διερεύνηση του θέματος της κάλυψης της Συμφωνίας των Πρεσπών, των επόμενων βημάτων αυτής, αλλά και γενικότερα του ζητήματος της ονομασίας της ΠΓΔΜ ή άλλων θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, από τα ελληνικά ΜΜΕ και την ελληνική τηλεόραση. Επόμενες μελέτες, λοιπόν, θα μπορούσαν τόσο να επεκτείνουν τα χρονικά περιθώρια εξέτασης του θέματος, ώστε να συμπεριλάβουν όλα τα στάδια της πορείας προς τη Συμφωνία των Πρεσπών, όσο και το ίδιο το εύρος των εξεταζόμενων τηλεοπτικών δικτύων ώστε να αναλυθεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη κάλυψη του θέματος κατά το εξεταζόμενο διάστημα. Παράλληλα, θα είχε ενδιαφέρον να συμπεριληφθούν στο διερευνώμενο δείγμα και άλλοι τύποι τηλεοπτικών προγραμμάτων, να εξεταστούν, για παράδειγμα, ενημερωτικές εκπομπές ψυχαγωγικού περιεχομένου (soft news), οι οποίες έχει καταδειχτεί ότι επηρεάζουν σημαντικά το ακροατήριό τους στα θέματα εξωτερικής πολιτικής (Baum, 2002). Επίσης, μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να ενσωματώσουν στη μεθοδολογία τους μία έρευνα ακροατηρίου ώστε να ανιχνευθούν με μεγαλύτερη βεβαιότητα οι επιδράσεις που έχει το ειδησεογραφικό τηλεοπτικό περιεχόμενο στις στάσεις και απόψεις της κοινής γνώμης για τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Δεδομένης της χαμηλής εμπιστοσύνης του ελληνικού κοινού, στα χρόνια της κρίσης, απέναντι στα ΜΜΕ (Newman κ. συν., 2017, 2018), η σημασία μίας τέτοιας ερευνητικής μεθοδολογίας κρίνεται απαραίτητη για τη διατύπωση ασφαλών συμπερασμάτων. Περαιτέρω, για την κατανόηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ της θεματολογίας των παραδοσιακών με αυτήν των νέων Μέσων, στην περίπτωση της Συμφωνίας των Πρεσπών, θα μπορούσε να γίνει, για το ίδιο διάστημα, μία συνδυασμένη έρευνα ανάλυσης περιεχομένου, τόσο στα ειδησεογραφικά δελτία όσο και στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (π.χ. στο twitter) ή/και στις ενημερωτικές ιστοσελίδες υψηλής επισκεψιμότητας. Τέλος, χρήσιμη θα ήταν, και για την ίδια την ελληνική εξωτερική πολιτική, και την ενημερωμένη χάραξη αυτής, η εξέταση του τρόπου κάλυψης του θέματος της Συμφωνίας των Πρεσπών από συγκεκριμένα διεθνή Μέσα (π.χ. CNN, BBC World, CCTV, RT κ. ά.).

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Αρμακόλας, Ι. (2016) ‘Η ελληνική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια: Προκλήσεις και Προοπτικές’, στο Ντόκος, Θ. Π. (επιμ.) *Λευκή Βίβλος για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική Άμυνα και Ασφάλεια: Προκλήσεις, Ευκαιρίες και Προτάσεις Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σσ. 182–190.
- Αρμενάκης, Α. κ. συν. (1996) ‘Ο εθνικισμός στον ελληνικό τύπο. Το Μακεδονικό ζήτημα κατά την περίοδο Δεκεμβρίου 1991-Απριλίου 1993’, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, (89–90), σσ. 188–231. doi: <http://dx.doi.org/10.12681/grsr.692>.
- Γιαλλουρίδης, Χ. Κ. (1996) *Η ελληνο-τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια, τους S-300 και το Ελσίνκι 1955-2000 : Η οπτική του τύπου*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Δεμερτζής, Ν. (1994) ‘Εισαγωγή στην ελληνική πολιτική κουλτούρα: Θεωρητικά και Ερευνητικά ζήτηματα’, στο Δεμερτζής, Ν. (επιμ.) *Η ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα*. Αθήνα: Οδυσσεάς, σσ. 7–39.
- Διαμαντούρος, Ν. (2000) *Πολιτισμικός δυσμοσ και πολιτική αλλαγή στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Ηρακλειδής, Α. (2001) *Η Ελλάδα και ο εξ ανατολών κίνδυνος: Αδιέξοδα και διέξοδοι*. Αθήνα: Πόλις.
- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (2003) ‘Το Μοντέλο Σχεδιασμού Εξωτερικής Πολιτικής στην Ελλάδα: Πρόσωπα έναντι Θεσμών’, στο Τσάκωνας, Π. Ι. (επιμ.) *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια Συνολική Προσέγγιση (Τόμος Α’)*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σσ. 91–136.
- Μητρόπουλος, Δ. (2003) ‘Εξωτερική Πολιτική και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης: Υποταγή, Χειραφέτηση και Απάθεια’, στο Τσάκωνας, Π. Ι. (επιμ.) *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια Συνολική Προσέγγιση (Τόμος Α’)*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σσ. 275–295.
- Νέδος, Β. (2017) “‘Παράθυρο” συμβιβασμού από ΠΓΔΜ”, *Η Καθημερινή*, 13 Ιουνίου. Διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/913617/article/epikairothta/politikh/para8yro-symvivasmoy-apo-pgdm>. [10 Δεκεμβρίου 2018].
- Παναγιωτοπούλου, Ρ. (1996) ‘Κατασκευή εθνοκεντρικών στερεοτύπων από τον Τύπο στο παράδειγμα του Μακεδονικού Ζητήματος’, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, (89–90), σσ. 232–274. doi: <http://dx.doi.org/10.12681/grsr.693>.
- Παναγιώτου, Ν. (2005) *Τύπος και Ελληνική εξωτερική πολιτική: Η παρουσίαση των ελληνοτουρκικών σχέσεων από τον ελληνικό ημερήσιο πολιτικό τύπο, κατά την χρονική περίοδο 1977-2000*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Δημοσιογραφίας και Μ.Μ.Ε., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Διαθέσιμο στο: <http://users.auth.gr/npanagiotou/MASS MEDIA AND FOREIGN POLICY.pdf>. [10 Δεκεμβρίου 2018].
- Πλειός, Γ. και Φραγκονικολόπουλος, Χ. Α. (2010) *Τα ‘εθνικά θέματα’ στη δίνη των ΜΜΕ: Το Μακεδονικό, οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις και το Κυπριακό στην τηλεόραση και τον Τύπο*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Σκουλαρίκη, Α. (2007) ‘Ο δημόσιος λόγος για το έθνος με αφορμή το Μακεδονικό (1991-1995): πλαίσιο, αναπαραστάσεις και ΜΜΕ’, στο Κοντοχρήστου, Μ. (επιμ.) *Ταυτότητα και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης, σσ. 61–103.
- Τζιαμπήρης, Α. (2003) ‘Ελληνική Εξωτερική Πολιτική και Μακεδονικό Ζήτημα, 1991-2002: Από τη Σύγκρουση στη Συνεργασία’, στο Τσάκωνας, Π. Ι. (επιμ.) *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια Συνολική Προσέγγιση (Τόμος Β’)*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σσ. 465–488.

ΥΠΕΞ (χωρίς χρονολογία) *Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΔΜ*. Διαθέσιμο στο: <https://www.mfa.gr/to-zitima-tou-onomatos-tis-pgdm/>. [10 Δεκεμβρίου 2018].

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Aday, S., Livingston, S. και Hebert, M. (2005) 'Embedding the truth: A cross-cultural analysis of objectivity and television coverage of the Iraq war', *The International Journal of Press/Politics*, 10(1), σσ. 3–21. doi: 10.1177/1081180X05275727.
- Aldrich, J. H. κ. συν. (2006) 'FOREIGN POLICY AND THE ELECTORAL CONNECTION', *Annual Review of Political Science*, 9, σσ. 477–502. doi: 10.1146/annurev.polisci.9.111605.105008.
- Baker, W. D. και Oneal, J. R. (2001) 'Patriotism or opinion leadership? The nature and origins of the "rally 'round the flag" effect', *Journal of Conflict Resolution*, 45(5), σσ. 661–687. doi: 10.1177/0022002701045005006.
- Baum, M. A. (2002) 'Sex, lies, and war: How soft news brings foreign policy to the inattentive public', *American Political Science Review*, 96(1), σσ. 91–109. doi: 10.1017/S0003055402004252.
- Baum, M. A. και Potter, P. B. K. (2008) 'The Relationships Between Mass Media, Public Opinion, and Foreign Policy: Toward a Theoretical Synthesis', *Annual Review of Political Science*, 11, σσ. 39–65. doi: 10.1146/annurev.polisci.11.060406.214132.
- Bennett, W. L. (1990) 'Toward a Theory of Press-State Relations in the United States', *Journal of Communication*, 40(2), σσ. 103–127. doi: 10.1111/j.1460-2466.1990.tb02265.x.
- Bennett, W. L. και Iyengar, S. (2008) 'A new era of minimal effects? The changing foundations of political communication', *Journal of Communication*, 58(4), σσ. 707–731. doi: 10.1111/j.1460-2466.2008.00410.x.
- Bennett, W. L., Lawrence, R. G. και Livingston, S. (2006) 'None dare call it torture: Indexing and the limits of press independence in the Abu Ghraib scandal', *Journal of Communication*, 56, σσ. 467–485. doi: 10.1111/j.1460-2466.2006.00296.x.
- Berger, A. A. (1998) *Media Research Techniques*. 2η εκδ. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Cacciatore, M. A., Scheufele, D. A. και Iyengar, S. (2016) 'The End of Framing as we Know it ... and the Future of Media Effects', *Mass Communication and Society*, 19(1), σσ. 7–23. doi: 10.1080/15205436.2015.1068811.
- Cohen, B. C. (1963) *The Press and Foreign Policy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Demertzis, N., Papathanassopoulos, S. και Armenakis, A. (1999) 'Media and nationalism: The Macedonian question', *Harvard International Journal of Press/Politics*, 4(3), σσ. 26–50. doi: 10.1177/1081180X99004003004.
- van Dijk, T. A. (1992) 'Discourse and the Denial of Racism', *Discourse & Society*, 3(1), σσ. 87–118. doi: 10.1177/0957926592003001005.
- van Dijk, T. A. (2006) 'Ideology and discourse analysis', *Journal of Political Ideologies*, 11(2), σσ. 115–140. doi: 10.1080/13569310600687908.
- Entman, R. M. (1993) 'Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm', *Journal of Communication*, 43(4), σσ. 51–58. doi: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x.
- Entman, R. M. (2003) 'Cascading Activation: Contesting the White House's Frame after 9/11', *Political Communication*, 20(4), σσ. 415–432. doi: 10.1080/10584600390244176.
- Entman, R. M. (2004) *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

- Funkhouser, G. R. (1973) 'The Issues Of the Sixties: An Exploratory Study In The Dynamics Of Public Opinion', *The Public Opinion Quarterly*, 37, σσ. 62–75. doi: 10.1086/268060.
- Galasińska, A. και Galasiński, D. (2003) 'Discursive strategies for coping with sensitive topics of the other', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 29(5), σσ. 849–863. doi: 10.1080/1369183032000149604.
- Gilboa, E. (2005) 'The CNN effect: The search for a communication theory of international relations', *Political Communication*, 22(1), σσ. 27–44. doi: 10.1080/10584600590908429.
- Hallin, D. C. (1986) *The 'Uncensored War': The Media and Vietnam*. New York: Oxford University Press.
- Hallin, D. C. και Mancini, P. (2004) *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Herman, E. S. και Chomsky, N. (1988) *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. New York: Pantheon Books.
- Holsti, O. R. (1992) 'Public Opinion and Foreign Policy: Challenges to the Almond-Lippmann Consensus Mershon Series: Research Programs and Debates', *International Studies Quarterly*, 36(4), σσ. 439–466. doi: 10.2307/2600734.
- Holsti, O. R. (2004) *Public Opinion and American Foreign Policy*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Iyengar, S. και Kinder, D. R. (1987) *News That Matters: Television and American Opinion*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Iyengar, S. και Simon, A. (1993) 'News Coverage of the Gulf Crisis and Public Opinion: A Study of Agenda-Setting, Priming, and Framing', *Communication Research*, 20(3), σσ. 365–383. doi: 10.1177/009365093020003002.
- Kennan, G. F. (1993) 'Somalia, Through a Glass Darkly', *The New York Times*, 30 September. Διαθέσιμο στο: <https://www.nytimes.com/1993/09/30/opinion/somalia-through-a-glass-darkly.html>. [10 Δεκεμβρίου 2018].
- Krippendorff, K. (2004) *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. 2η εκδ. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Krosnick, J. A. και Kinder, D. R. (1990) 'Altering the Foundations of Support for the President Through Priming', *The American Political Science Review*, 84(2), σσ. 497–512. doi: 10.2307/1963531.
- Larson, J. F. (1992) 'Book review of S. Serfaty (ed.) 'The media and foreign policy'', *Journal of Communication*, 42(1), σσ. 159–161.
- Lazarou, E. (2009) *Mass Media and the Europeanization of Greek-Turkish Relations: discourse transformation in the Greek press 1997-2003*. (GreeSE Paper No 23, Hellenic Observatory, LSE). Διαθέσιμο στο: <https://core.ac.uk/download/pdf/95198.pdf>. [10 Δεκεμβρίου 2018].
- Livingston, S. και Bennett, W. L. (2003) 'Gatekeeping, Indexing, and Live-Event News: Is Technology Altering the Construction of News?', *Political Communication*, 20(4), σσ. 363–380. doi: 10.1080/10584600390244121.
- Mazzoleni, G. (1987) 'Media Logic and Party Logic in Campaign Coverage: The Italian General Election of 1983', *European Journal of Communication*, 2, σσ. 81–103. doi: 10.1177/0267323187002001005.
- McCombs, M. E. και Shaw, D. L. (1972) 'The Agenda-Setting Function of Mass Media', *Public Opinion Quarterly*, 36(2), σσ. 176–187. doi: 10.1086/267990.

- McLeod, J. M., Becker, L. B. και Byrnes, J. E. (1974) 'Another look at the agenda-setting function of the press', *Communication Research*, 1(2), σσ. 131–166. doi: 10.1177/009365027400100201.
- Mermin, J. (1997) 'Television News and American Intervention in Somalia: The Myth of a Media-Driven Foreign Policy', *Political Science Quarterly*, 112(3), σσ. 385–403.
- Mermin, J. (1999) *Debating War and Peace: Media Coverage of U.S. Intervention in the Post-Vietnam Era*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Neuendorf, K. A. (2002) *The Content Analysis Guidebook*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Newman, N. κ. συν. (2017) *Reuters Institute Digital News Report 2017*. Διαθέσιμο στο: [https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Digital News Report 2017 web_0.pdf](https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Digital%20News%20Report%202017%20web_0.pdf). [10 Δεκεμβρίου 2018].
- Newman, N. κ. συν. (2018) *Reuters Institute Digital News Report 2018*. Διαθέσιμο στο: <http://media.digitalnewsreport.org/wp-content/uploads/2018/06/digital-news-report-2018.pdf?x89475>. [10 Δεκεμβρίου 2018].
- Nielsen Company (2018) *Εβδομαδιαία Μερίδια Τηλεθέασης*. Διαθέσιμο στο: <http://www.arianna.gr/gr/data/default.htm>. [10 Δεκεμβρίου 2018].
- Page, B. I. και Shapiro, R. Y. (1992) *The Rational Public: Fifty Years of Trends in American Policy*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Panagiotou, N. (2006) *The role of the Greek Press in Greek-Turkish Rapprochement: The coverage of the 'Annan Plan' for the settlement of the Cyprus Conflict*. (RAMSES Working Paper, 6/06, European Studies Centre, University of Oxford). Oxford. Διαθέσιμο στο: https://www.academia.edu/9359870/The_role_of_the_Greek_Press_in_Greek_Turkish_Rapprochement_The_coverage_of_the_Annan_Plan. [10 Δεκεμβρίου 2018].
- Pleios, G. και Frangonikolopoulos, C. A. (2013) 'Foreign Policy and the Greek Media: the 'Daily National Issue'', *Media dialogues / Medijski dijalozi*, 6(1), σσ. 7–24.
- Powlick, P. J. και Katz, A. Z. (1998) 'Defining the American public opinion/foreign policy nexus', *Mershon International Studies Review*, 42(1), σσ. 29–61. doi: 10.1111/1521-9488.00091.
- Price, V., Tewksbury, D. και Powers, E. (1997) 'Switching trains of thought: The impact of news frames on readers' cognitive responses', *Communication Research*, 24(5), σσ. 481–506. doi: 10.1177/009365097024005002.
- Riffe, D., Lacy, S. και Fico, F. (2014) *Analyzing Media Messages: Using Quantitative Content Analysis in Research*. 3η εκδ. New York: Routledge.
- Robinson, P. (1999) 'The CNN effect: Can the news media drive foreign policy?', *Review of International Studies*, 25, σσ. 301–309. doi: 10.1017/S0260210599003010.
- Robinson, P. (2000) 'The Policy-Media Interaction Model: Measuring Media Power during Humanitarian Crisis', *Journal of Peace Research*, 37(5), σσ. 613–633. doi: 10.1177/0022343300037005006.
- Robinson, P. (2001) 'Operation restore hope and the illusion of a news media driven intervention', *Political Studies*, 49(5), σσ. 941–956. doi: 10.1111/1467-9248.00348.
- Robinson, P. (2002) *The CNN effect: the myth of news, foreign policy and intervention*. London: Routledge.
- Robinson, P. (2005) 'The CNN effect revisited', *Critical Studies in Media Communication*, 22(4), σσ. 344–349. doi: 10.1080/07393180500288519.

- Rogers, E. M. και Dearing, J. W. (1988) 'Agenda-Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going?', *Annals of the International Communication Association*, 11(1), σσ. 555–594. doi: 10.1080/23808985.1988.11678708.
- Russell Neuman, W. κ. σπ. (2014) 'The Dynamics of Public Attention: Agenda-Setting Theory Meets Big Data', *Journal of Communication*, 64(2), σσ. 193–214. doi: 10.1111/jcom.12088.
- Scheufele, D. A. (1999) 'Framing as a theory of media effects', *Journal of Communication*, 49(1), σσ. 103–122. doi: 10.1111/j.1460-2466.1999.tb02784.x.
- Scheufele, D. A. (2000) 'Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication', *Mass Communication and Society*, 3(2 & 3), σσ. 297–316. doi: 10.1207/S15327825MCS0323_07.
- Soroka, S. N. (2003) 'Media, Public Opinion, and Foreign Policy', *The International Journal of Press/Politics*, 8(1), σσ. 27–48. doi: 10.1177/1081180X02238783.
- Strömbäck, J. (2008) 'Four phases of mediatization: An analysis of the mediatization of politics', *International Journal of Press/Politics*, 13(3), σσ. 228–246. doi: 10.1177/1940161208319097.
- De Vreese, C. H., Peter, J. και Semetko, H. A. (2001) 'Framing politics at the launch of the Euro: A cross-national comparative study of frames in the news', *Political Communication*, 18(2), σσ. 107–122. doi: 10.1080/105846001750322934.
- Wittkopf, E. R. (1986) 'On the Foreign Policy Beliefs of the American People: A Critique and Some Evidence', *International Studies Quarterly*, 30(4), σσ. 425–445. doi: 10.2307/2600643.
- Wolfsfeld, G. (2004) *Media and the Path to Peace*. New York: Cambridge University Press.
- Zaller, J. and Chiu, D. (1996) 'Government's little helper: U.S press coverage of foreign policy crises, 1945–1991', *Political Communication*, 13, σσ. 385–405. doi: 10.1080/10584609.1996.9963127.
- Zaller, J. R. (1992) *The Nature and Origins of Mass Opinion*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Zucker, H. G. (1978) 'The Variable Nature of News Media Influence', *Annals of the International Communication Association*, 2(1), σσ. 225–240. doi: 10.1080/23808985.1978.11923728.

Παράρτημα

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΚΩΔΙΚΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ ΣΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Ορισμός της περίπτωσης

Μονάδα συλλογής δεδομένων στην έρευνά μας (περίπτωση) είναι η είδηση σχετικά με τι εξελίξεις γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών. Ορίζουμε την είδηση, γενικότερα, ως την πληροφορία που αναπαράγεται σε ένα δελτίο ειδήσεων μεταξύ δύο εκφωνήσεων του/της παρουσιαστή/στριας. Οι μεταβλητές που καταγράφονται είναι οι εξής:

1. CASE Κάθε είδηση που καταχωρείται λαμβάνει έναν αύξοντα αριθμό. Για τις ειδήσεις στον ALPHA θα δίνεται σε κάθε είδηση αύξων αριθμός από 1 έως 1000, για την EPT1 από 1001 έως 2000, για τον ΣΚΑΪ από 2001 έως 3000.

2. IDCHANNEL Καθεστώς ιδιοκτησίας του τηλεοπτικού σταθμού στον οποίο προβάλλεται η είδηση.

1= Δημόσιος

2= Ιδιωτικός

3. CHANNEL Τηλεοπτικός σταθμός στον οποίο προβάλλεται η είδηση. Κάθε τιμή της μεταβλητής αντιστοιχεί σε έναν τηλεοπτικό σταθμό:

1= ALPHA

2= EPT1

3= ΣΚΑΙ

4. DATE Ημερομηνία μετάδοσης της είδησης, σε HH.MM.XX (π.χ. 12.06.18).

5. NCASTDUR Συνολική διάρκεια του δελτίου ειδήσεων (και συγκεκριμένα του πολιτικού σκέλους αυτού) σε δευτερόλεπτα, από το χρονικό σημείο που ξεκίνησε (προβολή σήματος έναρξης ή εισαγωγικοί τίτλοι ειδήσεων, εάν προηγούνται του σήματος) έως το χρονικό σημείο που ολοκληρώνεται (σήμα τέλους).

6. TITLE Αναφορά της είδησης στους εναρκτήριους τίτλους ειδήσεων του δελτίου.

Για να θεωρήσουμε έναν εισαγωγικό τίτλο σχετικό με την είδησή μας, θα πρέπει να συνδέεται άμεσα με ένα από τα διερευνώμενα θέματα, δηλαδή να αναφέρεται στο λεκτικό περιεχόμενο των τίτλων. Η μεταβλητή έχει δύο τιμές:

0= Χωρίς τίτλο

1= Με τίτλο

7. TITLORDI Αύξων αριθμός της είδησης κατά σειρά εμφάνισής της στους τίτλους (εφόσον αναφέρεται σε αυτούς), π.χ. 1,2,3....

8. ORDITEM Αύξων αριθμός της είδησης κατά σειρά εμφάνισής της στο δελτίο, π.χ. 1,2,3....

9. DURITEM Διάρκεια της είδησης σε δευτερόλεπτα (εκφώνηση παρουσιαστή και video).

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ 10-12:

Οι συγκεκριμένες μεταβλητές αφορούν το θεματικό περιεχόμενο της είδησης. Κάθε μεταβλητή καταγράφει την ύπαρξη ενός διερευνώμενου θέματος στην είδηση. Στη μεταβλητή «Διπλωματικές ειδήσεις» (ISSUED) καταγράφεται η ύπαρξη ή μη αναφοράς εντός της είδησης στις εξελίξεις ή στην ιστορία των διμερών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας-ΠΓΔΜ στο διπλωματικό πεδίο (π.χ. ιστορία διαπραγματεύσεων, ανακοίνωση, υπογραφή, κείμενο και όροι της Συμφωνίας των Πρεσπών κ.ά.). Στη μεταβλητή «Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)» (ISSUEEL) καταγράφεται η ύπαρξη ή μη αναφοράς εντός της είδησης στις εξελίξεις στην Ελλάδα που προέκυψαν ως συνέπεια των διαπραγματεύσεων, της ανακοίνωσης και της υπογραφής της Συμφωνίας των Πρεσπών (π.χ. διαδηλώσεις-συλλαλητήρια, πρόταση δυσπιστίας κ.ά.). Τέλος, στη μεταβλητή «Εσωτερικές εξελίξεις (ΠΓΔΜ)» (ISSUEFY) καταγράφεται η ύπαρξη ή μη αναφοράς εντός της είδησης στις εξελίξεις στο εσωτερικό της ΠΓΔΜ, οι οποίες προέκυψαν ως συνέπεια των διαπραγματεύσεων, της ανακοίνωσης και της υπογραφής της Συμφωνίας των Πρεσπών (π.χ. διαδηλώσεις-συλλαλητήρια, επικύρωση της Συμφωνίας από το κοινοβούλιο της ΠΓΔΜ, Διάγγελμα του Προέδρου της ΠΓΔΜ Γκιόργκι Ιβάνοφ κ.ά.).

10. ISSUED Η είδηση περιέχει αναφορά στις «Διπλωματικές ειδήσεις»

0= Δεν περιέχει αναφορά

1= Περιέχει αναφορά

11. ISSUEEL Η είδηση περιέχει αναφορά στις «Εσωτερικές εξελίξεις (Ελλάδα)»

0= Δεν περιέχει αναφορά

1= Περιέχει αναφορά

12. ISSUEFY Η είδηση περιέχει αναφορά στις «Εσωτερικές εξελίξεις (ΠΓΔΜ)»

0= Δεν περιέχει αναφορά

1= Περιέχει αναφορά

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ 13-16:

Οι συγκεκριμένες μεταβλητές αφορούν τις βαθμίδες της εθνικιστικής προκατάληψης όπως αυτές αντανακλώνται στις λεκτικό περιεχόμενο της κάθε είδησης. Οι βαθμίδες έχουν ως εξής: i) λεκτικές αναφορές στις οποίες η εθνικιστική προκατάληψη είναι «έντονη ή άμεση» (INTN): κάθε αναφορά που περιέχει τον όρο «εθνικό θέμα» ή «εθνικά θέματα» ή παραλλαγές αυτών, ii) λεκτικές αναφορές «ήπιας άρνησης» (SOFTD) της εθνικιστικής προκατάληψης: κάθε αναφορά στην οποία η εθνικιστική προκατάληψη μετριάζεται με τη χρήση μίας κωδικής ονομασίας/όρου του θέματος, στην οποία υποκρύπτεται ο ορισμός του θέματος ως «εθνικού», όπως είναι οι όροι «Μακεδονικό» και «Σκοπιανό», iii) λεκτικές αναφορές «έντονης άρνησης (HARDD): όταν η εθνικιστική προκατάληψη μετριάζεται με τη χρήση ουδέτερων όρων και διατυπώσεων, όπως «διεθνές/ευρωπαϊκό/Βαλκανικό/περιφερειακό ζήτημα/θέμα», «θέμα διεθνούς δικαίου» κ.α, iv) λεκτικές αναφορές «μη αποδοχής» (NON) της εθνικιστικής προκατάληψης: όταν οι λεκτικές αναφορές ακολουθούν τη λογική της διπλωματικής ορθότητας με διάθεση τήρησης αποστάσεων, όπως «σχέσεις/συμφωνία Ελλάδας-ΠΓΔΜ (FYROM)» ή «διμερείς σχέσεις» «το ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ».

Συνυπολογίζονται οι λεκτικές αναφορές τόσο στην ομιλία των προσώπων όσο και στο ένθετο κείμενο της κάθε είδησης, και καταγράφεται η συχνότητά τους.

13. REFINTN Καταγραφή της συχνότητας λεκτικής αναφοράς «έντονης ή άμεσης» εθνικιστικής προκατάληψης («εθνικό θέμα» ή «εθνικά θέματα») στην ίδια είδηση. Εάν δεν υπάρχει αναφορά =0.

14. REFSOFTD Καταγραφή της συχνότητας λεκτικής αναφοράς «ήπιας άρνησης» της εθνικιστικής προκατάληψης στην ίδια είδηση («Μακεδονικό», «Σκοπιανό»). Εάν δεν υπάρχει αναφορά =0.

15. REFHARDD Καταγραφή της συχνότητας λεκτικής αναφοράς «έντονης άρνησης» της εθνικιστικής προκατάληψης («διεθνές/ευρωπαϊκό/Βαλκανικό/περιφερειακό ζήτημα/θέμα», «θέμα διεθνούς δικαίου») στην ίδια είδηση. Εάν δεν υπάρχει αναφορά =0.

16. REFNON Καταγραφή της συχνότητας λεκτικής αναφοράς «μη αποδοχής» της εθνικιστικής προκατάληψης («σχέσεις Ελλάδας-ΠΓΔΜ (FYROM)» ή «διμερείς σχέσεις» «διμερές ζήτημα», «ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ», κτλ) στην ίδια είδηση. Εάν δεν υπάρχει αναφορά =0.

17. EVALPRES Η στάση του/της παρουσιαστή/στριας για τη Συμφωνία των Πρεσπών είναι: α) υποστηρικτική, β) ουδέτερη, γ) κριτική.

1= Θετική

2= Ουδέτερη

3= Κριτική

18. EVALREP Η στάση του/της ρεπόρτερ/δημοσιογράφου της είδησης για τη Συμφωνία των Πρεσπών είναι: α) θετική, β) ουδέτερη, γ) κριτική. Στη μεταβλητή αυτή καταγράφονται οι δημοσιογράφοι/ρεπόρτερ οι οποίοι εντάσσονται στη συντακτική ομάδα του δελτίου. Στην περίπτωση που εμφανίζεται δημοσιογράφος ως καλεσμένος του δελτίου, τότε η στάση αυτού καταγράφεται στις μεταβλητές που αφορούν τους ομιλούντες/σες του δελτίου (βλ. πιο κάτω).

1= Θετική

2= Ουδέτερη

3= Κριτική

19. TALKHEAD Καταγραφή της ύπαρξης δηλώσεων/σχολίων άλλων ομιλούντων προσώπων (πέραν του/της εκφωνητή/τριας και του/της δημοσιογράφου) εντός της είδησης.

0=Δεν περιέχονται δηλώσεις/σχόλια άλλων ομιλούντων προσώπων

1=Περιέχονται δηλώσεις/σχόλια άλλων ομιλούντων προσώπων

20. STATUS1 Ιδιότητα πρώτου ομιλούντος. Καταγραφή της ιδιότητας του πρώτου κατά σειρά ομιλούντος.

Κάθε τιμή της μεταβλητής αντιστοιχεί σε μία ιδιότητα:

0= Ο/η ομιλών/ούσα είναι δημοσιογράφος

1= Πρόεδρος της Δημοκρατίας

2= Πρωθυπουργός

3= Εκπρόσωπος Υπουργείου Εξωτερικών

4= Άλλο στέλεχος της κυβέρνησης

5= Στέλεχος κυβερνώντων κομμάτων

6= Στέλεχος αντιπολιτευόμενων κομμάτων

7= Εκπρόσωπος ή στέλεχος Διεθνούς Οργανισμού (ΕΕ, ΝΑΤΟ, ΟΗΕ)

8= Ειδικός ή ακαδημαϊκός/Άλλη μη πολιτική πηγή και μη δημοσιογραφική πηγή

21. NATIDEN1 Χώρα προέλευσης πρώτου/ης ομιλούντος/σης.

1= Ελλάδα

2= FYROM

3= Άλλη χώρα εκτός των παραπάνω

22. EVALPOS1 Θέση απέναντι στη Συμφωνία.

Η στάση του ομιλούντα/σης για τη Συμφωνία των Πρεσπών είναι: α) θετική, β) ουδέτερη, γ) κριτική.

1= Θετική

2= Ουδέτερη

3= Κριτική

23. FRAME1 Πλαισίωση της δήλωσης/σχολίου

Ο/η ομιλών/ούσα κατά την αξιολόγηση της Συμφωνίας υιοθετεί: α) την πλαισίωση της «εθνικής ταυτότητας» (εστιάζει κυρίως σε θέματα εθνικής ιστορίας, «ιστορικών δικαιωμάτων», γλώσσας, και παραδόσεων) ή την πλαισίωση του «εθνικού συμφέροντος» (εστιάζει κυρίως, σε θέματα τακτικής και στρατηγικής εξωτερικής πολιτικής για την προώθηση του εθνικού συμφέροντος).

0= Δεν έχει εφαρμογή (Δεν υιοθετείται κάποια πλαισίωση από τον ομιλούντα/σα)

1= Πλαισίωση «εθνικής ταυτότητας»

2= Πλαισίωση «εθνικού συμφέροντος»

24. – 35. Οι τέσσερις τελευταίες μεταβλητές που αφορούν τον πρώτο/η κατά σειρά ομιλούντα/σα επαναλαμβάνονται για άλλους τρεις διαφορετικούς ομιλούντες/σες (τρεις ομιλούντες/σες X τέσσερις μεταβλητές για τον κάθε ομιλούντα = 12 επιπλέον μεταβλητές). Επομένως, οι μεταβλητές STATUS2, NATIDEN2, EVALPOS2, FRAME2 που ακολουθούν αφορούν τα στοιχεία του δεύτερου κατά σειρά ομιλητή κ.ο.κ.

Ως «ομιλούσα κεφαλή», καταχωρείται κάθε διαφορετικό φυσικό πρόσωπο που εμφανίζεται στην είδηση, π.χ. όταν στην ίδια είδηση προβάλλονται δύο διαφορετικά αποσπάσματα της συνέντευξης / ομιλίας του ίδιου προσώπου, αυτό καταχωρείται μία φορά και όχι δύο.

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Τάυρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr